BIBLIOTECA MUNICIPALĂ „M. SADOVEANU"
Inventar Nr.

REVISTĂ FONDATĂ LA 1880 DE Alexandru Macedonski

Literatorul

Anul III
Nr. 38
(107)
24 sept.-1oct. 1993

Redactor şef MARIN SORESCU

Abraham Bosse, Săteancă ducând fructe şi păsări la oraş

ÎNTÂLNIRE CU VIITORUL

Două dintre pavilioanele situate în perimetrul Târgului internaţional Bucureşti au găzduit recent un eveniment de importanţă majoră: Expoziţia dedicată cercetării ştiinţifice din România. Numărul mare de exponate, caracterul lor spectaculos şi diversitatea rezultatelor la care a ajuns cercetarea ştiinţifică depăşesc cu mult puterea de anticipare a vizitatorului, iar în faţa unora dintre soluţiile omologate logica bunului simţ pare pur şi simplu infirmă. Marea noutate a activităţilor reprezentate e dată de ansamblul domeniilor de investigare. Cine crede că o expoziţie ştiinţifică înseamnă doar oameni în halate albe, înşiruiri de tabele, cifre şi formule matematice afişate pe display–ul computerelor, că aceasta emană rigoare abstractă şi rece, trăieşte captiv într-o imensă prejudecată. Cercetarea ştiinţifică s-a „delimitat" de mult şi foarte tranşant de orizontul ei pur teoretic părăsindu-şi, graţie unei mutaţii reprezentând un salt extraordinar, arhetipul. La începutul secolului al XIX–lea percepţia asupra trăsăturilor definitorii ale omului de ştiinţă se constituia, în bună măsură, din aglomerarea unor detalii anecdotice: rafturi de eprubete, fişe de observaţie răspândite pretutindeni, creuzete, mojare şi retorte, substanţe supuse proceselor de transformare, birou înţesat de cărţi şi manuscrise iar printre ele, într-o superbă detaşare de semeni şi de timp, cu părul răvăşit, savantul consemnând conştiincios rezultatele analizei în timp ce-şi fierbe ceasul în locul oului pentru micul dejun. Miză pusă corect pe valenţele semantice ale cuvântului pasiune. Însă de la acea distrată uitare de sine a învăţatului de acum două secole şi până la cercetătorul zilelor noastre ştiinţa a parcurs drumul glorios al conştiinţei de sine. Ea a suferit o profundă transformare, reintrând în sfera de preocupări a comunităţilor omeneşti, ca domeniu autonom al cercetării aplicate. Demonstraţie susţinută cu prisos de elocvenţă în pavilioanele expoziţiei amintite, care a prilejuit constatarea că orice descoperire ridică vălul de pe o parte a realităţii care nu a fost încă întrezărită şi a avut, ca primă motivaţie, dorinţa arzătoare de a merge în întâmpinarea noului. Acesta a fost sentimentul dominant care i-a însoţit pe vizitatorii expoziţiei. Dezvoltarea exponenţială a preocupărilor cercetătorilor a relevat, alături de „subiectele" clasice de investigare, prezenţe insolite, dar numai aparent: linii automate de prelucrare a laptelui şi fabricare a tuturor produselor derivate din acesta, vestimentaţie fashion şi somptuoase blănuri sintetice, mai frumoase decât cele naturale. Investiţia de inteligenţă depusă cu tenacitate în sute şi mii de ore de laborator a avut drept consecinţă „inventarea" unor noi soiuri de legume şi fructe, aclimatizarea faunei din alte părţi la ecosistemele din ţara noastră. Traseul parcurs de la experimental la produs finit a cuprins deopotrivă machete de vapoare şi avioane, aparate sofisticate, cu destinaţie obscură pentru profani şi obiecte (mostre, aparate, instalaţii) care obţin produse noi din deşeuri sau din banala apă de ploaie (utilizată masiv şi în literatură!). Toate sunt cuceriri ale cercetării ştiinţifice puse generos la dispoziţia societăţii.

Un gânditor spunea că nu trăim în mod real decât în momentele în care gândim. E cel dintâi privilegiu al oamenilor de ştiinţă, pe care ei l-au transformat într-o aventură a spiritului, în polul pozitiv al activităţii de cercetare. Studiind regulile cărora li se supun natura şi raţiunea noastră, oamenii de ştiinţă au dobândit un simţ în plus, simţul ştiinţific care, alături de simţul artistic, a dominat evoluţia societăţii relevând, prin implicarea în concret şi dorinţa de progres, prin cultivarea frumosului din noi, spiritul umanist al acestor semizei ai vremurilor moderne.

LITERATORUL

PETRE ŢUŢEA ÎN SCRISORI
SĂ FII OM ÎNTREG de Valeriu Cristea
PROZE de Titus Popovici şi George Cuşnarencu
VERSURI de Toma George Maiorescu şi Dinu Grigorescu
STAREA LITERATURII, Traian T. Coşovei în dialog cu Nicolae Iliescu
VIAŢA CA O TRECĂTOARE IUBIRE de Laurenţiu Damian
Mai semnează: Mihai Drăgănescu, Eugen Simion, Al. Piru, Gheorghe Tomozei, Dumitru Micu, Anca Balaci.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

TUR DE ORIZONT

Noica inedit și alte doruri împlinite în VIAȚA ROMÂNEASCĂ

Ni se făcuse dor de VIAȚA ROMÂNEASCĂ, de numerele ei întârziate, de aerul ei specific, în care condeiele colaboratorilor se transfigurează. Doruri împlinite cu numărul 1 din 1993 al lunarului nostru tradițional, în fine apărut la acest început de toamnă, cu câteva binefăcătoare semnale că se poate scrie și azi, atât literatură, cât și gazetărie literară, în respectul uneltelor proprii (redactor șef Cezar Baltag, redactor șef adjunct Ileana Mălăncioiu). Ne-au plăcut cu deosebire versurile lui Mircea Ciobanu – „Poeme fără stăpân", fragmentele de proză ale lui Miron Kiropol – „Diotima", succintul studiu al Monicăi Spiridon – „Eminescu: o anatomie a elocvenței", consacrat (tocmai!) gazetăriei poetului, cu disocierea între „ostentația ca instrument euristic" și „logosul apocaliptic", precum și amplul comentariu critic al lui Gheorghe Grigurcu despre „Istoria literaturii române" a lui I. Negoițescu în care frecventul nostru termen de referință polemic ne impresionează prin densitatea și finețea observațiilor. Evenimentul numărului întârziat din VIAȚA ROMÂNEASCĂ este însă publicarea, și ea după mai multe amânări involuntare, a textului inedit al lui Constantin Noica (sub îngrijirea lui Marin Iancu) cu titlul lung: „Modelul Cantemir în cultura noastră sau Memoriu către Cel de Sus asupra situației spiritului în cele trei țări românești". Datând din perioada de lansare a „mini-revoluției culturale", meditațiile celui trecut astăzi uneori printre „colaboraționiști" vor surprinde pe mulți, de la primele rânduri: „Ne-am lăudat în toate felurile cu Dimitrie Cantemir, în anul comemorării lui, 1973; dar am uitat să spunem că **el nu se lăudase prea mult**. Cel puțin în două privințe el și-a certat neamul său moldovenesc, așadar ne-a certat pe noi toți, cei care ținem de «rumânie»: în privința **limbii** și în privința **firii** noastre" (sublinierile lui C.N., se înțelege). Cel mai interesant e însă un al treilea motiv de mustrare națională, care după Noica îl vizează și pe Cantemir însuși. Este calitatea acestuia de **polihistor**, transmisă sub forma „enciclopedismului creator" unor mari oameni de cultură români. Fiindcă există o „contraparte condamnabilă a acestui model", numită **lăutărism** și tocmai de aceasta se ocupă Noica în textul abia acum dat la iveală – „mai ales că în ultimul timp riscul s-a agravat în țară, prin redescoperirea, revalidarea eseului și eseismului". Or, „nu poate face eseu decât o cultură adâncită, sau măcar un autor care a coborât în **Infernul culturii**". Este doar una dintre temele dezvoltate de autor, în ordinea de idei a „posibilului românesc", diferit de „realul de aici".

STEAUA imună la eroziunea anotimpurilor

Dacă lunarul VIAȚĂ ROMÂNEASCĂ este la numărul 1 în septembrie, STEAUA e într-o situație mai bună, fiindcă, iată, putem citi în aceste zile de toamnă numărul 3–4 din martie–aprilie și nu-i deloc exclus, e chiar probabil, că revista clujeană stă încă și mai bine, poate e chiar la zi, dacă alte numere mai recente nu vor fi ajuns la noi din cauza tehnicilor actuale de difuzare a presei culturale (inclusiv abonamentele și expedierile pentru biblioteci) ale căror viteză și siguranță sunt dinaintea introducerii diligențelor poștale.

Important e (în ordinea de idei a reînvățării hazului de necaz pentru care pledam în numărul trecut) că părem temeinic pregătiți să rezistăm oricărei agresiuni a haosului acultural. Modul cum redactorul șef Aurel Rău și colaboratorii săi eminenți își compun publicația o fac imună la eroziunea anotimpurilor (STEAUA). Una dintre soluții – cea de suprafață – e un fel de anticalofilie gazetărească: articolele nu sunt organizate vizibil în rubrici, n-au supra ori subtitluri, nici casete sau subsoluri – nimic din acea recuzită de serviciu care ar risca să introducă sub ochii cititorilor oarecari repere de timp. Nici măcar cronicile literare – nu-ți dai seama, la o primă și secundă privire, la ce cărți se referă și când au apărut acestea. Dar să ne întoarcem la prima pagină. Desen cu inorog – Aurel Rău, Patria și exilul – Georgeta Antonescu, Umanism și omenie – Cornel Căpușan, O valoare de tip occidental – Călin Manilici, De la umanism la iluminism – Acad. Ștefan Pascu, La Sibiu, cu traducătorul Adam J.Sorkin – conversație realizată de V. Mihaiu (liniuțele și virgulele ne aparțin) sunt titlurile și semnăturile cu care navigăm până la pagina 14, fără ca nimic să ne fi semnalat că am parcurs vreo 2–3 rubrici. Nu e o neglijență, ci o subtilitate, mai mult: o strategie care te ferește de facila frunzărire a paginilor, ca și de suficiența citirii în diagonală, obligându-te să te adâncești în lectură. Mai întâi spre a afla tema articolului, apoi subiectul lui. Căci și acesta e disimulat. Nu e servit din primele propoziții sau alineate: îl descoperi după ce ai ajuns departe în text și nu mai ai cale de întoarcere. Articolul introductiv al lui Aurel Rău, intitulat scurt și sinestezic **Desen cu inorog**, te poartă cu el 87 de rânduri, întinse în coloane late, în două alineate compacte, spre a descoperi abia în al treilea, la rândul 90, că va fi vorba de Nicolaus Olahus de la nașterea căruia s-au împlinit 500 de ani: „**Întreg** acest ocol, pentru că din **întreg** acest **captivant roman** istoric nescris își **adună afluenții** și fenomenul Nicolaus Olahus." Am făcut unele sublinieri spre a releva modalitățile acestei nu doar **captații** a bunăvoinței cititorului, ci **capturări** a atenției sale aflate neîndoielnic în criză, în timp ce redactorii sunt în disperare de cauză. Anticalofilie gazetărească și scientism par să fie cei doi poli ai revistei literare transilvănene care, după ce consacră cinci articole comemorării lui Olahus, închină alte patru contribuții vieții și operei lui I. Negoițescu: odată intrat într-un teritoriu, rămâi acolo mult timp.

Dar, ca să schimbăm tonul, cu titlu de curiozitate, din numărul citat din STEAUA (cu multe alte centre de interes, purtând semnăturile unor Dumitru Țepeneag, Dumitru Micu – în dialog cu Mircea Handoca, Constantin Cubleșan, Ruxandra Cesereanu, Petru Poantă, Ioan Mușlea, Ovidiu Pecican și mulți alții), pentru unicitatea tipului de reacție la recenta decizie academică privind ortografia, reproducem începutul articolului „Resurecția literei Â" de Virgil Mihaiu, care, el, ne introduce direct în subiect – și nu oricum: „După patruzeci de ani de umilință, ortografia română își recâștigă dreptul la demnitate. După patruzeci de ani (...) litera din inima limbii române a fost repusă în drepturi".

Jacques Béllange, din ciclul „Cele patru grădinărese"

Editorialele cu fotografie ale dlui Nicolae Manolescu

Nu toate editorialele cu fotografie personală semnate de dl. Nicolae Manolescu în ROMÂNIA LITERARĂ sunt eminamente și pur politice. Unul a fost consacrat, la începutul stagiunii, teatrului, un altul e închinat, în numărul de săptămâna trecută (35 crt), limbii române. Acesta din urmă e un fel de prefață la studiul de mare interes al d-nei Tatiana Slama–Cazacu, tipărit pe două pagini la mijlocul revistei, sub titlul edificator „Trogloditizarea". Directorul publicației detectează trei sau patru aspecte ale degradării **limbii vorbite** – mai puțin a celei scrise, după câte ne dăm seama: 1. pronunția; 2. ignorarea sensurilor cuvintelor; 3. dezacordurile gramaticale. Editorialistul e afectat numai de „vorbitorul de limbă română" – „de la parlamentar la omul de pe stradă", incluzând și acuzând finalmente „televiziunea și radioul (care – n.n.) nu se mărginesc să manipuleze opinia (îndeosebi politică), dar periclitează limba națională. Ce este de făcut?" se întreabă același. Și răspunde el însuși: „Pentru generațiile noi, răspunsul se cuvine a fi dat de școală". Dl. Manolescu îngustează astfel continuu sfera discuției, îi simplifică datele și singularizează remediile. Procedeul, împrumutat din tacticile politicii, e simptomatic pentru actuala vârstă a textelor fostului critic literar, victimă a unor fixații care-i deformează toate discursurile. Pentru edificare îi recomandăm ca bibliografie, dacă i-au scăpat până acum, semnalele noastre precedente, de la această rubrică, privind degradarea limbii române în pagina a treia a ROMÂNIEI LITERARE, din cauza introducerii **noii propagande** de partid în **scrisul literar**.

În virtutea replicii pe care o reproducem mai jos, de unde se vede încă o dată că unii cititori îl reduc pe Diacul Tomnatic și Alumn la unul singur dintre noi, vom semna, ca și în numărul precedent:

Alt DIAC

PRIMIM: Stimate domnule redactor șef MARIN SORESCU

În numărul din 3–10 septembrie '93 al revistei *Literatorul*, printre tururile alumne de orizont ale Diacului tomnatic, a apărut un pamflet pudrat cu metafore din insecticid dunărean și bâzâind de viespi și albine cu venin și miere blond–argintii pe care doar un condei le mai secretă în Balcania de azi a limbii române, intitulat „Hârtia de prins muște" (de unde atâta hârtie, nene Fănuș, în ziua de azi?) în care, dincolo de strivirea muștei d-lui Dugneanu și a săririi muștarului ziarului *Adevărul*, este luat, fără de rost, în tărbacă și recent înființatul sindicat al scriitorilor și redactorilor din presa culturală (din care, dulce ironie, fac parte și membrii redacției *Literatorul*). Nu discut aici chestiunea afirmațiilor personale ale d-lui Dugneanu – care nu se fac – nici praftorița aceluiași înfuriat pe sindicat diac (trec și peste răutatea gratuită că de o revistă ca *Universul cărții* nu are nimeni trebuință), vreau să fac doar o precizare: sindicatul al cărui președinte (provizoriu) a fost dl. Dugneanu nu este al d-lui Breban, ci al tuturor celor care s-au solidarizat în fața indiferenței finanțiștilor guvernului în ceea ce privește supraviețuirea și susținerea culturii române. El și-a propus nu să lase urme la arat pe hârtie, ci să impună respectarea unui statut de demnitate și trai decent pentru lucrătorii din presa culturală, adesea lăsați cu lunile – cum bine știți – fără salariu și neputând – prin suprimarea aparițiilor periodice – să-și exercite profesia. Sunt sigur că atât domnia voastră cât și diacul nostru sunteți de acord cu scopul principal al acestui sindicat, de a desființa absurdul decret ceaușist 151 din 1975, valabil încă, privind autofinanțarea instituțiilor de cultură și de a susține Ministerul Culturii în promovarea unei legi de ocrotire reală a culturii naționale.

Alexandru CONDEESCU
vicepreședinte al sindicatului scriitorilor și redactorilor din presa culturală

P.S. Admițând eroarea de manifestare a d-lui Dugneanu, recunoscută de el însuși prin retragerea din „funcția" de președinte al sindicatului, vreau să mai adaug că acest posibil început de dezbinare nu servește intereselor nici uneia dintre publicațiile noastre culturale, dimpotrivă. Cu aceeași veche stimă, același (di)A.C.

Bibliografia LITERATORUL

- Tudor Negoiță, *Zodia riscului și a dragostei*. Proză, Editura „Paco", București, 1993, 232 pag. 575 lei.
- Mitu Grosu, *La littérature roumaine au Moyen-Age*, Jerusalem, 1993, 109 pag.
- Al. Piru, *Eminescu azi*, Editura „Mondero", București, 1993, 254 pag., 600 lei.
- Barbu Delavrancea, *Cestiunea națională*, Editura Fundației Culturale Române, București, 1993, 201 p., 389 lei.
- Zaharia Romulus – *Casa cu ochii scoși*, Editura „Dacia", Cluj, 1993, vol. I, 272 p., 690 lei.
- Leo Butnaru, *Iluzia necesară*, Editura „Princeps", Iași, 1993.
- x x x – *Dreptul la memorie*, Editura „Dacia", Cluj, 1993 – în lectura lui Iordan Chimet, vol. IV, Certitudini, îndoieli, confruntări, 560 p.
- Sorin Paliga, *Serbarea*, Poesis 1, Editura „Ecce homo", București, 1993, 104 pag., 200 lei.

Literatorul
Săptămânal de literatură și artă editat de MINISTERUL CULTURII
Anul III, nr. 38 (107) 1993
Comitetul director:
VALERIU CRISTEA
FĂNUȘ NEAGU
EUGEN SIMION
MARIN SORESCU
Redacția:
Lucian Chișu
Ion Cocora
Nicolae Iliescu
-redactori șefi adjuncți
Valerian Sava
- secretar general de redacție
Radu Băieșu
Nicolae Diaconu
Andrei Grigor
- redactori
Mihai D. Popescu
- ilustrația și machetarea
Adresa redacției:
București, Piața Presei Libere nr. 1, cod 71341,
tel. 617.10.23; 617.60.10, int. 2243, 2248,
căsuța poștală 33-20.
Administrația:
Direcția Pentru Presă, Publicitate și Tipărituri, Piața Presei Libere nr. 1, sector 1, București
Anunțăm cititorii noștri că abonamentele la revista "LITERATORUL" se fac la oficiile poștale, factorii poștali și difuzorii voluntari din întreprinderi și instituții
Cititorii din străinătate se pot abona prin RODIPET S.A. – PO BOX 33-57; telex: 11995 sau 11034; telefax: (40)-0-185673 București – Piața Presei Libere nr. 1, România
Publicația este înscrisă în Catalogul de presă Rodipet la poziția 2046.
ISSN 1120-5583
Tehnoredactare computerizată
© JORDAN
Tiparul executat la PROGRESUL ROMÂNESC SA București

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

CRONICA LITERARĂ

Eugen SIMION

Meseriaşul român

Ce legătură este între cronica literară şi meseriaşul român? Evident, nici una. Dar, veţi vedea de îndată, poate fi o legătură între cronicarul literar şi acest personaj (meseriaşul) deseori idilizat de literatură. Eu, oricum, am cunoscut în ultima vreme mai bine decât oricând această categorie socio–profesională care, după ce timp de 50 de ani a trăit în mari unităţi cooperative, şi-a regăsit după 1989 spiritul de iniţiativă şi habitudinile tradiţionale. Adaptate, se înţelege, legilor economiei de piaţă în faza de tranziţie. Mi-am dat seama, repet, de toate acestea atunci când, voind să fac unele reparaţii la casa părintească situată într-o mică localitate din Prahova, m-am adresat unor meşteri recomandaţi de un prieten. Meşterii, oameni în vârstă, zic de la început că n-au timp, sunt deja angajaţi în alte lucrări, trebuia să-i caut cu un an înainte... Se lasă rugaţi şi, în cele din urmă, îmi dau o speranţă. Speranţa este condiţionată însă de *tocmeală*.Operaţie esenţială, îmi dau seama, în astfel de situaţii. Dar ca să te tocmeşti, trebuie ca meşterul să vină la faţa locului şi să vadă despre ce este vorba. Stabilesc ziua şi ora şi, când vine sorocul, încep să aştept. Aştept însă degeaba pentru că meşterul local nu se gândeşte să se ţină de cuvânt. El are fân de cosit şi promisiunea făcută mie nu are nici o însemnătate în faţa acestui imperativ agricol. Am uitat să spun că zidarii (căci zidari sunt meşterii mei) n-au părăsit îndeletnicirile lor ţărăneşti şi, când este vorba de avutul lor, zidarii lasă mistria şi apucă fără ezitare coasa sau sapa. Ceea ce, să – păţit – în ziua şi la ora cuvenită mă duc şi-i iau de acasă dis de dimineaţă. În fine, meşterii vin la faţa locului, se uită, măsoară, cercetează cărămida, nisipul, pietrişul, apoi dau tăgăduitor din cap. Nu sunt bune, nu sunt în cantitate suficientă, în consecinţă nu este cazul să se apuce de lucru. Eu, speriat că vara trece şi casa rămâne nereparată, primesc toate observaţiile critice şi promit o repede îmbunătăţire a calităţii nisipului, pietrişului... În fine, ajungem la tocmeală. Zidarii mei îmi cer pentru patru pereţi salariul meu pe zece luni. „Ăsta-i preţul, explică ei, nu noi l-am făcut. Vă place, bine; nu vă place, nu-i cu supărare..." Eu, încolţit de timp, propun o sumă mai mică, meşterii o resping, apoi mai lasă ceva din suma iniţială, în fine, ajungem la o înţelegere. Înţelegerea este, din punct de vedere financiar, o catastrofă pentru mine, dar n-am ce face... Accept, apoi bem, cum se zice, aldămaşul, dau o arvună şi stabilim ferm condiţiile de lucru: trei salahori, mic dejun la ora 9, o litră de ţuică de om la masa de prânz şi una seara etc. Zis şi făcut, angajez o femeie pentru a pregăti masa şi aştept ziua de luni pentru a vedea pe meseriaşii mei la lucru... Vine ziua de luni, şi, la şapte dimineaţa, sunt în picioare. Zidarii n-au apărut încă dar, bazat pe cuvântul lor ferm, nu-mi fac mari griji. Bucătăreasa a pus mâncarea la foc, ziua se anunţă a fi bună, marea aventură poate începe. Se face însă nouă şi meşterii nu se zăresc şi nu vor fi zăriţi deloc toată ziua. Aflu, ulterior, că oamenii mei au plecat dis de dimineaţă... la coasă. Tot la coasă. Indignat şi disperat, îi principiu, dar – zice acest nou meşter Manole – trebuie să văd la faţa locului... Eu, când aud de *faţa locului*, încep să fac alergie, dar n-am încotro... Nea Marin, căci aşa îl cheamă pe noul meşter, pare un om hotărât, el – mă asigură – nu umblă cu promisiuni, ce zice aia face, cuvântul lui este cuvânt... Într-adevăr, în ziua hotărâtă mă duc şi-l iau din satul în care locuieşte, discutăm pe drum de una, alta, Nea Marin are idei politice ferme, trage în ciocoi cât poate, îmi povesteşte viaţa lui plină de peripeţii... În fine, ajungem la *faţa locului* (noul meu coşmar). La faţa locului, Nea Marin priveşte, măsoară, ia în mână nisipul, pietrişul îmbunătăţit, se uită la scânduri şi, la urmă, clatină din cap... Nu-i bine, nu-i îndeajuns, n-are rost să înceapă, nisipul este prea fin, pietrişul prea mare, scândura este prea subţire, unde-i roaba, unde sunt *dulapii*, ce face el fără *dulapi*?!... Este limpede, lui Nea Marin, meşter – după cum mă asigură el – de înaltă calificare profesională, nimic nu-i place. Toată strădania mea de până acum a fost, deci, inutilă. Trebuie să schimb calitatea nisipului, să cumpăr alt pietriş (*cristal*, domle profesor, *cristal să fie!...*), să cumpăr altă scândură pentru cofrag şi, mai ales, *dulapi*, să nu care cumva să uit de *dulapi*... După care, nea Marin, sceptic şi grăbit, se urcă în maşină iar eu, şofer obedient, resemnat, îl duc acasă la distanţa de 100 km. La urmă, când să coboare, îmi mai aminteşte o dată despre dulapi şi-mi promite că, aşa, prin toamnă, mai vedem noi...

Eu rămân întristat la aceste vorbe şi, complet pierdut pentru cauza construcţiei, nu mai zic nimic. Seara, fostul meu coleg mă sună pentru a se interesa de mersul lucrurilor. Îl pun în temă şi-l anunţ că abandonez ideea... Aştept să crească o nouă generaţie de meseriaşi, îi spun eu cu o ironie străpezită. Amicul meu, om de acţiune, nu vrea însă să audă de aşa ceva şi pune resemnarea pe seama profesiunii mele literare. „Voi, scriitorii, trăiţi cu fantasme – mă ia el uşor peste picior – aveţi o imagine complet falsă despre

Abraham Bosse, Toamna

recunoaştem, nu-i rău deloc. Rău este doar faptul că meseriaşul nu se ţine de cuvânt. El promite şi uită repede.

După un prim eşec, trec peste iritarea mea şi reiau de la capăt discuţia cu meşterii locali. Ei acceptă diaolgul, fără a se simţi stingheriţi, ca să zic aşa, de neloialitatea lor. Discutăm din nou şi ajungem, iarăşi, la tocmeală. Fixăm altă zi, altă oră şi abandonez... N-am cum să lupt cu instinctul agricol al meşteşugarului român şi cu lipsa lui de cuvânt aproape patologică.

Mă adresez, atunci, unui fost coleg de liceu care conduce o societate de construcţie într-un oraş apropiat. Fostul coleg, om cumsecade, înţelege suferinţa mea şi-mi recomandă pe cel mai bun zidar al său. Mi-l prezintă, îi spun despre ce este vorba, el acceptă în meseriaşul român. Ai să vezi"... Discuţia se termină în acest chip indecis şi în zilele ce urmează încerc să mă eliberez completamente de obsesia mea de constructor. Gata, îmi zic, rămână totul cum este, n-am noroc cu meseriaşul român... Să construiască alţii, eu voi citi în continuare în cărţi despre meşterul Manole şi ucenicii săi moderni...

Nu apuc însă să mă resemnez cu totul că amicul ploieştean mă anunţă că luni de dimineaţă meşterul zidar este gata de lucru. La această veste scepticismul meu se destramă şi promit că, *neabătut*, voi fi la faţa locului. Sunt şi, culmea, apare – punctual – şi Nea Marin, marele zidar. „Eh, spune el, vesel, gata nisipul, gata pietrişul, aţi făcut rost de dulapi? Şi fără să aştepte răspunsul se duce şi cercetează nisipul, pietrişul, maldărul de scânduri... Da, admite el, da, totul este în regulă. Iată şi *dulapii*. Buuni de tot, foarte buuni... Aţi văzut, dle profesor, că se poate?... La treabă, băieţi", lansează el comanda spre cei cinci salahori care aşteptau cu lopeţile în mână... „Îi dăm drumul!"

Trebuie să precizez că, în acest timp, n-am schiţat nici un gest şi n-am scos nici o vorbă. Aşteptam cu frica în sân rezultatul noii expertize a materialelor. Nu schimbasem, în fapt, nici un grăunte de nisip, pietrişul era acelaşi, scândurile tot strâmbe şi tot subţiri. Cât despre *dulapi*, trebuie să mărturisesc că, renunţând la ideea de construcţie, renunţasem şi la ideea de *dulapi*... Prin ce miracol nu ştiu, Nea Marin, total sceptic cu zece zile în urmă, este acum mulţumit de calitatea nisipului, pietrişului... Conchide că totul este în regulă. „La treabă, băieţi", mai strigă el triumfător şi aspru... „Să nu pierdem timpul..."

După cinci zile, Nea Marin lasă totul baltă şi dispare. Are ceva de terminat în altă parte şi, în consecinţă, abandonează fără alte explicaţii, lucrarea mea... Încercarea de a-l convinge să rămână pe loc şi să ducă proiectul până la capăt nu are succes. Nea Marin pleacă într-o direcţie necunoscută şi nu revine decât peste două săptămâni... Este vesel, pus pe fapte mari, mai cercetează o dată calitatea nisipului, a *dulapilor* şi dă din nou comanda: „la treabă, băieţi!, că n-avem timp de pierdut..."

Nu povestesc mai departe experienţa mea de constructor din această vară agitată... Vreau doar să fac unele consideraţii despre psihologia meşteşugarului român, azi, când toate se mişcă şi habitudinile se adaptează... Înainte de orice, el vrea să câştige mult şi repede. Când aude ce salariu primesc ca profesor universitar, Nea Marin se uită cu milă la mine. „Nu se poate, domle profesor, păi dacă este aşa eu unul n-aş sta nici o zi, dacă aş fi în locul Dvs... Păi, eu, simplu meseriaş (aici Nea Marin, marele zidar, introduce o nunaţă de modestie prefăcută!), câştig de zece ori mai mult decât Dvs. pe lună. Cum vine asta?..."

Nea Marin nu mai aşteaptă răspunsul meu şi ia din nou comanda: „Daţi-i zor, băieţi, daţi-i zor că timpul ne prinde din urmă..." Eu mă retrag pe prispa casei şi mă uit la câinele Florică, refăcut după bătăliile lui ritualice. Are chef de joacă şi-mi întinde tacticos o labă... După o vreme, Nea Marin urcat pe zid, lasă mistria jos şi strigă spre mine: „Motorină, domle profesor, ne trebuie motorină. Nu mai avem combustibil... Gata, băieţi, coborâm, reîncărcăm motoarele..." Familiarizat cu noul limbaj masonic, înţeleg despre ce este vorba şi, docil, las pe Florică şi amân pentru altă dată încercarea de a descifra psihologia meseriaşului român... Receptez strigătul de luptă al lui Nea Marin şi mă duc în grabă după motorină. Care, în partea locului, este de culoare gălbuie, are treizeci de grade şi gust bun de prună... ■

Mihai DRĂGĂNESCU

Netimp şi eternitate (II)

Dacă facem o deosebire între cosmosul profund şi cosmosul exterior pe care îl întruchipează universul, atunci ceea ce numean sentiment cosmic poate fi denumit sentimentul eternităţii.

Universul a fost imaginat ca infinit în timp, ceea ce ar însemna să fi durat dintotdeauna şi să dureze pentru totdeauna, dar acest lucru nu înseamnă a avea eternitate. Un asemenea timp nu ar fi plin de sens, de viaţă, ci uscat, împietrit în propria lui curgere. De altfel, infinitatea timpului şi a spaţiului unui cosmos extern nu oferă decât unul din modelele posibile de univers, poate cel mai puţin plauzibil astăzi. Timpul, sub o anumită dimensiune scapă ştiinţei, spaţiul sub o anumită dimensiune scapă ştiinţei, sub spaţiu şi sub timp intrăm în domeniul cosmosului profund, al ortoexistenţei, al eternităţii.

Este poate curios timpul care venind de la minus infinit şi ducându-se la plus infinit să nu mai poarte în el eternitatea! El rămâne numai o imagine de timp etern, un concept matematic, care extrapolează timpul real, singurul plin de conţinutul netimpului. Timpul este timp real numai cât provine din netimpul cu cronos şi este prezentă o fiinţă care să-i confere durată, nu neapărat să-l măsoare. Durată, oricât de subiectivă.

Timpul fără eternitate nu poate fi, iar el însuşi nu poate fi etern.

Omul conştient de eternitate, plin de sentimentul eternităţii, îşi poate împlini înţelepciunea şi să nu se teamă, iar atunci el există. Omul poate într-adevăr exista, dar, în general, el mai mult este decât există. De la este la există el are de trecut pădurile din basme, devenite ale ştiinţei, ale filosofiei şi ale interiorului minţii sale, unde poate întâlni netimpul şi eternitatea. Dar toate acestea, înainte de a se contopi el însuşi în eternitate.

Netimpul şi eternitatea nu sunt obiecte ale ştiinţei, deşi fac parte din realitate şi din mintea umană. De aceea principiile incompletitudinii matematicii şi logicii, dovedite în acest secol, se extind într-un principiu general al incompletitudinii, al insuficienţei ştiinţei contemporane în care predomină structurile. Nu numai faptul că ştiinţa contemporană nu este completă, dar nici nu poate fi, în principiu, completă. Ceva îi lipseşte, iar acest ceva provine din eternitatea ortoexistenţială cu nespaţiul şi netimpul ei. Se pare, atunci, că se va naşte şi o anumită atracţie între ştiinţă şi eternitate. Poezia, arta şi literatura ar putea fi liniile de câmp ale acestei atracţii. ■

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Mituri rescrise

Vladimir Colin
PENTAGRAMA
Editura
„Nemira“
Bucureşti, 1993

„Pentagrama“, termen de magie, desemnează o configuraţie cu puteri talismanice, presupusă, după informaţiile aduse de demonologie, a „prinde“, a captura Diavolul, spiritul răului, deci. Figurând ca titlu al cărţii lui Vladimir Colin recent reeditate, vocabula furnizează dacă nu propriu-zis o „cheie“ a tâlcului textului, în orice caz o informaţie relevantă despre domeniul semantic în care se plasează. Deşi e vorba de o reeditare, acest al doilea volum al unei virtuale serii de „Opere complete“ ale unui scriitor deosebit de interesant – încă un proiect demn de toată lauda al activei edituri Nemira! – va fi, pentru mulţi, o lectură în premieră (prima ediţie datează din 1967) şi, nu ne îndoim, o agreabilă surpriză.

Ilustrând, cu originalitate şi incontestabilă înzestrare, prin scrierile lui, mai multe „compartimente“ ale fantasticului şi fabulosului, de la basmul propriu-zis – basm modern şi artist, delectabil pentru toate vârstele, precum piesele din *Basmele omului* (1958) – sau legenda şi mitologia apocrifă – *Legendele ţării lui Vam* (1961) – şi până la *science fiction*-ul propriu-zis, şi păstrând în toate cazurile o inconfundabilă unitate de viziune, autorul şi-a instalat naraţiunea, în cazul *Pentagramei*, pe un tărâm cumva intermediar, printr-o formulă relativ puţin practicată (la noi) în proză (dar, într-o oarecare măsură, mai frecventă în teatrul modern, la noi şi aiurea, prin Beckett, Ionescu, Sorescu...). Am putea spune că este vorba, într-un fel, de un basm filozofic, fără conotaţiile istorice precise (cu referire la iluminismul francez, Voltaire etc.) ataşate de regulă termenului. Sau, mai degrabă, de un mit modern, de rescrierea unui mit sau de o sinteză originală de elemente mitice preexistente, operată cu mijloacele prozei – ca realizare concretă – realiste şi investită cu miză morală şi filozofică. Tema ar fi, în esenţă, extrasă din miturile faustic, luciferic şi prometeic: revolta faţă de divinitate (sau, mă rog, dacă preferaţi, faţă de necesitate), răsturnarea – dilematică, iscând dramatică trudă sufletească – a bipolarităţii bine–rău. Cititorul e confruntat cu transpunerea în entităţile şi logica mitului (sau cu *recunoaşterea* în ele) a unor categorii ale gândirii ştiinţifice, filozofice şi morale moderne. Contradicţia şi complementaritatea entropie–negentropie, ca principal motor al Universului, şi, prin investirea ei cu încărcătura morală, reversibilitatea dualităţii divin–diabolic (una din „temele“ cele mai generoase din istoria literaturilor, care a alimentat opere de răsunet şi valoare diferite, de la copleşitorul *Faust* şi până la modestele piese în versuri ale lui Victor Eftimiu, sau, pe alte coordonate, romane de Dostoievski, Sábato, Bălăiţă, Breban...) e transpusă literar în mod convingător, printr-un procedeu al pseudo-localizării propriu, după cum arătam, mai ales teatrului modern.

Referirea la mitologia preexistentă vizează, de fapt, nici mai mult nici mai puţin decât mitul biblic, *Cartea Facerii*, fiind uşor recognoscibile trimiterile la Dumnezeu–Tatăl, Adam şi Eva, Cain (identificabil în persoana naratorului) şi Abel, ş.a.m.d.

Şi totuşi, referirea la mit e operată cu o „defazare“ calculată, păstrată într-un indefinit şi o imprecizie voite, care evită eşuarea într-o ternă rescriere profană a unui text cu o atât de copleşitoare încărcătură, izbutind să extragă, din chiar acea încărcătură originară, un mănunchi de sensuri coerent ţesut, prilej de meditaţie suscitată cu mijloacele specifice artei, iar nu ale discursului doctrinar. Simplificând, am putea spune că autorul e tributar mitului Genezei în interpretarea lui bogomilică (Cain, fiu adulterin al lui Satan etc.), dar simplificarea ar fi păgubitoare pentru adecvata receptare a cărţii. Întreprinderea rescrierii unui mit cu unelte moderne şi cu ambiţia de a arunca o lumină inedită asupra unor sensuri consacrate e, întotdeauna, o aventură extrem de delicată, riscantă, rareori victorioasă. *Pentagrama* e un exemplu de izbândă în materie, prin optima dimensionare a mizei şi desăvârşita strunire a mijloacelor. Ceea ce la alt autor, mai puţin înzestrat, ar fi putut părea pretenţios, suficient, fals important şi diletantistic, la Vladimir Colin, prin perfecta stăpânire a echilibrului stilistic, narativ şi ideatic, e mai mult decât acceptabil: captivant şi tulburător.

Nicolae BÂRNA

Singurătatea poetului

Ioanid Romanescu
URANIA
Editura
„Princeps“
Iaşi, 1992

Ioanid Romanescu este prezent în poezia românească de douăzeci şi şapte de ani, măsuraţi de la publicarea primului său volum, *Singurătatea în doi*, în 1966. Cea mai recentă carte a sa închide cifra în anul 1993, dar e de crezut (şi de sperat) că nu epuizează resursele din care s-au alimentat cele apărute până acum. O dată cu apariţia volumului *Urania*, identitatea lirică a autorului, îndelung şi laborios construită cu fiecare propunere editorială, nu cunoaşte modificări majore. Poetul rămâne vocea care exprimă stări existenţiale grave şi cu un accentuat grad de persistenţă, a căror motivaţie se păstrează însă de cele mai multe ori ascunsă. Singurătatea e şi acum, ca şi în primul volum, modul existenţial fundamental al poetului: *Mereu singur/ fără gesturi în plus/ fără surâs de complezenţă// gata să-ntâmpine deopotrivă/ ceea ce se repetă/ şi ceea ce neprevăzut urmează*... Determinările, de care poeziile lui Ioanid Romanescu vorbesc adesea fără a le incrimina vreodată cu agresivitate, sunt deopotrivă metafizice şi sociale. Un Dumnezeu care pare a se cam fi lepădat de omenire lasă drum deschis păcatului care poate trece uşor drept virtute. Făţărnicia, trădarea contra cost, coborârea miturilor în forme degenerescente devin efecte dramatice ale unei „libertăţi fără Dumnezeu“ în care „mai trist şi mai umilitor decât armele sună arginţii.“

În asemenea circumstanţe, poetului nu-i rămâne decât refugiul interior, într-o Arcadie proprie, şi contabilizarea dezamăgirilor. Ambele ca ipostazieri ale singurătăţii care se manifestă de cele mai multe ori cu demnitate şi chiar cu orgoliu, aproape niciodată cu izbucniri sau vehemenţe culpabilizatoare. O filosofie a singurătăţii există totuşi şi poetul o expune adesea într-un limbaj a cărui retorică determină reflecţii amare: *Vor fi rămas cuvinte ce nu-şi pierdură sensul?/ totuna e să fii nebun sau înţelept.*

Alteori, postura şi accentele lirice sunt acelea ale glossei eminesciene, ca în această inspirată strofă detaşată dintr-o poezie fără titlu: Astfel, *indiferent, să nu dai de-nţeles/ că pentru mult mai mult în lume eşti ales/ şi că prin trista parte voindu-se totală/ blestemul tău e chiar a zeilor povară.* Doar sugerată aici, exprimată explicit în alte locuri (deloc comune) ale volumului, creaţia, ca ipostază a însingurării lucide, rămâne pentru poet o soluţie de existenţă salvatoare. Ceea ce nu înseamnă că antenele sale receptoare încetează să mai fie sensibile la vuietele sociale.

Fără îndoială, Ioanid Romanescu este un romantic, dar nu unul depăşit de vremurile în care trăiesc el şi poezia pe care o scrie.

Andrei GRIGOR

Jacques Béllange, din ciclul „Cele patru grădinărese“

Itinerare muzicale

Iosif Sava
ITINERARE MUZICALE
Editura
„Libra“,
Bucureşti, 1993

Domnul Iosif Sava a tot fost acuzat că „vorbeşte mult“, că „e plicticos“ etc. Oricum, ceea ce face domnia sa este mult dar nu „prea mult“. A scris peste 30 de cărţi, face emisiuni radio sau TV care durează ore întregi, ştie totul (atât cât poate însemna asta) despre muzică (şi nu numai), este activ până la acaparator în dialogurile sale cu invitaţii... În plus, ştie să fie concis atunci când trebuie. Şi ni se pare că unul din aceste momente îl reprezintă *Itinerare muzicale*, o carte care imortalizează „la zi“ peregrinările pe care le-a făcut în jurul portativului „înnegrit“ de geniul marilor muzicieni ai lumii. Într-un ritm care concurează Orient–Express-ul, cu amănunte la fel de neimportante „ca sarea în bucate“, documentat cât o întreagă instituţie – acesta este stilul cu care Iosif Sava ne propune o călătorie muzicală mondială. Berlin, Praga, vechea Grecie, Viena, Salzburg... şi mereu înapoi în România, în Bucureştiul în care, spune autorul, *va trebui să găsesc birouri dominate de ură, de inerţii, de stupide lupte politice, să stau la cozi, să rezist teroriştilor, care prin scrisori şi cele mai dubioase acţiuni vor să mă deturneze de la activităţile mele curente, să cedez la tot felul de presiuni.*

În carte, poate mai bine decât altundeva, îl vedem alături de muzică, de muzicienii lumii şi, desigur, ai ţării. Îl surprindem mereu încercând să ne vâre cu îndârjire în suflet nume, chipuri, realităţi de care, poate, am fi, altfel, cel puţin în parte, lipsiţi. Iar cine ar putea crede că Iosif Sava are „verde“ pe oriunde îl poartă destinul, ar trebui să apeleze la câteva transfuzii cu pesimism. O mică dovadă? *Seara mă duc la Televiziune în dorinţa de a integra două minute de reportaj din turneul Filarmonicii. Reuşesc cu greu. Responsabilul ediţiei nu-mi permite să apar „direct“ pe post şi trebuie să imprim un text. Tac şi nu-i răspund, căci am impresia că nu-i pot trezi nici un fel de reacţie şi nu vreau să cer aprobarea la etajul XI, deşi mă simt profund jignit.*

Un alt „etaj XI“ decât cel de azi, desigur, dar... Balcanismul nostru are uneori alte „priorităţi“ decât cultura, iar când aceasta este „în emisie“ se găsesc glasuri care, vorba domnului Sava, „să deturneze“ momentului finalităţile atât de necesare. Dar dacă am fi la fel de încrezători ca „drumeţul“ *Itinerarelor muzicale*?

Dragoş TUDOR

Spre "darul luminii"

Vitalie Ciobanu
SCHIMBAREA DIN STRAJĂ
Editura
„Hyperion“
Chişinău, 1991

Într-o colecţie „Debut“, Vitalie Ciobanu (n. 1964) publică un roman de factură complexă, îmbinând povestirea istorică cu eseistica pe teme etice, apelând la tehnici narative felurite, de la discursul epic tradiţional, la postmodernismul optzeciştilor...

Scrierea este stufoasă, cu ramificaţii multiple, cu planuri felurite de desfăşurare, povestea, în sine, fiind însă destul de simplă. Este istoria unei schimbări, a transformării căpitanului Toma Albuleţ (ne aflăm în plin veac XVIII), din slujitor devotat al domnitorului Ghica, în apărător al celor obidiţi, al răzeşilor din Măgura Branului, pe care în finalul romanului îi conduce chiar într-o revoltă. Totul într-o permanentă căutare de identitate a personajului central.

Structura naraţiunii este aceea a unei căi iniţiatice, Albuleţ parcurgând felurite „trepte“ până la transformarea sa. De altfel, „schimbarea din strajă“ din titlu evocă aceste transformări în raporturile lui Albuleţ cu lumea. El trece prin încercări succesive până se limpezeşte, se luminează. Cum îi spune, de altfel, şi părintele Vladimir (memorabilă figura acestui personaj): „Ai trecut pe lângă primejdii de moarte, dar soarta ţi-a deschis mereu o portiţă de scăpare, iertându-te pentru credinţa ta dusă până la uitare de sine. Credinţa aceasta te-a mântuit.“

Interesează mai puţin materialul epic brut al naraţiunii, cât mai mult felul de a scrie al romancierului care, de ce să n-o recunosc, dă dovadă de mare temeritate, aventurându-se pe tărâmul romanului de evocare istorică. Temeritate pândită mereu de riscul eşecului în artificios sau în pastişă.

Vitalie Ciobanu, presimţind acest risc, încearcă să-l evite, construindu-şi romanul dintr-un unghi... cinematografic. Tehnica sa aminteşte de filmele mute: pe ecran se perindă personaje şi acţiuni din secolul XVIII, dar inserturile sunt în limbajul veacului nostru. Astfel vorbesc, se exprimă şi eroii lui Vitalie Ciobanu, neexistând nici o diferenţiere stilistică între spusele lor şi rostirea autorului.

Mai evidentă este această suprapunere stilistică în capitolul XII (sau „Popas între două capitole“), în care prozatorul se află faţă în faţă cu personajele sale, acestea dând semne evidente de independenţă (ca în oricare veritabil text... textualist) faţă de autor. Să-l ascultăm (citim) tot pe Toma Albuleţ: „Nu am ales eu să mă situez în centrul naraţiunii. Mă simt teribil de incomod să focalizez de-a lungul unor capitole întinse atenţia colectivă. Faţă de postura aceasta...“ etc. etc.

Nu cred că aceasta este cea mai bună soluţie pentru o scriere de factură istorică. De altfel, însuşi autorul, din nevoia de a da autenticitate paginii, introduce în text cuvinte vechi, al căror efect ar putea fi notabil. Spulberă însă acest dram de duh al vremii de demult prin notele explicative de subsol, coborând astfel textul la o simplă transcriere de termeni din dicţionare de arhaisme sau de instituţii feudale.

Călătoria iniţiatică a lui Albuleţ se desfăşoară nu numai pe poteci sufleteşti, ci şi într-un decor fastuos, cu păduri întunecate, pe cărărui clefăind sub copitele cailor, sub ploi cernând mantii de tulburare peste cugete.

De altfel, însăşi această colindare, transformatoare, a lui Albuleţ sfârşeşte când eroul iese la lumină, la liziera pădurii tenebroase, moment când primeşte „darul luminii“, cum frumos notează prozatorul. Acest „dar al luminii“ înseamnă, de fapt, descoperirea libertăţii interioare, eliberarea din chingile supuşeniei faţă de domnitor şi apropierea sa de suferinţele răzeşilor obidiţi.

Numeroase sunt în romanul lui Vitalie Ciobanu meditaţiile privind rostul omului, devotamentul, puterea, sentimentul datoriei, legile morale, adevăr, dreptate etc. Ele conferă scrierii un ton eseistic, cam obositor uneori, atunci când discursul îşi pierde din suflul firesc, căpătând uşoare tente didactice, dacă nu chiar terne (cum este, de pildă, o lungă notă de subsol despre trădare şi trădători).

La debutul său, Vitalie Ciobanu se anunţă ca un bun povestitor, atent observator şi înţelegător al naturii umane, prozator de virtuală largă deschidere epică, dar încă necunoscându-şi şi nestăpânindu-şi mijloacele de exprimare scriitoricească.

El se află pe drumul spre „darul luminii“.

Ioan LĂCUSTĂ

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

STAREA LITERATURII

Bătrâneţile unui băiat cuminte

În habitaclul său – un polaroid cu prieteni, cu lumină, cu poeme agăţate pe pereţi, şterse de praf în fiece dimineaţă, cu vechi maşini de scris, cu nenumărate casete audio şi video – Traian T. Coşovei are câte un schimb pentru orice cuvânt al limbii române.

El mai este şi un adevărat dandy, ce pleacă la serviciu numai cu taxiul şi poartă cravate numai din mătase. Pentru cine nu-l înţelege, sau nu vrea să..., el este extrem de obositor şi cu un deosebit de acid simţ al umorului. Pentru cine-l înţelege el este: o noapte învinsă, un continuu război al clipei, o siluetă a poeziei.

Traiane, cum se pronunţă Traian T. Coşovei?

Se pronunţă cu durerea pierderii tatălui meu, cel ce a însemnat pentru mine şi îndreptăţirea de a purta iniţiala *tatălui* şi „povara" de a-i purta numele conoscut, contestat şi recunoscut. Uneori am fost acuzat pentru acest nume. Mi s-a sugerat alegerea unui pseudonim. Eu sunt mândru de numele ăsta, deşi pe când aveam vreo zece ani, părinţii mei s-au separat şi am crescut singur numai cu mama mea. Nu mi-am permis niciodată să reproşez ceva, cu toate că nu mă pot stăpâni să nu-mi aduc aminte cum, copil fiind, şi extrem de bătăuş şi recalcitrant, după ce îmi cam terorizasem cartierul, am trăit următoarea scenă care mi-a marcat viaţa: după o partidă de fotbal pe maidanul unde se lăfăie azi Intercontinentalul şi Teatrul Naţional (erau un circ acolo şi nişte gropi de var şi patinoarul „Ion Vidu" – îţi aminteşti?) l-am înghesuit pe unul lângă un burlan şi pe când eram gata să-l lovesc, ăla îmi zice: „...tu vorbeşti, bă, care n-ai tată!" Cam aşa a început „istoria" copilăriei mele...

Ce meserie crezi că ai?

Nu ştiu să fac nimic altceva decât să scriu. Oricum, mai am de învăţat! Ţin minte că, pe vremea lui Ceauşescu, am „prins" o plecare în Austria, la Saltzburg, şi m-am rătăcit pe peroanele gării, într-un sector care aparţinea fostei R.F.G. Când le-am povestit amicilor, unii m-au întrebat de ce n-am „rămas"... Păi, ce să fac? Să scriu în „austriacă"?! Mie nu mi-a trecut niciodată prin cap ideea de a pleca din ţară... Şi, ca să fiu sincer, nu m-am simţit nici persecutat, nici cenzurat, nici filat... Eu mi-am scris cărţile şi ele mi-au fost publicate „aproape" cum le-am scris eu... Eu n-am făcut din poezie denunţ social: am scris despre ce m-a durut pe mine: visele mele, îndoielile mele, singurătăţile mele... Acum e uşor să faci pe nebunul! Eu n-am fost nici din nomenclatură, da' nici n-am stat cu duba la uşă ca alţi colegi, aşa că nu pot face pe viteazul!

Cum îţi priveşti trecutul: cu mânie sau cu interes?

Cu lupa! Trecutul meu a fost mai degrabă mediocru... Am trăit adolescenţa între sărăcie şi credinţa mamei mele în Dumnezeu! Era singura speranţă... singura alternativă... Aveam, slavă Domnului, cărţi... ţin minte că mama mă lăsa să chiulesc de la şcoală ca să-mi citească romane... nu erau cele mai „reuşite": „La răscruce de vânturi", „Marile speranţe", „Contele de Monte–Cristo" – erau lecturi (mi-am dat seama mult mai târziu) resentimentar–revanşarde; istorii de-astea în care oamenii îşi fac singuri dreptate... istorii de singuratici... Aha, să nu uit, ăla de pe insulă... cum îi zice... ăla care e cea mai mare diversiune a „colonialismului" englez: Robinson Crusoe... Erau lecturi de copil pe care le ascultam fascinat.

Cum îţi potriveşti viitorul?

Nu după horoscop, ci după încredinţarea că pentru fiecare din colegii mei de generaţie există un – virtual – destin. Eu nu sunt aşa de sigur că tot ceea ce am făcut până acum îmi creeează o legitimitate. Nichita Stănescu avea o vorbă: „Un om mare e un om despre care un om mare a zis că e mare". Eu am nişte îndoieli...

Ce-i pentru tine poezia?

O stare de spirit... o tentaţie de a comunica, o emoţie...

Mie nu-mi plac definiţiile. Eu sunt un „agresiv" şi spun că după noi nu se mai poate scrie ca înainte; mă refer la generaţia '80 şi la poeţii *nouăzecişti*. Eu nu sunt deloc modest în materie de poezie şi de gazetărie. Modestia e pentru modeşti! Să-şi bea paharul modestiei până la fund!

Dar prietenia?

Aici sunt vulnerabil pentru că am crezut întotdeauna în prietenie. Am un cult al prieteniei... vremurile m-au făcut să fiu mai prudent... Auzi, mie mi-e milă... pe la mine prin casă au trecut oameni care şi acum pot să schimbe guverne... mie mi-e milă că ei nu au (sau nu au avut) alt ideal. Îi mai văd de pe marginea străzii în limuzine luxoase şi rapide înfulecând autostrada ca să ajungă la... nu, uite, chestia asta o lăsăm pe mai târziu. Şi decât mai târziu, mai bine niciodată!

Cum scrii? Pe ce? Unde? Când?

Îmi place întrebarea... numai să nu se refere la poezie. Pentru că nu prea am mai scris poezie... Ei, din „meşteşug" se poate, dar nu am mai trăit nimic care să mă facă să scriu un vers. Eu am scris când am avut ceva de „suferit", când am fost foarte singur... era o formă de a mă apăra... Dar pot să-ţi spun cu siguranţă care e ultima mea poezie: „Goana după aur". Mi s-a mai întâmplat să cred că, dacă scrii ceva, poţi să-ţi schimbi viaţa... M-am înşelat... Uite, toţi vorbesc ca Petrache Lupu... sunt doldora de teorie, plesnesc de „didactică" poetică... eu sunt de modă veche: poate de aia, ultima (sper) mea carte se numeşte „Bătrâneţile unui băiat cuminte". Uite ce e Niki, eu sunt lămurit de impactul poeziei asupra cititorilor anului '93.

Stăteam cu Mircea Nedelciu într-un hotel din Chişinău şi i-am spus: „Voi, prozatorii, aveţi impact asupra publicului, dar eu cu poezia mea nu pot să-mi apropii decât câţiva prieteni... cel mult câţiva oameni care mai au timp pentru poezie..."

În schimb mă tentează foarte mult gazetăria: recunosc că, pentru a doua oară în viaţă, Ion Cristoiu s-a dovedit un prieten providenţial! Cristoiu e, cred, un mare gazetar!

Despre felul în care scriu? Dimineaţa sau noaptea, direct în maşina de scris, cu muzică, cu foarte multă lumină (ca să văd ce scriu, nu?) pe o hârtie „diferenţiată": poezia, pe hârtie foarte bună; articolele, pe hârtia pe care o primesc. Nu mă deranjează prezenţa altor persoane, cu condiţia să nu mă ţină de vorbă: mi s-a întâmplat să trebuiască să scriu în prezenţa musafirilor, cu televizorul deschis, cu muzică, cu vânzoleală... e o chestiune de concentrare. Îmi plac la nebunie creioanele, stilourile, pixurile, hârtia de bună calitate.

Crezi că un scriitor se ratează în jurnalistică?

E o posibilitate; dar literatura şi jurnalistica nu presupun o „rivalitate": există exemple celebre de mari scriitori care au făcut o strălucită carieră de gazetar. Eu practic gazetăria din plăcere şi din nevoia de a mă exprima într-un climat social–politic destul de fluctuant... gazetăria este, pentru mine, un mod de a fi prezent într-un „climat" publicistic fierbinte, ecuatorial...

Ce rost are generaţia '80?

Este o continuare firească a filonului avangardist, inovator, a momentului interbelic. Fără generaţia '80, poezia, proza şi spiritul analitic al literaturii române ar rămâră un capitol necesar. Doresc să precizez că rolul acestei generaţii nu trebuie supraestimat, ci doar corect receptat. Revista „Literatorul" a încercat să fixeze fenomenul. Recenta antologie a poeziei generaţiei '80, recenta Istorie (critică) a deceniului care ne-a marcat – lucrări serioase semnate de Alexandru Muşina (girat de Călin Vlasie) şi Radu G. Ţeposu produc legitimitate pentru un capitol de literatură contemporană.

Ai şi tu un ideal, ceva, hm?...

Păi, ce să-ţi spun, câte ceva am dorit de la viaţa asta. Mi-am dorit (şi te rog să nu râzi de asta) să văd piramidele... Asta a fost dorinţa copilăriei şi adolescenţei mele: dom'le, să văd şi eu că există! Bineînţeles că nu am făcut nimic pentru a ajunge acolo; este, nu ştiu cum să-ţi spun, o dorinţă abstractă, un fel de vis pe care mi-e teamă să nu-l destram, realizându-l. Poate că e mai bine ca piramidele să rămână acolo: o curată şi irealizabilă poveste. De fapt, dacă stau să mă gândesc (da' nu prea mult), eu am trăit privind „norii" schimbători ai unor irealizabile dorinţe. Dar asta este substanţa poeziei! Şi, ce poate fi mai fascinant decât să *nu* dormi şi să visezi!

Nicolae ILIESCU

Fir nevăzut

Va mai fi vreodată aşa –
o lume dezbrăcată de cuvinte ca o tobă de tinichea
bătută de-o gură printre girafe, urşi, rinoceri?
Va fi ca-ntr-un mâine cu rânjet de ieri?
Ca-ntr-un ciorchine de viaţă strivit între orele mici ale serii;
vremea când lacrima nu mai plânge, când râsul
îndeasă biberoane de fier în gura durerii?
Când pe asfaltul boţit
caligrafia însângerată a păsării
desena un târziu prea curând...
O, mamă, viaţa mea va trece învăţând limba rusă cântând?
Va mai fi vreodată aşa?
Cuvintele întrebau singure orchestra cu muzici de mucava.
Va fi un parfum ca o întortochere de nume ilustre –
o, mamă, viaţa mea va purta drapeluri, pumnale ori fuste?
Va respira miros de asfalt, de petrol, de furnale –
va supravieţui unor simple urale?
Alb–negru, alb–mut, alb–sonor
voi fi mai puţin singur ca o oglindă de ascensor?
Prin porţi de hotel, de garaj, de vestiare
voi trece ca o urmă de ruj pe pahare?
În fanfara de fălci, în orchestra obeză
canibal al silabei,
halcă de porc sub mâini subţiri de maseuză
cu care timpul, ah, timpul te toarce într-un fir transparent,
într-o înserare dulce spre o noapte amară –
într-o amintire–miros pentru o nară de câine –
fir nevăzut
legănând un păianjen de ieri
spre musca zilei de mâine.

Traian T.COŞOVEI

Pierre Brébiette, Bacanală cu amoraşi

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

CARNET

Valeriu CRISTEA

Ca să fii om întreg...

La pagina 158 a impunătorului volum semnat de Geo Bogza şi intitulat, cu tendinţă, ba chiar moralizator şi aproape pedagogic, astfel încât scopul urmărit să apară limpede de la început pentru toată lumea: *Ca să fii om întreg* (iată un mare scriitor care, cu o minunată lipsă de sfială, nu mai mică, nu mai puţin „scandaloasă" decât aceea epatant desfăşurată de un temerar poet avangardist de pildă, nu ezită să ţină în braţe Morala, pur şi simplu, cum poate numai Tolstoi, cel dintr-o anume fază, a dezicerii de literatură, a mai ţinut-o, cu o linişte suverană; care îndrăzneşte să mărturisească: „Scriu pentru a încerca să corectez erorile", „Din credinţa că aş putea să-i fac pe cei ce mă citesc mai buni" şi care crede posibil a afirma: „Nu fac literatură. Ceea ce fac intră desigur în acel domeniu al culturii care se cheamă literatură, dar eu nu fac literatură", volum a cărui publicare a constituit, indiscutabil, un eveniment literar, la p. 158, voiam să spun, autorul repoveşteşte cu brio o anecdotă auzită în tinereţe în cercul lui Ilarie Voronca:

„Printre istorisirile care propuneau un nou tip de haz era şi aceea cu un călător care, într-un tren ce străbătea distanţa dintre Paris şi Lyon, se tot ridica de la locul său spre a privi într-un coşuleţ de rafie aşezat în plasa de deasupra, al cărui capac îl deschidea cu grijă şi tandreţe. La un moment dat, a scos din sacoşa pe care o avea alături o frunză de salată verde şi, ridicând capacul, i-a dat drumul în coşuleţ. Apoi, a făcut acelaşi lucru cu un morcov.

— Probabil că are înăuntru un iepure de casă... şi-au spus, amuzaţi, ceilalţi călători. Dar, după câteva minute, omul cu coşuleţul a lăsat să cadă în interiorul acestuia o scrumbie crudă.

— Se vede că are o pisică... şi-au rectificat ei primul gând, dar ce pisică o fi asta, care mănâncă morcovi şi salată? Nedumerirea lor însă era abia la început şi avea să se transforme repede în stupoare. Fiindcă misteriosul călător a continuat să introducă sub capac, cu aceeaşi grijă şi tandreţe, felii de salam şi bomboane fondante.

— Domnule, v-aş ruga să fiţi amabil şi să ne spuneţi ce aveţi în cuşuleţ?

— În coşuleţ? Un magofin.

— Un... magofin?

— Da, un magofin!

Şi pe când ceilalţi, uluiţi, se întrebau din ochi ce ar putea să însemne aceasta, stăpânul coşuleţului a continuat să hrănească strania vietate, oferindu-i încă o scrumbie însoţită de fructe glasate.

— Dar acum ce-i daţi?

— Acum? Camembert.

— Dar bine, ăsta nu e camembert adevărat.

— Nu-i nimic, nici el nu e un magofin adevărat."

Desigur, pagina 158 (din care am citat, intrând şi pe teritoriul celei următoare) nu este o pagină gravă (cum sunt atâtea în volum); pagina 158 este o pagină mai „joasă" în comparaţie cu relieful general, foarte înalt, al cărţii, o pagină (doar) de fineţe intelectuală şi de amuzament superior. Atunci, de ce ne-am început tocmai cu ea însemnările de faţă? Pentru că ni s-a părut că *magofinul* indefinibil, „strania vietate" misterioasă din coşuleţ poate defini excelent scrisul la rândul lui indefinibil, derutant ca un aliaj enigmatic, al lui Geo Bogza. Printre genurile şi speciile literare, mai vechi sau mai noi, literatura lui Geo Bogza – mi-am dat seama citind anecdota de la p. 158, care m-a luminat – e o „stranie vietate", *un magofin*. Meniul magofinului din mica povestire e de o varietate deconcertantă, el fiind hrănit cu salată verde, morcov, scrumbii crude, salam, bomboane fondante, fructe glasate, camembert. Drept urmare, mai întâi s-a presupus că ar fi vorba de un iepure, apoi de o pisică, apoi... Meniul literar al scriitorului nu e mai puţin bogat şi contradictoriu; Geo Bogza a „mâncat" de toate (din ce e mai bun): şi avangardă, şi tradiţie; şi Eminescu, şi Urmuz; s-a hrănit cu poezie, confesiune, pamflet, invectivă, proză de călătorie, jurnalistică politică, reportaj (în cantităţi industriale), reflecţie morală, peisagistică, portretistică, filozofie; a înghiţit jarul ironiei şi a băut din apa limpede a meditaţiei, imnului şi rugăciunii. A „mâncat" din toate acestea şi încă mai „mănâncă": deci ce fel de „stranie vietate" este?

Opera lui Geo Bogza reprezintă în acelaşi timp o *realitate* coleşitoare (cum puţine înregistrează literatura noastră de azi) şi o *irealitate*, un fenomen aproape imposibil de conceput, „aberant". În faţa lui parcă ne „prostim" şi suntem tentaţi să exclamăm (asemenea naivului din bancul cu girafa): „Aşa ceva nu există". Îngreunează înţelegerea nu numai diversitatea direcţiilor (ca să fii *scriitor* întreg, atâtea sunt necesare...) în care s-a mişcat această literatură, ci şi singularitatea unora dintre ele, luate separat, în sine. Să ne oprim o clipă, în această pădure de direcţii, asupra direcţiei totuşi majore. Fără nici o exagerare, cu deplină îndreptăţire putem afirma că Geo Bogza a scris *cele mai senzaţionale reportaje din lume*. Putem afirma aceasta deoarece nu ne referim numai la conţinutul lor, la ceea ce ele dezvăluie, critică, demască (precum în *Tăbăcarii* sau *Ţara de piatră*), ci în primul rând la specia (nemaivăzută) de reportaj pe care ele o ilustrează. Sub semnătura lui Geo Bogza reportajul devine *senzaţional* înainte de toate prin condiţia lui literară inedită. Practicând reportajul, scriitorul nostru îl reinventează; face reportaj strict (are toate datele necesare) şi cu totul altceva decât reportaj. Rezultă un reportaj compus pentru orgă, rostit ca o predică solemnă de pe un amvon înalt, într-o vastă catedrală; un reportaj eficient scris de un reporter expert, însă în acelaşi timp urcat – ce ciudat! – pe nişte incomode şi ameţitoare catalige, ce-l înalţă parcă până la stele; cu un ochi lipit de gaura cheii pentru a surprinde în flagrant delict, în „camera" realităţii, ceea ce de obicei nu se ştie şi rămâne ascuns, iar cu celălalt privind tocmai din Sirius; un reportaj înalt şi poematic datorat unui reporter grav şi meditativ; un reportaj actual născut din vechea îngândurare a gânditorului de la Hamangia. Un reportaj devenit cult, ritual şi templu slujit de un reporter solemn ca un preot antic etc. Cu Geo Bogza, un gen modern, practic şi eficient intră în zodia stilului elevat, a majestuosului. Îmi amintesc de o observaţie a lui Victor Şklovski, care spunea că romanul dostoievskian nu e în fond decât un roman poliţist deviat, transformat. Faţă de reportajul „clasic", literatura lui Geo Bogza este ceea ce este romanul lui Dostoievski faţă de romanul poliţist. Doar *atât* şi totodată mult mai mult, *infinit mai mult*. (...) [*]

1985

[*] Am considerat că am dreptul să republic un fragment din amplul articol pe care l-am consacrat volumului *Ca să fii om întreg* (1984) deoarece acel articol şi mai ales acest fragment i-au plăcut lui Geo Bogza. Ca să mi-o spună, mi-a telefonat (a fost de fapt unica mea convorbire telefonică şi nu numai, cu marele scriitor), apoi şi-a întărit cuvintele printr-un gest şi mai neaşteptat, dăruindu-mi o frumoasă clepsidră, cu ambele discuri de lemn, pe care obiectul stă alternativ, pictate cu câte-un zodiac. (Clepsidra avea o soră geamănă pe care Geo Bogza i-a oferit-o, simultan lui Lucian Raicu, ce scrisese de asemenea, la nivelul excelentei sale critici, despre volumul *Ca să fii om întreg*). Peste doi–trei ani, în septembrie 1987, când i-a apărut un alt volum (*Jurnal de copilărie şi adolescenţă*) şi a avut generozitatea să mi-l trimită şi pe acesta, Geo Bogza nu uitase interpretarea mea din 1985 dată *magofinului*, dovadă că s-a amuzat să scrie, pe pagina de titlu a exemplarului oferit: *„Magofinul se bucură că-l poate saluta încă o dată, cu afecţiune pe Valeriu Cristea"*

Acum, când aştern aceste rânduri pe hârtie, prea tulburat de dispariţia dintre noi a lui Geo Bogza, ignorat şi trădat de nu puţini în ultimii ani, nu pot să adaug celor scrise în 1985 decât atât: „ca să fii om întreg" mai trebuie să şi mori, să faci adică pasul cel mare pe care scriitorul tocmai l-a făcut, pasul decisiv, edificator, revelator, care ne arată în fine *cum stăm*: cu omul şi cu Dumnezeu, fără de care omul nu poate fi *întreg*, nu poate fi – nici măcar *–om*.

Aflat deja printre Ştiutori, trebuie să ni-l închipuim pe Geo Bogza pregătindu-se să scrie, în stilul său cel mai *înalt*, reportajul vieţii sale – de apoi. ■

GRAFFITI

Gheorghe TOMOZEI

Opinii de soldat neinstruit

E sigur că poetul nu e foarte lămurit cum devine cu corupţia, cu traficul de influenţă, cu abuzul de funcţie etc... dar orişicât, e în temă (în chip de cobai) şi trage şi el cu urechea la marele zumzet naţional produs de generalul Florică. Pe care nu-l prea are la lingurică nu doar pentru faptul că, la preluarea funcţiei de călifar al Bărzii Financiare (barda nu devine de la bard), a dat prea multe interviuri cu care ne-a sastisit de vorbe mari şi umflate, ci pentru modul uşor scandalos în care s-a produs când şi-a zis că e timpul să-i arate cu degetul pe vinovaţi.

Lista lui conţine nume rezonante, dar irelevanţa învinuirilor e şi ea tot mare. Cel mai prost avocat îi poate scoate basma curată pe ipoteticii împricinaţi.

Dar e dimineaţă şi dragul Grigoriu ne promite din cinci în cinci minute un interviu al ghinărarului exoflisit, dar „erou". Stupoare! Omul înţelege (nici după lungile vorbiri din Camere) că naţia aşteaptă de la el **fapte**, dezvăluiri, opinii despre „tehnica" identificării corupţiei.

L-a interesat cu precădere tot ce avea atingere cu onor familia Florică, despre care ne-a înşirat tot soiul de informaţii inutile, dar a vorbit prea puţin despre... familia cea mare, ca să spun aşa, lansându-se în final şi în diatribe contra jurnaliştilor ce scriu „fără să aibe nimic în cap". E o opinie.

Dar ce are sub chipiu generalul? Mister.

În final, vedetă, personagiul s-a despodobit de merite. Ele nu-s doar ale domniei sale, ci ale colectivului în care a lucrat, un grup de tovarăşi de nădejde. O fi.

Moment dublat de investiţia Grigoriului: „Dumneavoastră aţi fost un catalizator..."

Generalul nu le are cu limba română şi a crezut că e înjurat de mamă. Generalul nu ştia ce va să însemne **catalizator**! Atunci reporterul i-a explicat, ca bun creştin ce se află, că miraculosul cuvânt e... de bine.

Ah, ce coruptă soţietate! Ce vorbire coruptă! Oare şcolile generale nu fiinţau ele şi pentru (viitorii) generali? Chiar dacă-mi spuneţi că Pământul e rotund, eu nu vă mai cred dom' general!

Pese: Acest articul a fost scris pentru suplimentul *cultural* al unui cotidian de partid. Şi a fost *cenzurat*, noaptea înainte de apariţie fiindcă, presa fiind liberă, etc....

A doua zi după... neapariţie, eroul textului s-a produs în Parlament cu ştiutul... „succes".

Ce-i pot ura cenzorului, altceva decât multă sănătate şi fericire? ■

TV

Scaunul catodic

Zână falsă, cu surâs aşijderea, cu lipsă de frumuseţe afişată ostentativ, pe cartoane decolorate, TVR a reuşit să ne dea dreptate: la recomandarea CNA–ului a scos reclamele la ţigări (de la 01.01.1994), a scos anti–reclama intitulată D.Graur şi a mai pus pe fugă niscai redactori îmbuibaţi. Mai trebuie: ridicată spuma albă şi ştirbă a non–talentului de pe reclamele la băuturile date cu piciorul, de pe cupurile inutile din mijlocul câte unui (rar) film de interes, sancţionarea speaker–ilor pentru necunoaşterea limbii române şi pentru îmbrăcămintea demodată, lăsarea la vatră a lui Fl. Mitu, M. Almăjan, V. Gaiţă, C. Greţcu, E. Grădinescu, L. Hossu–Longin ş.a., subtitrarea adecvată a filmelor (când traduci în argou „uşchiţi-vă!" nu zici şi „parale", ci „lovele", „biştari", „parnos", eventual „parai", că sunt registre diferite).

Rolul de animator e o pălărie prea largă pentru capul chel al d–lui Tatulici, pentru mintea şubredă a lui Mândruliţă (deşi n-am băgat de seamă că SOTI a început să emită, acolo se emit doar pretenţii!) sau pentru bâlbâielile lui Teodoru. Animatorul trebuie să fie viu şi direct, nu moşmondit şi ridicol. Persoana invitată în cadru poate fi chiar omul căruia nici nu-i întinzi mâna, dar nu trebuie să se vadă asta, ci e absolut obligatoriu să se vadă că vrei (şi poţi) să scoţi ceva de la dânsul. Până acum nu există pe nici un canal vreun mediator competent. Toţi îşi cer scuze pentru inoportunarea conlocutorilor, deşi mai bine ar fi să-şi ceară scuze că trăiesc!

Ultima săptămână a fost plină de transmisii sportive. Ţopescu e – orice s-ar zice, şi mai ales din lipsă de altceva – cel mai coerent, în timp ce B. Stănculescu s-a descurcat bine spre penibil, deşi specialitatea lui nu-i fotbalul. Trebuie, de asemenea, remarcată obiectivitatea comentatorilor, faptul că au început a dibui cam pe unde ne aflăm (şi) în sport (în fotbal îndeosebi, dar şi în tenis): între locurile cincizeci şi o sută cincizeci! Adică departe, taaare departe de lumea dezlănţuită civilizat! Astfel, Dinamo reîncepe să fie una dintre cele mai bune echipe româneşti ale tuturor timpurilor (deşi Cagliari e un fel de Selena Bacău în cizma italică), Steaua n-a făcut nici o brânză din recuperarea pe stadionul Ghencea (civil) a groparului naţionalei Ungariei (se aşază o vamă a pensiei şi înaintea unui antrenor, oricât de bun ar fi fost acela), iar prietenul meu Marcel Puşcaş merită felicitări pentru marea „realizare" a echipei cartierului Giuleşti: ieşirea decentă din primul tur. La Campionatul Mondial, îndrăznesc să pariez pe o „racletă" de tenis, pe un aparat de tuns ţurţuri şi pe două penele de absint colorat, nu avem faţă să ne prezentăm!

Nicolae ILIESCU

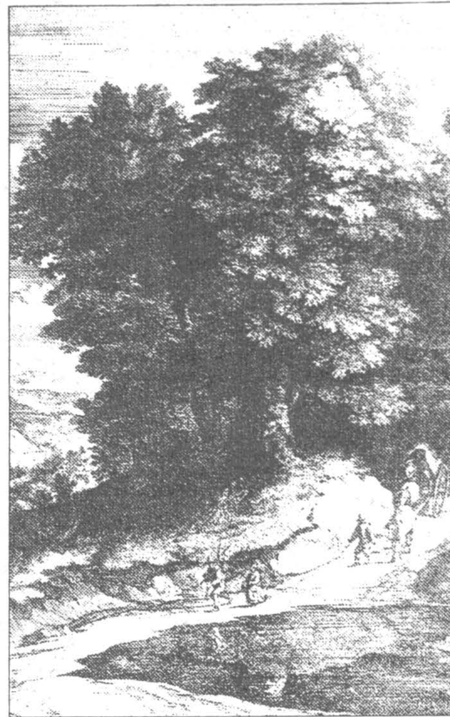
P.S. De Roş Ha' şana am văzut o dibace revistă de sâmbătă seara. La Şalom Alehem se răspunde cu Baruh haşem! De toată isprava domnul Missirliu, precum şi ieşirea în decor duminical. În cazul acesteia din urmă, cu minus ieşirile necontrolate ale unor manechine prăfuite de la „Confecţia". ■

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Toma George MAIORESCU

Tablou goyesc cu somn și sutane

Când prelații (inclusiv cei fără sutane)
întrec numărul trecătorilor pașnici
tămâia altarelor ridică mai multe fumuri
decât coșul bucătăriilor
asta nu înseamnă neapărat zboară călugării prin văzduh
sau și mai rău se pocăiesc
că bate ora când părintele își înfulecă fiii
și mercenarii despică în două
trupul armoniei clasice
că strigoii cu orbite goale își întind mâinile lungi
spre nodurile hățișului subteran al intrigilor
dar că într-un orizont calcinat de soarele alb
și de îngheț interior
spațiu crucificat de teroarea spaimei
adevărul are gustul fierei
și farsa pândește din umbra
crucilor de mormânt
Tragic secol urcat
pe care de triumf
Procesiune de carnaval
Măști de carton
Cine mai deosebește
fețele cotidiene?
Generali roși de podagră
conducând tinerețea la biruințele morții
Curtezane întinzându-și ciorapii leproși
Bătrâna ducesă întruchipând
însăși Grația
Papagalul cu cioc de aur
vrăjindu-și auditoriul
cu sintagmele inteligenței
În umbră Sutana Albă
Nebuni/ muzicanți/ tămăduitori/ popi/ cavaleri/
saltimbanci/ dresori de crocodili/
bestii idiotizate/ nobili
condamnați la cazne/ la pseudo-sentimente/
la orgolii/ la sărăcia duhului/
la Moarte/
Numai Sutanele Albe tac
Tac și ascultă
Figuranții asaltează memoria
Procesiune de carnaval
Spectre cu măști
Cuțitul de vitriol
sfâșie care alegorice
În golul
Coviltirelor colorate
iată-i
Catoblepași Cerberi Ciclopi
Strigoi Satiri Silvani
Harpii Hipocampi Hipogrifi
Vidme Vâlve Vârcolaci
Vampiri Fantome Năluci
Fiecare coboară
în propria lumină
Mizerabilă mascaradă universală
bâlci al somnului! – țipă artistul
căzând extenuat pe masa de lucru
Și-n jurul capului greu de somn
Cucuvăi cu ciocul de oțel
Larve – naripate
Lilieci diformi

Jean Morin, Peisaj

Feline amorțite
Umbre
Și-n umbra umbrelor
undeva
aproape imperceptibilă –
Sutana Albă
Și-n somnul somnului

1985

Dinu GRIGORESCU

Dresura de cuvinte

În circul vorbelor
Deschis non–stop –
Al fiarelor –
O muzică suavă,
Concavă,
O cântăreață
Cu mătreață
Chealǎ –
O atmosferă ireală –
De bal,
Un carnaval
Senzațional! –
Al măștilor, –
Cuvintelor –
Și-un claun adus
Cu mari eforturi din Apus.
Cuvinte fără dop –
Limbajul pop.

Apar cuvintele mamut,
Surorile din Labrador,
Cuvintele de cor
Și cele folosite în langajul surdo-mut
Vorbește dictatorul agramat
Beton armat
Și-n pauze,
Din diferite cauze,
Limbajul lui sofisticat –
De Stat –
E foarte mult aplaudat.

Mă enervez și iau un bici
Lovesc cu sete – singular –
Cuvintele arici –
De bici,
Se sperie foarte rar.

Apar cuvintele înjurături
Cu sens politic
al vizitiilor din vechile trăsuri,
din neolitic.

Firescul din limbaj e mort –
Eternele regrete –
Cuvântul cenușiu la port
Al unei lumi de marionete,

Dresate să vorbească
În limba noastră păsărească.
Lozincile – butaforia
Se luptă cu alegoria;
Limbajul birocratic cere tuturor
Să facă parte dintr-un cor
Al papagalilor.

S-a dat ca mită
Un kilogram de dinamită
Și fostele dresuri,
structuri
bizare
pulverizează fostele abecedare.
Într-un cuvânt,
Am revenit la „sunt"
Ceea ce este
Căciula unui a pe creste.

Un scriitor
e un dresor
al tuturor cuvintelor.
Făpturi extrem de delicate și fragile
Ca și amurgul unei zile.

Cuvinte goale pușcă
le scot din cușcă
și le așez pe rând,
pe scăunașe,
În primul rând
Pe cele mai golașe,
Aduc și-un bodyguard,
Un leopard,
Extrem de crud –
Păzește adevărul nud.

Expresia fără minte
Ar vrea să fugă din cuvinte...
Lipsit de adevăr, cuvântul
E ca mormântul.

Pe toate le așez prudent
Cuvintele venite din Orient
Din Scandinavia,
Cu Romavia.

Întoarse din exilul lor –
Al sensurilor.

E dificilă viață de dresor –
Pericole te împresoară–
Și te omoară
Reversul dens
al fiecărui sens...
Teroarea de a nu greși
Un punct pe i.

Cuvintele cu freză,
în paranteză.
Răspund cu un volum,
Tăcerilor de-acum.

Aleg cuvintele banale,
sentimentale –
ce sunt și ale tale.

Regizor! cele scunde le pun pe picioroange,
să facă giumbușlucuri, goange...
Salt mortal
Peste banal!

Cuvântul cenușiu și-a scos din ghete
Perechea de șirete
Și de cupola paginii s-a spânzurat
Pe înserat.

Câteva șoapte...
Aruncă hainele de zi!
Un a din i
În pijamaua lui de noapte.

În transparența mea deplină –
Sub lună plină –
Eu, sentimentalul!
Cu biciul, insensibil
Lovesc banalul,
Copilul meu teribil!

Respir!
Și mă tot mir
cum e posibil
să aduci un tigru din Bengal
fenomenal,
inadmisibil,
din lumea faptului banal?

În blana chintesenței lui,
A extraordinarului –
Cuvintele în robă,
experte-n legislații –
Se derobă,
de orice complicații.

Un pumn de rime,
Îmi aparțin în întregime.
Domesticesc mereu cadențe,
Cu biciul meu în zdrențe...

1993

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Titus POPOVICI

Hei-rup !

Hei-rup!
Prin munţi răzbim,
O viaţă nouă noi făurim!

Poate n-aş fi ajuns brigadier pe şantierul naţional „Vasile Luca" de la Salva-Vişeu (nu-mi făceam mari iluzii despre capacităţile mele fizice şi nici nu văzusem vreodată în munca brută un mijloc de răscumpărare a infamantei origini mic-burgheze) dacă nu mi-aş fi pus în cap să-l duc cu mine pe colegul meu Silviu P. şi să-l împing pe calea pierzaniei, adică să-l fac să-şi piardă virginitatea care-l chinuia, dar era şi mândru de ea: simbol al credinţei şi virtuţii.

Băiat frumos, de la ţară, cu un obraz mare, pătrat, dinţi de criţă şi oase late, puternice, era „zelatorul" părintelui Virgil Maxim. Această funcţie, izbutită combinaţie a cuvintelor „zel" şi „delaţiune", era în mare cinste în internatele greco-catolice şi deci râvnită de toţi, dar obţinerea ei presupunea o perfectă coordonare între supunere fericită, disimulare obsecvioasă, bănuială veşnic trează şi - mai presus de orice - executarea fără umbră de crâcnire a dispoziţiilor Directorului Spiritual, conform dogmei formulate de Ignacio de Loyola, **padre fundador** al Odinului iezuiţilor: **„Dacă vrei să-ţi câştigi cu adevărat mântuirea în cadrul ordinului nostru, trebuie să fii gata, în orice clipă, să crezi *sincer* că ceea ce tu vezi alb este negru, dacă superiorul tău ierarhic imediat îţi spune că este aşa"**. Adică tot ceea ce eu uram instinctiv dar, în acelaşi timp, întâlneam din ce în ce mai frecvent în celălalt Ordin, cel roşu, în care intrasem liber şi nesilit de nimeni.

Elev bun, sârguincios, Silviu P. era destinat de părintele Maxim carierei eclesiastice catolice, de rit răsăritean, urmând să fie trimis la Roma, la Institutul „De propaganda fide"; învăţa cu dârzenie, petrecea lungi ceasuri în meditaţie solitară în cadrul „exerciţiilor spirituale", mătura minuţios chilia părintelui Maxim, îi spăla rufele şi-i aducea în sufertaş mâncarea gătită special pentru el, căci avea ulcer. În sfârşit - **integer vitae scelerisque purus**, la 18 ani Silviu P. era virgin; când i-am propus să mergem împreună la „Willy" cupleraiul cel mai curăţel de pe malul Crişului, unde aveam o iubită „de suflet" (nu-mi lua bani şi nici prietenilor pe care-i recomandam personal, printr-un bileţel în versuri) a acceptat grăbit, dar s-a spovedit **-ante portas-** părintelui Maxim şi acesta, aşteptându-ne pe străduţa mărginită de castani stufoşi, s-a năpustit asupra mea, ca o furie şi mi-a spus că eu pot să-mi înjosesc cât vreau trupul, ca să-l aduc la diapazonul sufletului meu, **mens morbosa in copore morbosus**, dar dacă încerc să-l corup pe acest copil al satului românesc, mă va distruge **cum apertum odium**! (...)

De azi pe mâine Silviu P. a devenit tipul clasic al activistului tânăr: primul la toate manifestările care trebuiau să „sudeze" colectivul, demascând cu vorbe apăsate individualismul, manifestările decadente ca jazzul, dansul „conga", filmele occidentale, câte mai veneau, cărţile naturaliste, cu scene imorale, poezia simbolistă, hainele „malagamba", părul prea lung, „creastă de cocoş", buzele rujate şi, mai presus de orice, spiritul anarhic de contestaţie. Simţeam acum, cu aceeaşi furie, nevoia să-i dărâm noile credinţe şi în lungi plimbări pe malul aceluiaşi Criş îi vorbeam de sifilisul lui Lenin (dovadă că avusese „apucături imorale") despre Stalin, fostul seminarist, „cea mai strălucită mediocritate a partidului bolşevic" după definiţia vindicativă a lui Troţki, **adevăratul** urmaş al lui Lenin, creatorul Armatei Roşii, îi enumeram cu delicii pe **adevăraţii** conducători ai revoluţiei din Octombrie (Zinoviev, Kamenev, Buharin, Smirnov, Piatakov, Preobrajenski, Serebriakov) împuşcaţi ca nişte câini de genialul Dascăl şi Părinte, dar la toate acestea Silviu P. îmi răspundea cu zâmbetul lui, fericit fără motiv, şi cu o tăcere dezaprobatoare, dar în acelaşi timp, cum n-am întârziat să aflu, turna la partid tot ce-i spuneam şi ştiam că acele caracterizări adunându-se în sacrosanctul dosar, mă pecetluiau pentru toată viaţa (...).

Porniţi, aşadar, împreună să tăiem, hei-rup! drum de fier, prin dârza muncă de brigadier, am ajuns la Vişeu într-un centru de primire care semăna cu un lagăr de **prizonieri**; am primit salopete albastre noi-nouţe, bonete cu stea roşie şi o insignă de bronz, cât o ceaşcă; am fost adunaţi în careu, în jurul unui pavilion pe care s-a înălţat, cu încetineală solemnă, drapelul roşu şi cineva a strigat nişte lozinci în limba sârbă. Tovarăşii **comandanţi**, făcuseră un stagiu în Muntenegru, pe şantierul internaţional de la Omladinska Pruga; lucraseră cot la cot cu tineri de vârsta lor, care fuseseră partizani şi acum aveau grade de colonei şi generali în armata iugoslavă şi probabil se simţiseră atât de complexaţi când aceştia, seara, la focurile de tabără, povesteau cu simplitate fapte de arme cu iz de epopee, încât nu găsiseră altceva mai bun decât să adopte comenzile sârbeşti şi un comportament exagerat cazon. În prima seară ne-au învăţat un cântec: „Tovarăşe Tito, viorea albă" - refrenul sârbesc echivalent al neaoşului nostru „foaie verde". Ne-am culcat într-un uriaş dormitor comun, mirosind a brad proaspăt tăiat, dar sforăiturile m-au gonit afară, sub o lună roşcată.

- **Marş** imediat înăuntru! a strigat cineva din întuneric şi o umbră înarmată cu un automat rusesc „balalaică" s-a apropiat ameninţătoare, vârându-mi o lanternă în ochi. „Nu umblai tu acu un an pe la UTC la Arad?" m-a întrebat. „Ba da". „Nu te cheamă Popovici?", „Ba da, dar din păcate nu sunt sârb".

Acest Komandir, Ştefan sau Pavel Mladin, fusese secretar cu Agitpropul la Arad, când mă învârtisem un timp pe acolo. Mi-a spus că prin munţii din jur mişună partizani-bandiţi, că aceştia au trimis scrisori ameninţând că vor stârpi până la unul pe cei ce spurcă sfinţii noştri munţi. Nu era bine să umblu noptea pe afară, pentru nevoi exista un hârdău în fiecare baracă.

A doua zi am început lucrul, într-o debandadă desăvârşită: nişte comandanţi în salopete, cu pantalonii călcaţi pe dungă şi tot felul de ecusoane pe mâneci ne puneau să spargem bolovani pe un platou (...).

Apoi, studenţii de la Cluj, care veniseră mai dinainte şi se organizaseră, au dat un concert de jazz, cu şlagărele epocii **„Chatanooga Chow Chow, Un jeune soldat de Kentucky şi Tabú, alma del Africa lejana"**... Eram frânt de oboseală şi adormisem ghemuit cu capul pe braţe când cineva m-a scuturat de umăr. Era cantiniera într-o salopetă pocnind pe crupa ei rotunjoară. M-a chemat la dans, s-a lipit de mine şi a început să dea din fund, spunându-mi că e slovacă, o cheamă Hanka şi m-a văzut cum mă scăldam azi în dulbină, unde merge şi ea pentru că la bucătărie ţi se îmbibă pielea şi părul cu miros de ceapă prăjită. Au început să circule nişte sticluţe cu rom, toboşarul s-a dezlănţuit într-un solo demn de Sergiu Malagamba, când a răsunat, ca o împuşcătură, strigătul comandantului Mladin: **Smirna!** Înecându-se de furie a demascat pe loc această manifestaţie cosmopolită, banditească, putredă, a dat ordin să se confişte instrumentele muzicale decadente şi să cântăm cu toţi, în cor **„Drugare Tito, viorea albă..."**.

- Dă-l la dracu', mi-a şoptit Hanka, hai la izvorul se spelăm împreună. „Să nu dea peste noi partizanii" am spus şi ea a început să râdă: „Ce partizani? Asta inventat Mladin se fie şi aici un eroismul, ca la Tito lui"... Era albă sub lună, avea carnea elastică a blondelor foarte tinere şi a luat ea iniţiativa, fără nici un farafastâc, acolo în dolina ca gheaţa. „Asta forte bine la apa rece, reţine pe voi care ca cocoşeii pic-pic şi gata!"

Aceasta a fost prima şi ultima mea zi de muncă voluntară spre-a clădi o nouă ţară, pentru că Mladin m-a scos din front, m-a dus în baraca lui, foarte spaţioasă, ornată cu steaguri roşii, lozinci şi un tablou al lui Tito, făcut de un student de la belle arte, cu un chipiu aurit, cât un cozonac. Îşi adusese aminte că odată, la Arad, recitasem la o serbare utecistă o poezie proprie „Odă muncii", fiecare strofă terminându-se cu „O, muncă, sfântă muncă, de-a pururi slavă ţie" şi mi-a spus că n-are rost să mă spetesc spărgând aiurea bolovani, nu asta-i important aici, de altfel tot vin pe urma noastră muncitori adevăraţi şi reglează ce-am răscolit noi, ci munca de propagandă, combaterea manifestărilor burgheze, demascarea celor ce, trimişi de bandiţi, s-au **strecurat** pe şantier ca să descompună colectivul, satirizarea leneşilor, a **chiulangiilor**... „Dar a lipsurilor **nostre, proprii?"** A devenit deodată ţeapăn: „Ce lipsuri ai observat tu **aici?"** „Păi, de pildă faptul că nu se aduce apă pe nici un front de muncă... Despre asta se poate vorbi?" S-a gândit puţin: „Da. Se poate. **După** ce vom fi rezolvat problema şi vom vedea cărei cozi de topor s-a datorat."

Urma să se organizeze o mare serbare cu ocazia plecării, peste o lună, a eşalonului nostru şi sosirea celui următor; până atunci eu trebuia să scriu câteva scheciuri, versuri, piesuţe de teatru şi să le şi regizez. Unul din mediciniştii ăia bandiţi de la Cluj se va ocupa de partea muzicală, „dar să fii cu ochii pe el...".

Brigadierii se înghesuiau pe capete să obţină roluri în spectacolul pentru care scrisesem tot soiul de inepţii - cu cât erau mai idioate cu atât îi plăceau mai mult lui Mladin - deoarece munca de sfărâmare a bolovanilor şi cărarea lor cu roaba dintr-un loc într-altul, urcând pe o pantă îngustă, totul în grabă şi în urletele fără rost ale comandanţilor spilcuiţi, îi sleise de tot chiar pe cei ce veniseră din entuziasm, la fel ca pe ceilalţi, cei mai mulţi; aceştia speraseră că îşi vor uşura intrarea la facultate, prezentând o insignă şi un carnet de brigadier. Adjunctul meu, Ţuţu Dobre, un elev sprinten din Timişoara, se ocupa cu fructuoasa distribuire a rolurilor, contra cost în natură: salam, ţuică, ţigări. Peste câţiva ani, în 1953, în timpul „Postului Festivalului" aveam să facem parte din aceeaşi baterie de obuziere, Skoda 101, la şcoala de ofiţeri de la Bârlad în mizeria cumplită dintr-o cazarmă de pe vremea lui Cuza Vodă; generaţiile de bocanci roseseră soclul closetelor într-atât, încât, apucat de nevoi urgente, trebuia să-ţi găseşti un partener care să te ţină de curea cât stăteai în mod ancestral pe vine: altfel cădeai înăuntru... Spiritul descurcăreţ a lui Ţuţu Dobre m-a salvat, la propriu: făcea rost nu se ştie de unde şi cum de bunătăţi de nevisat pe acele vremuri: o bucată de unt! o lămâie! câteva rotogoale de salam de Sibiu! Fusese repartizat la Oradea, profesor de matematică la Liceul Emanuil Gojdu; am venit împreună acasă şi i-am făcut o prezentare entuziastă. Şi eu primisem acolo un post de profesor de română, dar decisesem să devin liber profesionist, cu orice risc. În 1957 am aflat că Dobre al meu ţinea lecţii foarte apreciate, dădea ore particulare bine plătite. Dar noaptea, veselul şi simpaticul profesor de matematică pândea femeile singuratice în parcul „Petőfi Sándor" de lângă gară, le trăznea în cap cu un ciocan şi le lua poşetele.

Într-o noapte, victima lovită mai cu milă, n-a leşinat, a căzut într-un tufiş de trandafiri şi ridicându-se în genunchi l-a implorat pe omul cu faţa învelită într-un fular negru să fie bun şi să-i dea înapoi buletinul, să nu fie nevoită să umble săptămâni şi luni de zile de la o instituţie la alta. Dobre care îşi distribuise în toate buzunarele conţinutul poşetei, s-a înduioşat şi i-a dat... buletinul lui. Când a ajuns acasă, Miliţia îl aştepta. A doua zi, în timp ce era dus la anchetă, cu lanţuri la mâini, s-a repezit cu capul înainte printr-un geam şi a căzut de la etajul patru murind pe loc.

Serbarea proiectată pe şantier, când urma să primim titlul de „promoţia Pavel Tkacenko, Haia Lifschitz sau Ocskó Teréz" nu mai ţin minte, n-a mai avut loc, deoarece a căzut ca o bombă comunicatul Kominformului, în care capitolul cel mai dur: „Partidul Comunist din Iugoslavia pe mâna unor asasini şi spioni" era semnat de tov.Gh.Gheorghiu-Dej, Secretarul General al CC al PMR. Toţi comandanţii cu stagiu pe şantierele iugoslave au fost îndepărtaţi în aceeaşi zi: Mladin a făcut şi câţiva ani de închisoare ca „agent titoist"; haosul s-a instalat în campamentul brigăzilor; studenţii mediciniştii şi-au reluat instrumentele confiscate şi a urmat o kermeză până în zorile dalbe, în timpul căreia m-am împăcat cu Hanka şi ne-am luat rămas bun în susurul pârâiaşului, ca doi copii înveşmântaţi în inocenta lor goliciune.

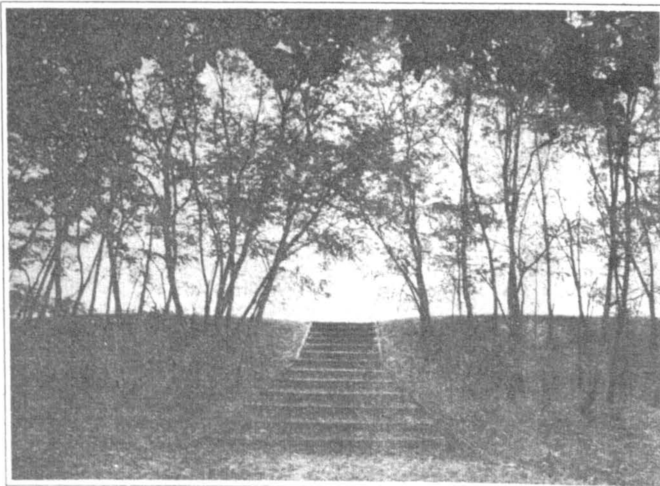
A doua zi a apărut o comisie de la Bucureşti, condusă de un tânăr cu părul creţ, ca o blană de miel, Virgil Trofin şi a început să ancheteze „manifestările titoiste", duşmănoase, ale fostei conduceri a brigăzilor de pe şantierul „Vasile Luca" - sortit şi acesta peste cinci ani să dispară din viaţa politică şi să moară la Jilava ca trădător al clasei muncitoare, vechi spărgător de grevă, mitralior în 1919 într-o divizie „albă" de secui luptând împotriva Komunei lui Kun Béla...

Mai târziu, înainte de-a fi şi el eliminat de Ceauşescu din înaltele cercuri bicefale ale puterii, Trofin mi-a amintit de acest episod, într-o situaţie foarte grea pentru mine, din care m-a scăpat cu faţa curată, pentru că „dumneata ai fost cu noi din primii ani grei dar minunaţi, ai fost chiar brigadier!"

Ni s-au lăsat ca amintire salopetele albastre şi bonetele cu stea roşie; am primit dovezi de „muncă **fără** abnegaţie (termenul fusese probabil confundat cu „preget") în condiţiile ascuţirii necontenite a luptei de clasă", am luat cu asalt trenurile, bând tot timpul drumului spre casă răchie de Turţ şi dansând în ritmul lui „Johnny is the boy for me", iar eu, urcat pe o bancă, am recitat cu patos o poezie a Ninei Cassian care-mi plăcuse peste măsură:

Munca bună, voluntară,
Se revarsă peste ţară!
Munca nu-i pentru boieri,
Azi e astăzi, nu e ieri!

(Din volumul „Disciplina dezordinii").

Parcul Saint-John-Perse, Reims; foto: Jacques Simon

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

George CUȘNARENCU

Visul unei dimineți somnoroase de iarnă

Orașul se trezea pentru o nouă zi de iarnă. O iarnă care doar copiilor mai putea să pară de poveste și asta doar dacă nu se născuseră de la început bătrâni. O mâzgă îngroșată de roțile năclăite ale camioanelor care transportau muncitori din câmpie pe șantierele din oraș, un cer gri, înnegrit de fumul cuptoarelor cu cărbune, o zăpadă apoasă și grea, o ciorbă înghețată în farfuria uriașă a celor care se trezeau din somn pentru o nouă corvoadă cotidiană, oameni adormiți clătinându-se atârnați de barele autobuzelor supraîncărcate, femei rebegite așteptând pe marginea trotuarelor clipa potrivită pentru traversarea străzii, toate la un loc, ziduri, străzi, ființe, înaltul cerului, *toate* făceau un pas tremurător și totuși implacabil spre o nouă zi somnoroasă de iarnă.

Zgomotul tramvaielor care coteau spre capătul de linie pătrundea în casele cartierului prin coridoare, uși, crăpături, ferestre și geamuri sparte, asemenea unui strident țipăt de sirenă antiaeriană.

Philantropya deschise brusc ochii. Din tavan, peste ea, peste patul în care dormea, peste așternutul de șifon alb, de sus, cădea neîntrerupt o ploaie purpurie. Covoarele, podeaua, zidurile, hainele, perna, pantofii, totul era îmbibat de o zeamă sângerie. Coborî din pat și aproape fără să vrea, ca un automat întors cu cheia privi spre ceasul de pe noptieră. Sub zoaiele sângerii putu să citească ora. Era șapte fără zece minute. Apoi se îndreptă spre fereastră. Pe deasupra scrâșnetului roților de tramvai care coteau spre capătul de linie, Philantropya putu să descopere fără nici o greutate cenușiul unei noi zile de iarnă. Gândul că peste nu mai mult de zece minute trebuia să iasă din casă pentru a ajunge la timp în fața ceasului de pontaj electronic al fabricii la care lucra o făcea să nu se mire foarte mult de ploaia care curgea din tavan, ca o inundație. Îi trecu totuși prin minte că s-ar putea să întârzie. Hainele erau complet îmbibate, covorul mustea. Strânse cu un gest automat lucrurile sângerii la piept, peste cămașa de finet și ea udă și lipită de corp. Corpul firav al Philantropyei tremură o clipă sub unda de frig.

Deschise ușa dormitorului pentru a se duce la baie, avea doar cinci minute pentu a-și face toaleta de dimineață. Trecu prin fața dormitorului copiilor și auzi o animație neobișnuită. Parcă era o piesă de teatru radiofonică. Deschise ușa și intră.

În cameră, paturile copiilor fuseseră puse la mijloc, copiii dormeau încă, iar în jurul lor o mulțime de oameni trăncăneau una și alta, unii cu pahare de vin în mână, alții fumând. Câteva femei râdeau zgomotos, prinzându-se de brațul bărbaților, intrând uneori în vorbă. Nimeni nu păru că o bagă în seamă pe Philantropya. Iar Philantropya, asemenea unui automat francez cu cheia, nu găsi altceva de făcut decât să-i acopere pe copii cu plapuma care căzuse într-o parte. De-abia după aceea se gândi să privească la oamenii din cameră care discutau aprins sau doar duceau paharul la gură. Recunoscu unele chipuri, două–trei figuri rămâneau necunoscute. Oameni de la fabrică (...)

Ce tâmpită fusese. Îi venea să-și tragă palme în fața tuturor. Avea 40 de ani și nu învățase nimic de la viață.

O palmă răsună în cameră și copiii se răsuciră în așternut, o clipă, Philantropya crezu că se vor trezi din somn, dar nu se întâmplă așa.

— Porc bătrân, crezi că pentru o pungulită cu bani poți face chiar orice?

Paula Teodorescu își trase fusta peste triunghiul chiloților împingând chelia inginerului Panait într-o parte. Pentru asta e nevoie de ceva mai mult decât de o... Pufni în râs.

— Când te-o ajunge nevoia tot la mine o să vii, spuse inginerul Panait și atunci o să plătești tu, bestie încăpățânată ce ești. Își însoți invectiva cu un mângâiat tandru peste linia sânului.

— Toate sunt la fel, ascultați-mă pe mine, spuse Teofil. Tari, tari, cât se știu protejate de mantaua bărbatului și dacă dispărem de lângă ele, nu știu ce să mai facă și cum să intre în voia noastră. Nenorocirea tocmai asta e. Că nu putem scăpa de ele.

În clipa următoare, Philantropya auzi soneria de la intrare.

Ca un automat întors cu cheia se îndreptă spre ușă. O deschise.

— Ce dracu faci, spuse Panait, sun la ușa asta de cinci minute. Ai vată în urechi sau ce dracu?

Ca orice soț se arăta enervat și nu avea nici un interes să-și mascheze această stare. După 15 ani de căsnicie rămân foarte puține lucruri pe care mai încerci să ți le reprimi în fața nevestei. De la neplăcere până la violență. De la dorință până la ură. Și așa mai departe.

Inginerul Panait era un bărbat în jur de 45 de ani, cu o burtă umflată și flască, cu o chelie plină de dezinvoltură, fără complexe și cu o mulțime de dorințe pe care încerca să și le potolească pe la fetele primitoare din fabrică.

Fabrica era un fel de familie unde totul era posibil, mai posibil decât în orice familie de pe fața pământului. Totul se rezolva în fabrică, de la ștergătoarele de parbriz, până la împrumuturi de bani, de femei, de bărbați și de tot restul. Orice problemă ivită pe nepusă masă se rezolva în fabrică. Din fabrică se recrutau viitoarele familii, fabrica le desfăcea, fabrica oferea recompense pentru cei năpăstuiți, ea oferea soluții pentru cei care păreau lipsiți de orice orizont, acolo se povesteau dramele, se nivelau ambițiile, se recâștiga încrederea în viață. Nu trebuia decât să întinzi mâna. Să dorești. Și totul se realiza. Sau, mă rog, aproape totul.

— Ce-i cu fumul ăsta aici? De ce n-ai plecat la servici? Copii s-au sculat?

Înaintă, pe lângă femeie, spre camera copiilor. Deschise ușa și se întoarse brusc spre Philantropya.

— Ce-i cu ăștia aici? Ce-i aici, bordel, bar de noapte? Ce stai ca proasta-n mijlocul drumului? Ți-a pierit glasul? Ce-i tâmpenia asta în casa noastră? Hai, spune ceva.

Philantropya începu să tremure, simțind pentru prima oară frigul, cămașa udă, lipită de trup. Ce trebuia să-i spună? Cine erau oamenii ăia, cine era femeia aceea care știa totul despre toți? Cum intraseră? Se uită la ceas. Arăta opt și zece minute.

— Trebuie să plec la servici, spuse Philantropya, iar am întârziat, ăștia o să mă dea într-o zi afară. Vru să treacă spre baie, dar bărbatul ei o apucă de mână.

— Mai întâi îi dai pe ăștia afară din casă și strângi mizeria de pe urma lor, că n-a ajuns casa cocină de porci. Hai, și mai repede!

Philantropya nu avea de ales. Divorțase de Panait de aproape doi ani, avea viața ei, fostul ei bărbat mai venea din când în când pe la copii, dar ea continua să-l considere soțul ei, obișnuința lasă uneori urme mai adânci decât un șuvoi de lavă. Părăsită într-o lume nesigură, plină de tentații și eșecuri, Philantropya nu-și ascundea un sentiment de siguranță atunci când fostul ei soț îi mai trece pragul. De câteva ori îi și cedase, fără nici o remușcare, dimpotrivă, dintr-un nedisimulat sentiment al certitudinii.

Intră în camera copiilor. Atmosfera era aceeași, doar fumul de țigară mai gros și discuțiile mai aprinse.

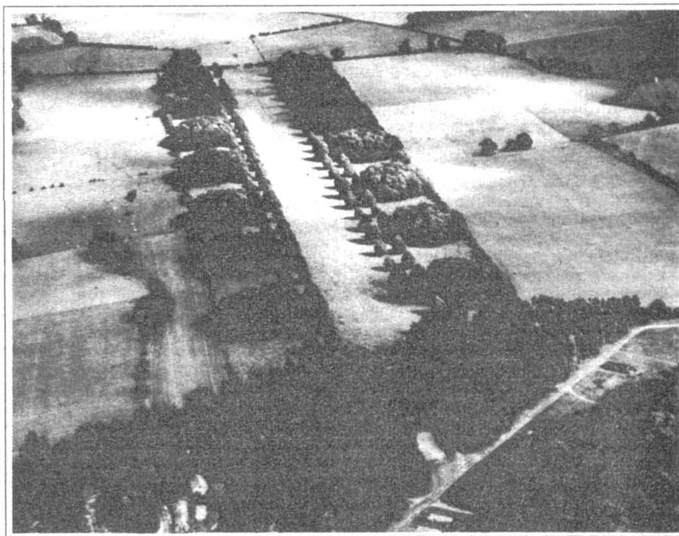
— Îmi pare rău că trebuie să vă spun să plecați, dar a venit fostul meu soț și lui nu-i plac petrecerile, mai ales în camera copiilor, spuse Philantropya oarecum rușinată.

— Da' ce dragă, e sălbatic, cheamă-l și pe el aici. Petrecerea e în toi, spuse Magdalena.

— Nu, că nu vine, haideți, vă rog, trebuie să plec și eu la servici, trebuie să se scoale și copiii, vă rog, poate altădată.

— Ei, asta e, să mergem, spuse Teofil, aici s-a spart gașca.

Ieșiră pe rând pe coridor, îndreptându-se spre ușă, fără prea mare entuziasm.

„Avenue" la Dowshill. „Situl" casei dispărute a marchizului de Lincolnshire; foto: colecția Cambridge University

— La revedere, spuse fiecare trecând pe lângă Panait.

— Nu mai fi așa de încruntat, iubițel, spuse Paula, viața e mai dulce decât mierea. Trebuie să iei doar borcanul în mână. Îi făcu cu ochiul. Panait spuse încurcat „așa e".

După ce ultimul om ieși din apartament, Panait trase iala și alungă fumul de țigară cu mâna.

— Strânge mizeria aia din cameră, că acum se scoală copiii. Și după aia o să petrecem nițel, dacă tot e vorba de petrecere și dacă tot te dau ăia afară de la serviciu. Râse înveselit de perspectiva petrecerii. În fabrică lucrurile nu mergeau foarte bine.

Philantropya trecu spre baie, dar înainte de a deschide ușa, atenția îi fu atrasă de animația din dormitorul alăturat, fosta cameră conjugală, care, după divorț, rămăsese goală, dominată doar de un duh nefericit ascuns prin colțuri. Acolo, în mod normal, doar unul dintre copii își făcea lecțiile.

Deschise ușa și zări înăuntru aceiași oameni care cu un minut mai devreme petreceau în camera copiilor. Magdalena dansa cu Teofil, câteva grupuri discutau vrute și nevrute, fumul de țigară plutea gros, Paula chicotea în brațele lui Traian, iar pe canapeaua extensibilă Petre Pădureanu stătea întins, complet gol, ca un playboy de cartier. Mâna Ceraselei se plimba încântată peste pântecul lui.

Philantropya nu se mai întrebă ce caută toți acolo. Înaintă spre canapea și o dădu la o parte pe femeia încântată. Se așeză alături de Petre, apoi se aplecă peste el, sărutându-l pe piept. Simți zvâcnirea mușchilor sub piele. Își strecută o mână sub ceafa lui, cu cealaltă mângâindu-i pulpele.

— Niciodată nu mi-am închipuit că mă dorești, spuse bărbatul primind mângâierile ca pe o ofrandă cuvenită.

— Am ezitat de fiecare dată să-ți spun cât de mult te doream, dar văd că am fost o proastă, viața trebuie trăită și merită să te bucuri de un corp tânăr. Nu?

Petre Pădureanu se ridică într-un cot și o sărută pe femeie pe gât. Philantropya simți vibrația corpului tânăr la care visase atâta vreme. Se dezbrăcă grăbit, parcă temătoare că visul s-ar putea rupe și se întinse peste bărbat căutându-și gesturile și poziția cea mai potrivită. În jurul lor lumea discuta vrute și nevrute, cineva aruncă vinul din pahar pe perete, altcineva stinse o țigară pe covor, dar nimic nu mai conta. Din baie se auzea dușul. Inginerul Panait se pregătea pentru petrecerea lui. Copiii deschiseseră ochii, descoperind pe fereastră o nouă zi de iarnă. Zgomote înfundate răzbăteau din adâncul orașului. Totul ca într-o piesă de teatru radiodifuzată.

— E timpul s-o pornim și noi spre fabrică, spuse Petre.

— Dă-o-ncolo de fabrică, mai stai o clipă, spuse Philantropya. Stătea peste bărbatul tânăr ca o pătură caldă într-o dimineață de iarnă.

—Ne dau ăștia afară, spuse Petre. În camera goală zbâmâi ceasul.

Arăta șapte fără zece minute. Luni, o nouă dimineață de iarnă.

— N-au decât, suntem împreună și așa vreau să rămânem. Cât mai mult, spuse Philantropya. După aia fac ceva de mâncare, bem o cafea și după aia, s-o ia dracu de fabrică, pornim spre ea. Deocamdată pornesc spre tine.

Philantropya trase cearșaful peste cap și începu să reînnoade jocul delicios al iubirii, care contrasta atât de puternic cu ziua de iarnă rostogolită peste oraș. Ultimele tramvaie ieșeau adormite din depouri, pescuind de prin stații ultimii adormiți ai cartierelor.

Viața mergea înainte și nimic nu anunța vreo catastrofă. ■

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

„Nu urî și nu disprețui pe nimeni!"

Două scrisori inedite ale lui Petre Țuțea

Publicăm două scrisori inedite ale lui Petre Țuțea expediate de la Berlin – unde, în 1934–1935, a deținut postul de atașat comercial al Ambasadei Române – către Nicolae Tatu, pe atunci redactor la „Dreptatea".

Nicolae Tatu, publicist activ în epocă, îl cunoscuse pe Petre Țuțea cu puțin timp înainte de a începe colaborarea la revista „Stânga" (1932–1933), săptămânal întemeiat de Emanoil Socor, directorul „Adevărului" și al „Dimineții". I-l prezentaseră Sorin Pavel și Petre Pandrea, recomandându-i-l drept *geniu*. Întâlnirea i-a produs o adevărată revelație. „Un temperament magnific, spectacol de inteligență" îl caracterizează Nicolae Tatu pe Petre Țuțea, în amintirile sale.

Mircea COLOȘENCO

Berlin, la 16 ianuarie 1934

Dragă Tatu,

Deși „vremea vine, vremea trece", totuși străbatem prin ea cu egală prospețime buchetul de sentimente împletit fără cusururi și fără calcul negustoresc în scurtele trăiri prietenești în Cetatea lui Bucur. Împrejurarea face ca să intru în năpăstuita familie a absenților și să suport răspunderea tăcerii. Aș încerca o explicație, dar mi se pare inutilă, mai ales că multe lucruri nu pot forma obiectul unor clare lămuriri, sunt simple stări de suflet la nașterea cărora colaborează cele mai felurite pricini. Probabil că, în această sarcină, sunt suplinit de un domn „dolofan, fecund și cu ținută literară de damă demodată prin efectul timpului și-al sistematicii prostituări", de acel ins care, probabil, își desface ultimele panglicuțe stilistice. Așa că, pot trece la noi amândoi.

Ce te frământă în momentul de față? Ce neliniști te pârguiesc pentru a te oferi din plin maturității virile, acelei superbe și egale distanțe de oameni și de lucruri pentru a le putea surprinde adevărata lor înfățișare și-adevăratul lor sens?

De bună seamă că ai trecut prin aceeași experiență ca și mine și că, la 15 ani, ai purtat căciula ca puiul de cioban bătut de furtună de când era mic cât un pumn! Dar asta este lumea exterioară, primele modelări proletariene, cărora le urmează rotunjirea.

În zadar îndes în fiecare zi cantități apreciabile de lectură, căci tot nu reușesc să umplu golurile care se deschid neîntrerupt în mine. Uneori, îmi spun c-am ajuns și că trebuie să mă opresc, dar îndoiala și spiritul critic rod rădăcinile entuziasmelor pripite și-o iau de la cap. Cred că nici tu n-ai scăpat de acest supărător proces spiritual, de nevoia de a atinge acele ispititoare funduri. Piscurile sunt amețitoare, iar adâncurile întristătoare și turburătoare. Nu mă tângui pe melodia dezrădăcinării, fiindcă locul de unde am plecat eu pute și fiindcă plesnesc de conștiință citadină (citadinul oferă perspectiva cetățeanului perfect în statul perfect), dar îmi vine, uneori, s-o dau în p... mă-si de cultură! Când cu entuziasm, când mecanic, fac treaba care trece dincolo de căpățâna mea. Fă și tu la fel!

Soarta ne vom crea-o toți, la grămadă. Urăsc viața de unul singur. Aceasta este treabă de metafizician constipat.

Aș fi bucuros foarte dacă mi-ai trimite câteva proaspete vești despre tine și despre alții. Dacă ai vreme, dă-i drumul scrisului mărunt, îndesat și energic. Proiectează-te în slovă!

Cu drag,
Petre Țuțea

P.S. Te rog transmite salutări lui Pavel Pavel, V.V. Stanciu, Traian Herseni, Brunea Fox, Soreanu și tuturor prietenilor și cunoscuților. Le-aș fi scris la toți deodată, dar mi-este imposibil fizic. Scriu din pat, căci sunt bolnav. Cu Cioran mă întâlnesc din când în când. Este un băiat admirabil acest motănel în care trăiește o imensă sete de spiritualizare. Este autentic și-n felul lui întreg. A polariza în jurul unei mari pasiuni toată lumea interioară înseamnează a avea curajul unei existențe deosebite. Și la ce vârstă! Simt o adevărată plăcere, lăsându-mă purtat în lumea lui. Cum intervine elementul politic în discuție, începe cearta. În zadar mi-așez eu autorii în coloană de marș și conceptele în prima linie de luptă, căci nu reușesc să mișc un fir de păr în capul acestui minunat analist moral.

Berlin, la 23 aprilie 1934

Dragă Tatu,

Nici vârsta, nici vremea care trece, nici cultura, nimic din ceea ce formează belșugul conștiinței noastre princiare nu sunt cauzele reale ale dezgustului și ale deznădejdei. Pentru o conștiință cu ferestrele deschise spre lume nu există bătrânețe, vreme și moarte și nici săturare la marele ospăț al cunoașterii. Niciodată trupul existenței, care se cere mereu filtrată, nu va fi plin!

Este veacul acesta complet sleit, ale cărui zvârcoliri supără sensibilitatea noastră pregătită și ascuțită pentru ceea ce în mod necesar va urma. Anticipările istorice, fie că au caracterul unei mari profeții, fie că se reduc la simple trăiri personale, produc multe neplăceri inerente procesului de desadaptare. Contemporanii par a se screme la dezlegarea unor mari enigme, a căror explicare o caută în sânge, în lună, în onoare și în amor! În realitate, adevărații cercetători și cunoscători ai cauzelor răului s-au lămurit și tac triști, pezevenchi, micile bestii a căror plămadă morală nu poate fi curățită de otrăvitoare impurități anunță ultimul val istoric, urmărit de un ospăț murdar și sângeros. Mă gândesc la imbecilii Gărzii de Fier, inutilii turburători ai stătutelor ape burgheze.

Nu urî și nu disprețui pe nimeni, ci consumă totul în actul înțelegerii. Și eu am purtat în mine o „cantitate enormă" de scârbă, dar am reușit s-o elimin încet după ce mi-am dat seama că este foarte greu să stabilesc „răspunzători" pentru neliniștele și dezgustul meu într-un ins sau altul care-mi dă târcoale.

Studiază de rupe pământul și iubește o bibilică oarecare scumpă ca primăvara aceasta, așa cum fac și eu, cum face Sorin Pavel și cum poate face la această oră multă lume! De ce-ți consumi tu clipele, numărându-le? Trăiește-le! Studiu și amor! Și-apoi, cumpătează-ți disprețul!

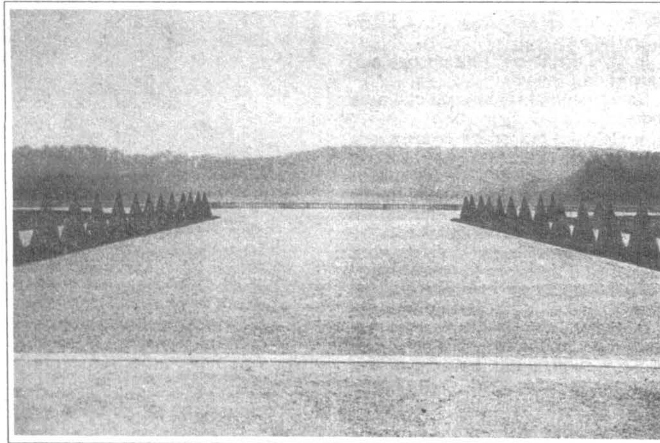
N-ai vreme și nici energie suficientă să disprețuiești toată lumea. Cererea pentru această marfă este așa de mare, mai ales astăzi, că nu văd posibilitatea restabilirii echilibrului pieții. Puțină glossă eminesciană, filosofie stoică, o boare de cinism și trăire personală filtrată! Nu te măcina inutil. Împletește măestrit contradicțiile tale interioare și, de câte ori surprinzi o unitate, devoreaz-o!

În ziua când vei simți nevoia unei mari și zguduitoare drame personale, atunci schimbă pista gândurilor, creează-ți noi atitudini de viață și trăiește conform lor. Dar eu cred că mai este vreme până atunci.

Nu turbura splendoarea lumii reale cu plăsmuiri fără sens! Trăiește adânc, iubite prietene, iar restul lasă-l în sarcina zilei de Mâine sau a micilor bestii moraliste, a celor căcăcioase pupeze care mai fac încă carieră în România prin predici!

Cu drag te îmbrățișează,
Petre Țuțea

P.S. Sorin Pavel va da în curând doctoratul și va veni în țară. Eu studiez pentru mine însumi! Salutări cordiale lui Pavel Pavel și lui Cristureanu. Mi-e dor de ei. De asemenea, salută-l pe Herseni din partea mea.

Versailles; foto: Bruno Requillart

Un portret al lui Petre Bădescu, tatăl lui Petre Țuțea

I. Ionescu–Boteni (*alias* Ion Croitoru) s-a născut la 10 iulie 1881, în comuna Boteni – Muscel, și va deceda în București, în anul 1948 (1949). A trecut examenul de bacalaureat în 1894, la Liceul „I.C.Brătianu" din Pitești, iar cel de licență, la Universitatea din București, în 1906, când devine profesor suplinitor.

Paralel cu activitatea de la catedră, a fost un fervent publicist literar la: *Sămănătorul* (București, 1903–1904, 1910), *Ramuri* (Craiova, 1905–1947), *Muscelul* (Câmpulung, 1907-1908), *Căminul nostru* (București, 1910-1911), *Făt-Frumos* (Bârlad, 1904), ș.a. (v. Mihail Straje, *Dicționar de pseudonime*... Ed. Minerva, București, 1973, p. 355), intrând și în viața politică a țării, fiind ales în mai multe rânduri deputat de Muscel. Câteva dintre luările sale de poziție în fața alegătorilor ori în Camera deputaților au fost date publicității (*Scrisoare către alegătorii Colegiului al 3–lea de cameră din județul Muscel*, Câmpulung, 1914, 7 p., și *Incidente electorale. Discurs rostit la 3 iulie 1926 în Adunarea Deputaților*, București, 1926, 26 p.).

A publicat și câteva volume de schițe, nuvele, povestiri și romane remarcate în epocă. O anume presă favorabilă a avut volumul său de debut *Casa din Muscel*, fiind remarcat de Titu Maiorescu (*Analele Academiei Române*, 1907–1908, p. 304), Ilarie Chendi (*Viața literară și artistică*, nr. 20, 1907), G. Ibrăileanu (*Viața românească*, nr. 8, 1907, p. 264–265), D. Tomescu (*Ramuri*, II, 1907), dar și cel de povestiri, *Drumuri*, recenzat de Isabela Sadoveanu (*Viața românească*, nr. 5, 1907). Cu timpul, va intra în conul de umbră al istoriei literaturii. E. Lovinescu îi va menționa numele în treacăt, alături de cel al lui Tudor Cercel și al lui D.N. Ciotori, ca „printre povestitorii sămănătoriști ai primei generații" (*Istoria literaturii române contemporane*, vol. IV, *Evoluția prozei literare*, București, 1928, și ediția București, Minerva, 1981, vol. III, p. 127) iar în ediția condensată și revăzută din 1937 i-a făcut un portret sever, în capitolul dedicat sămănătorismului muntean, în grupa „alți scriitori": „I.Ionescu–Boteni ne-a dat oneste schițe din viața țăranilor din Muscel (*Casa din Muscel*, 1907; *Din satul nostru*, 1908 etc.)" (v. *Istoria literaturii române contemporane. 1900–1937*, Postfață de Eugen Simion. Ed. Minerva, Buc. 1989, p. 185). La fel va proceda și G. Călinescu.

În pofida unor atare aserțiuni ori etichetări, reținem din suitele de portrete și stări conflictuale prezentate de I. Ionescu–Boteni pe cel dedicat lui Petre Bădescu (1859–1924), preotul satului Boteni, tatăl lui Petre Țuțea, o proeminentă personalitate locală de mare forță umană.

Neica popa Petre era „om înalt, cu fața ca hârtia de albă, cu barba neagră și cu părul încrețit, revărsându-se în valuri peste umeri. Duminică și sărbătoarea, îmbrăca odăjdiile și făcea sfânta slujbă cu citire ridicată, întreruptă ici și colo de accente jalnice de cântare. Cu casa ședea pe drumul orașului lângă moara de pe iaz, și copiii satului, când treceau peste pod la școala din sălcii, întorceau capul spre poartă, ca să vadă pe neica popa și să-i sărute mâna cu toții pe rând. Pe dinaintea porților de sub o streașină de șindrilă, întruna treceau căruțe la moară și la piatră de var în susul râului. Neica popa sta pe lespezile de la scară, mulțumită oamenilor mângâindu-și pe genunchi singura odraslă a casei, pe Filofteia. /.../ În timp ce fata creștea, preoteasa se usca văzând cu ochii. Ce n-a luat? Ce descântece nu s-au făcut? Câte ierburi de leac nu s-au cules din locuri depărtate? Toate într-un zadar./.../ Și într-o bună dimineață, trecea încetinel pe drum spre gară o căruță cu leica preoteasa învelită în plocade și de-atunci... dusă a fost. Săraca! Dumnezeu s-o ierte, nici moartă n-a avut norocul să-și doarmă somnul rece al pământului în cimitirul din sat. Acum, în casa de lângă moară, Filofteia își plângea urâtul și singurătatea și era tot tristă, cu testimel negru legat peste frunte, cu ochii plânși, cu fața îndurerată." (v. *Filofteia popii*, în *Din satul nostru*. Nuvele și schițe. Buc., 1908, p. 121–141)

Filofteia se va căsători cu C. Pretorian, zis Cocioabă, agricultor din Nămăiești–Muscel, cu care va avea trei copii; primii doi vor ajunge colonei.

Preotul se va însoți cu Ana Simion Oprea Țuțea, cu care va avea opt copii, primul fiind Petre. Astăzi mai trăiesc doar trei: Ion, Victor și Tatiana, care au, la rândul lor, fii și nepoți.

Petre Bădescu nu s-a mai putut căsători cu noua soție din pricina canonului religios, iar peste ani, în 1910, când își va pierde un picior într-un accident stupid, va fi scos și din preoție, datorită altui canon religios. Însă a transmis copiilor săi integritatea sa morală. Și nu e puțin.

M.C.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Al. PIRU

Reeditarea lui G. Călinescu (VII)

Cele 61 de pagini consumate în continuare pentru Eminescu (Poetul național), Creangă și Caragiale (Marii prozatori, de fapt un prozator și un dramaturg) au sporit în ediția revăzută doar cu două pagini, autorii fiind tratați încă de la început exhaustiv. Primii doi formaseră înainte de 1941 și obiectul unor monografii (*Viața lui Mihai Eminescu*, ed. III revăzută, 1938, *Opera lui Mihai Eminescu*, I–V, 1934–1936, *Viața lui Ion Creangă*, 1938 și *Viața lui Mihai Eminescu*, ediția a patra revăzută, 1964, *Opera lui Mihai Eminescu*, I–II, dată la tipar în 1945, apărută postum, *Ion Creangă – Viața și opera*, ediția a doua, revăzută, 1964). Constatăm că la Bibliografie G. Călinescu citează însă doar primul volum al ediției de poezii eminesciene apărut în 1939, probabil și singurul folosit și numai *Arta cuvântului la Eminescu* (1938) de D. Caracostea nu și *Creativitatea eminesciană* (1943). A publicat el însuși mici contribuții (*Material documentar)* de care face uz în *Istorie* în revista *Studii și cercetări de istorie literară și folclor* – I, 1952, nr. 1–4, III, 1954, V, 1956, nr. 1–4, VI, 1957, nr. 1–2. Alte articole despre Eminescu publicate în diverse reviste nu sunt scrise pentru *Istoria literaturii române*, cele mai multe reiau pagini vechi în forma nouă din monografia despre opera lui Eminescu în două volume care nu a putut fi tipărită în timpul vieții lui (a apărut abia în 1969–1970). În monografia despre Creangă, ediția din 1964, citează toate cărțile scrise despre el până în 1940 (ultima fiind Gh. Ungureanu, *Ion Creangă. Documente*) taxându-le importante numai pentru viață. La operă nu se adaugă nimic după 1938. Citim această notă: „De atunci au apărut un număr de articole și un studiu despre Ion Creangă de Zoe Dumitrescu Bușulenga (1963,n.n.) în care sunt consemnate și studiile apărute ulterior". Ceva despre Creangă (*Material documentar*) de G. Călinescu apare în *S.C.I.L.F.*, 1954.

La Eminescu singurele adaosuri se fac privitor la sora Aglae (date de naștere, căsătoria cu un ofițer austriac și moarte) și fratele Șerban care ar fi fost de religie catolică și a murit în spitalul Charité din Berlin de tuberculoză și alienație mintală. Cu privire la operă, găsim un singur cuvânt în plus: „*Cu mâne zilele-ți adaogi*" e o pagină de filosofie *augustiniană* și schopenhaueriană... Deci o pagină semănând în primul rând întrebărilor din celebrele *Confesiuni* asupra răului dinăuntru și a salvării prin cunoașterea de sine. Este indiscutabil că G. Călinescu, cel mai important critic român, este și cel mai profund interpret al lui Eminescu, revelat de el în totalitate, cu consultarea integrală a manuscriselor și cu publicarea întâia dată a multora din ele. Firește, în această situație, i s-au pus numeroase probleme de transcriere a textelor – care nici astăzi nu este terminată (nu a apărut încă volumul al XV-lea din ediția Academiei). Rămâne de determinat mai precis ce-i aparține și ce nu din proza jurnalistică. Urmează ca noii editori să restituie titlurile adevărate ale operelor lui Eminescu, adesea doar atribuite poeziilor

George Călinescu la cursuri, 1962

și nu întotdeauna corect. Un exemplu. Nici *Povestea magului călător în stele*, nici *Feciorul de împărat fără stea* nu corespund exact poeziei care, după primul vers, trebuie să se numească *În vremi de mult trecute*... Există un roman de Eminescu cu titlul dat de el: *Aur, mărire și amor*. Influența lui Gautier asupra lui Eminescu e mult mai mică. Nu știm dacă citise romanul *Avatar*. *Bedlam Comedia* trebuie raportată la piesa *Une visite à Bedlam* de Scribe nu la August Bedloe (*A Tale of a Ragged Mountains* de Poe). Am corectat cuvintele greșite din citatele de versuri din *Istorie:* p. 444: Cu isonul – Cu izvorul, Cu murmure – Cu măsura. P. 447: Urbile-antice în loc de: Cetăți antice; Și albe par și mitice cu basme/ Urieșești e țara presărată... în loc de: Și albe par și mitici – și cu basme/ Pierdută-n codri pare semănată P. 452: Și ciocnindu-le-ntre dânșii zbier ulcioare să destupe, în loc de: Și ciocnindu-le-ntre dânșii stau; Strecuratu-s-au mulțimea în loc de *Strămutatu-s-a*...; Și din șapte laturi... în loc de Și din șapte...; Urlete de biruință și... în loc de: Urlete de biruință în...; Și prin țipetul mulțimei... în loc de Și prin țipetul mulțimei sună. P. 458: Cindure tot copii suntem... în loc de: Ciurdarii tot copii suntem. P. 459: Singurică, nu știi cum... în loc de Singurică-mi stă acum; Adormind astfel cum șade, în loc de Adoarme astfel cum șade. P. 464: Urcând limbi diamantine într-un aer cu miroase... în loc de Urcând limbi diamantine într-un aer cu ninsoare, Albi ca albul de ninsoare... în loc de: Albi ca vântul de ușoare; Cu mănuși ca mărgărita, cu botine radioase... în loc de: Cu mănuși ca mărgărite, cu botoane. P. 466: Pe căi bătute-adesea vrea mintea să mă poarte... în loc de: Pre căi bătute-adesea vrea moartea... P. 469: De lungi descrieri dulce cititori... în loc de:De lungi descrieri, dulce estatorii. P. 475: Vezi iubirea unei... în loc de: Vezi iubirea cumu-i. Ediția de *Postume* Chendi publică întâia oară poezia *Mirodonis* cu acest titlu menținut astfel de Călinescu în *Istoria* sa deși Perpessicius îl schimbase încă din 1952 în *Miradoniz*, fiindcă, ni se explică, îl corectase Eminescu în trei locuri. Perpessicius presupune că numele era compus din Mira (personaj feminin într-o piesă de teatru) și Adonis. Însă Adonis era fiul, născut din incestul fetei regelui Theias al Babilonului, Myrrha, prefăcută în arbore de smirnă din tulpina căruia Afrodita scoate pe Adonis. Deci Miradonis este Myrrhadonis. Într-adevăr, în poezia pe care G. Călinescu o compară cu *Fairy–Land* de Poe, apar „flori de aur, de smarald cu stânce/ De smirnă risipită și sfărmată/ În bulgări mari". Așadar numele personajului, cu o sugestie de hermafroditism, este Miradonis. Alte detalii privind biografia (un drum infernal spre Ipotești etc.) și opera lui Mihai Eminescu figurează în cartea lui G. Călinescu din 1964, *Cronicile optimistului* (Cap. *Călătorie de studii*, I–V, *Contemporanul*, 1958). De menționat și ediția de *Poezii* din Eminescu scoasă de G. Călinescu în 1938 și cu intervenții noi în 1943.

În Bibliografia lui Ion Creangă figurează un *Material documentar* apărut în S.C.I.L.F., II, 1954. În același an, G. Călinescu a publicat o ediție îngrijită de *Opere* din Ion Creangă, după prima ediție postumă în două volume și textul din ediția G.T. Kirileanu. Am făcut câteva retușuri în citate după această din urmă ediție cunoscută lui Călinescu fără adaosul cu cele două anecdote licențioase pe care le credea pierdute. Am arătat cu acest prilej că *Povestea poveștilor* se află într-un text aproape identic italian din cinquecento în gustul lui Pietro Aretino, *Novella dell' angelo Gabriello*. G. Călinescu nu a fost de acord și mi-a făcut reproșuri amicale în *Contemporanul* din 25 decembrie 1964 (articolul *O simplă discuție literară*), dar apoi, bolnav, și-a pus membrii Institututlui să cerceteze manuscrisele lui Creangă, eventual anecdota respectivă în folclorul românesc (cf. *Documente despre I. Creangă* în *Contemporanul* din 15 ianuarie 1954). Ulterior, Stancu Ilin a descoperit o variantă, *Mare lucru este blagoslovenia Domnului* atribuită tot lui Creangă, confirmată ca atare și de Iorgu Iordan (cf. *S.C.I.L.F.*). Însă versiunea n-are savoarea celei autentice (vezi și suplimentul revistei *Convorbiri literare* din 1990: *Ion Creangă, Povești corosive*. Biblioteca literaturii interzise, 1).

Cele mai multe adaosuri le face G. Călinescu la capitolul I.L. Caragiale (cf. *Material documentar* în *S.C.I.L.F.*, 1952, nr. 1–4. 1961, nr. 1,

În drum spre Ipotești, 1958

p.105–111). Mai întâi sunt multe date în plus față de *Viața lui I.L. Caragiale* de Șerban Cioculescu, în legătură cu familia soției dramaturgului, Alexandrina Burelly, unele puse la bibliografie. S-au consultat în manuscris și *Amintirile din viața lui Caragiale* povestite de fiica sa, Tușchi Logadi, scrisori de Paul Zarifopol, documente din Arhivele Statului. G. Călinescu a publicat în *R.F.R.* un articol despre volumul de poezii al lui Al. Candiano-Popescu, autorul revoluției de la Ploiești, *Când n-avem ce face*. Poseda toate datele să facă o *Viață a lui Caragiale*, superioară celei a lui Cioculescu pe care, absorbit de *Istoria literaturii române* în 1940, n-a vrut totuși să-l concureze. Susținea însă că în cartea lui Cioculescu jurnalele de cercetări sunt mai agreabile decât volumul, iar caracterele esențiale ale omului Caragiale sunt numai „atinse ușor, prinse cu ace, propuse ochiului interior". Mai curios este că, deși Caragiale s-a afirmat mai întâi ca autor de teatru, G. Călinescu îl prezintă întâi ca prozator (titlul capitolului este *Marii prozatori. Momentul 1880. Promoția ruralilor. Naturalismul* și sunt analizați Creangă, Caragiale, Slavici). E adevărat că și în teatru (*Năpasta*) Caragiale poate fi subsumat naturalismului, însă definiția sa generală este aceea a unui moralist clasic care observă umanitatea sub latura morală, face clasificație tipologică și se exprimă, ca și Creangă, gnomic. Apoi Creangă și Slavici sunt rurali, dar Caragiale mai ales citadin, dacă ne referim la operă. Aici G. Călinescu îi găsise înrudiri cu G. Courteline, la care adaugă acum prudhommismul lui Henri Monnier. Mai nou i s-au găsit asemănări cu parodiștii automatismelor vieții cotidiene, anecdotiștii Alphonse Allais (*Vive la vie!*, 1892) și Alfred Jarry (*Almanach du père Ubu*, 1899). Pentru cei care au socotit că nu a dat destulă atenție creației de tipuri în opera lui Caragiale, Călinescu a publicat în *Jurnalul literar*, 1947, nr. 2, eseul *Domina bona*. Nu l-a excerptat însă în *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, ediția a doua revăzută. Cred că Șerban Cioculescu nu l-a depășit în tot ce a scris în studiul său despre opera lui Caragiale (mai mic decât cel despre viață) cu toate insistențele. Cele trei capitole ale lui Călinescu din *Istoria literaturii române* despre Eminescu, Creangă și Caragiale sunt sinteze încă nedepășite de istoriografia noastră literară. Le-am restituit așa cum sunt ele în ultima lor formă din ediția a doua revăzută.

Eminescu în apărarea lui Theodor Aman

Acum 12 ani, în septembrie 1881, Th. Aman depusese o primă demisie din funcția de director al Școlii de Belle–Arte din București, după o experiență de 17 ani de directorat. Motivul: lipsa de preocupare a guvernului de a susține, de a subvenționa am zice noi azi, această instituție. Bugetul școlii, și așa firav, era ștrangulat din „necesitate de economii", ceea ce însemna printre altele „a șterge bursele de mai rămăseseră elevilor fără mijloace materiale". Printre cererile lui Aman se aflase și propunerea de înființare a unei noi secții, de arhitectură. În loc să i se dea concursul „pentru a așeza școala pe baze serioase și puternice", toate speranțele lui Th. Aman au rămas însă deșarte. Scârbit de promisiunile neonorate și chiar, mai mult, constatând că se suprimase și suma alocată pentru expozițiile anuale, „singura încurajare pentru artiștii români", Th. Aman depune a doua demisie –, conștient că, în situația dată, Școala de Belle–Arte „nu poate produce nici un rezultat satisfăcător". El se gândea că va determina oficialitățile guvernamentale a dispune „îmbunătățirile indispensabile școalei pentru a o face să dea rezultate ce țara este în drept a aștepta de la o asemenea instituțiune".

Aceste două demisii, înaintate ministrului de resort, ar fi rămas doar material de arhivă dacă un contemporan al marelui pictor n-ar fi fost „omul deplin al culturii române", cum îl va numi C. Noica. Eminescu, implicat în toate problemele ce privesc soarta națiunii și a conaționalilor săi, consideră această demisie ca un act de o gravitate deosebită. Ca atare, în ziarul „Timpul" din 20 aprilie 1882, el iese în arena publică, apreciind cu amară ironie că e vorba de „un exemplu izbitor de modul cum prosperă la noi instituțiunile cele mai folositoare". După un mic expozeu al greutăților întâmpinate de Școala de Belle–Arte de la crearea sa în 1864, poetul nu se oprește la constatarea de fapt a situației, ci propune și măsurile necesare: „Un guvern serios ar face din două lucruri unul, or i-ar da mijloacele necesare, or ar desființa-o cu totul. Guvernul de astăzi, guvern al vorbelor sunătoare și al frazelor seci, se mulțumește a conserva titlul de Școală de Belle–Arte, fără a-i da mijloacele necesare de a trăi". Din acest motiv – sesizează Eminescu – Th. Aman, „iubitul nostru pictor", s-a văzut nevoit să își dea demisia. Poetul nepereche consemnează că memoriul Aman a fost trimis de la comisia bugetară la primul ministru și invers, adică de la Ana la Caiafa, apreciind, ca și pictorul, că „guvernul nu caută să aibă o instituție folositoare, ci numai un titlu frumos". Iar în finalul comentariului său din *Timpul* (VII, nr. 86, p. 3, vezi *Opere*, vol. XIII, p. 102–103) conchide: „Astfel prosperă instituțiile cele mai neapărate sub guvernul liberal (actual)! Astfel se încurajează chiar oamenii cei mai zeloși pentru a servi țara lor!"

Două spirite tutelare, fiecare în domeniul său, s-au întâlnit întru rezolvarea unui deziderat cultural de interes național.

Tudor NEDELCEA

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

TEATRU

Imaginaţie şi sensibilitate

O nouă piesă de Matei Vişniec, *Dinţii*, a fost montată pe scena Teatrului de Stat din Turda. Subiectul, ca pretext, e insolit: acţiunea se petrece pe un câmp de luptă şi „eroii" nu sunt nimic altceva decât nişte hoţi de dinţi. Se înţelege: cei jefuiţi sunt morţii. Ce rezultă de aici sunt situaţii absurde, dialoguri absurde, atitudini şi reacţii absurde. Cât priveşte scriitura, modul de tratare a faptelor, de a scoate efecte din replică, stilul în general, cum s-ar zice, o serie întreagă de mijloace şi procedee ce ţin de o anume formulă de teatru, reprezentând de pe acum originalitatea unui autor puternic afirmat, atât prin amploarea operei, cât şi prin frecvenţa cu care este jucat, ies şi de astă dată *apăsat* în evidenţă. Cu accente din Ionescu şi Beckett, din tot ce e suflare modernă în teatru, pregnant marcat de talentul şi fantezia autorului român, discursul în *Dinţii*, structurat într-un soi de parabolă de tip intelectualist, are cel puţin două nivele: unul de suprafaţă, anecdotic, dar şi previzibil, de un umor negru, în care logica nu funcţionează tocmai cu capul în jos, deci sunt şi destule fragmente şocante, şi altul subtextual, de un fond amar, în care realul îşi pierde caracterul de normalitate, iar imaginaţia dramaturgică, fără să se dezlănţuie, totuşi, nu cunoaşte nici o constrângere. Personajele dau senzaţia că se mişcă pe loc, ele nu numai că nu-şi depăşesc condiţia, dar nu-şi depăşesc nici momentul de criză. Dramaturgul se arată şi aici, ca şi în multe dintre textele sale, zgârcit în soluţii în plan existenţial. În linii mari, cele două personaje principale sunt întruchipări groteşti, poate prea demonstrativ concepute, care se învârt, cu o ostentaţie împinsă până la artificiu, în jurul replicilor şi replicile se învârt în jurul lor, de unde şi un anume exces de verbalism, de pendulare în gol. Piesa mi se pare, de aceea, a fi mai mult o prestaţie cu valoare de exerciţiu, netrecând de limita unui experiment, încât transpusă pe scenă apare oarecum discursivă, dar mai ales monotonă, cu miză exclusivă pe dialog.

Paradoxal, *Dinţii* a tentat, în ciuda dificultăţilor pe care le ridică în calea unui spectacol coerent, de genul celor construite pe o fabulă transparentă, mai puţin speculativă, şi nu pe una alegorizând totul de la „umbra" de intrigă la replică, o regizoare tânără, Bori Varga Ghiţulescu, foarte tânără (devreme ce acum învaţă regia cu Mihai Măniuţiu), studentă abia în anul doi. Tentaţia nu o consider defel întâmplătoare. Fiindcă cine vizionează spectacolul îşi dă uşor seama că Matei Vişniec a fost preferat nu pentru că ar fi un autor la modă, ci pentru că teatrul lui, pe orice faţă e întors, din orice unghi e privit, cu simpatie sau nu, exprimă o stare de spirit în care, cu osebire, generaţiile de artişti tineri se recunosc, fiind, totodată, provocator pentru regizori şi actori întrucât îi obligă să caute şi să descopere limbaje şi imagini scenice. Dacă semnalez în *Dinţii*, dar şi în alte titluri de ultimă oră ale fecundului dramaturg, anumite semne de oboseală, ca şi poate un prematur risc al manierizării, al cantonării în formulă, cu o comoditate presupun de moment, o fac numai prin raportare la ceea ce înseamnă piesele, câteva la număr, care l-au impus pe Vişniec, demult preţuit ca poet, sigur ca pe cel mai important autor de teatru apărut după decembrie '89.

Spectacolul arată de la început că Bori Varga Ghiţulescu deţine atuurile care atestă o vocaţie regizorală reală. Să le iau pe rând. *1. Inteligenţă artistică.* Citeşte textul în profunzime, nu însă cu ochiul criticului, deşi nu-i lipseşte spiritul critic, deci îl vede ca materie de spectacol şi nu de eseu, îi intuieşte valoarea şi semnificaţiile, ştie că în putinţa regiei stă şi posibilitatea unor reformulări ale subiectului şi personajelor şi aceea a radicalizării mesajului. Zice Peter Brook că drumul spre spectacol e înaintare prin beznă, înaintare, înaintare, dar în cunoştinţă de cauză, căci altfel oricât te-ai smuci nu mai ajungi la liman. *2. Gândire şi sensibilitate teatrală.* Felul cum organizează parabola în spaţiul scenic, dar şi cum construieşte acest spaţiu (am aflat cu surpriză că regizoarea e şi autoarea decorului), convinge că Bori Varga Ghiţulescu nu se mulţumeşte cu jumătăţi de măsură: ei îi este clar că logica prespectacologică (a textului) nu se confundă cu cea spectacologică (a spectacolului). În consecinţă, piesa lui Vişniec se derulează conform logicii spectacologice, încetează de a mai exista ca imagine literară în sine, uneori chiar i se *forţează* teatralitatea, dovedind că regia e mai întâi un mod de gândire şi abia după aceea un mod de relatare. Discursul ce rezultă dintr-un astfel de proces nu e abstract, el e investit cu o încărcătură tensională nu greu de sesizat, „povestea", atât cât e, şi personajele dobândesc forme particulare, suportă unele devieri de structură şi sens, plauzibilitatea fiindu-le asigurată, în cele din urmă, de harul de a nuanţa şi sensibiliza convenţia. *3. Imaginaţie şi simţ al vizualului.* Ambele însuşiri le găsim deopotrivă în relaţiile dintre personaje, în detaliile psihologice şi fizice prin care sunt portretizate, în plastica şi funcţionalitatea decorului (desigur, nu pretind că numai aşa ar fi putut fi, dar plastică şi funcţionalitate are), în scena inventată în final (scenă–semn, care conferă o deschidere simbolică piesei, alta decât cea propusă de dramaturg, şi asta prin crearea unui personaj fantomă, dar ce fantomă, căci Rodica Lăpuşte, straniu metamorfozată de o perucă blondă, plină de mister, de senzualitate, dar şi de o înfiorare pe care o dau împletirea lăuntrică şi ochii cei reci ca de gheaţă). Câteodată, reuşindu-se să fie incluse într-un sistem integrator, metaforic, câteodată nu, imaginaţia şi simţul vizual sunt, probabil, componentele ce ilustrează deplin vocaţia regizorală. Fără să nesocotească litera scrisă, Bori Varga Ghiţulescu simte acolo unde trebuie să intervină, să prelungească discursul literar în unul nonverbal, să-l amplifice prin imagini (corporale, scenografice, muzicale) şi prin vizualizarea unor situaţii şi stări. *4. Încăpăţânare.* Din modul cum regizoarea lucrează cu actorii se vede că nu cedează uşor când e vorba să-şi ducă intenţiile până la capăt. Cere disciplină şi rigoare. Din punct de vedere stilistic, în primul rând, nu e dispusă la concesii.

Are pretenţia să fie urmată chiar şi în eroare. Toate acestea sunt dovezi certe ale personalităţii. În interpretarea celor doi actori, Vasile Iuşan şi Gabriel Chira, voinţa de a edifica un stil impus, cu accent pe personajul atent elaborat, contravine uneori, înclinaţiilor pentru un joc spontan, colorat, iar în compoziţia Ninei Antonov, destul de strunită şi ea, „cenzura" regizorală operează, de asemenea, fără inhibiţii.

În fine, nu aş vrea, în nici un caz, să fiu suspectat că am scris un comentariu de complezenţă. Nu susţin, ferească Dumnezeu, că *Dinţii* e neapărat un spectacol reuşit. Există în el suficiente stângăcii, ezitări. Unele se datorează textului, altele actorilor, iar altele, firesc, de altfel, lipsei de experienţă a regizoarei. Personal, aş fi dorit-o, de ce să nu recunosc, mai „trăznită". Nu însă neîmpliniri am căutat în spectacolul cu piesa lui Matei Vişniec, cum nu am căutat nici perfecţiunea. E limpede că e vorba de un spectacol de studiu, de tatonări, poate şi fără o speranţă de viaţă lungă la public. Dar, în acelaşi timp, e şi un examen trecut cu brio de studenta la regie Bori Varga Ghiţulescu. Şi asta e important. Îi aştept cu interes evoluţia şi cred că va fi aceaşi pe care i-o doresc. Cu o condiţie: dacă inteligenţa artistică, gândirea şi sensibilitatea teatrală, imaginaţia şi simţul vizualului, încăpăţânarea, elemente fără de care nu există regizor adevărat, se vor manifesta organic.

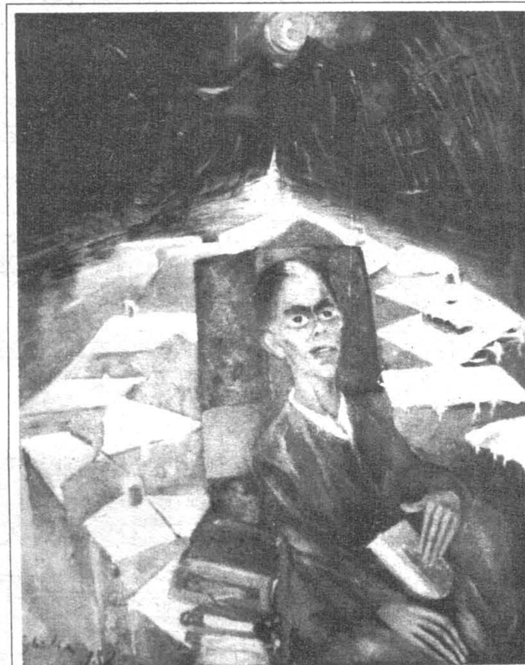
Ion COCORA

ARTE PLASTICE

Demnitatea memoriei

Într-o poveste cvasiimemorială – poate la fel de veche ca aceea a lui Sindbad marinarul – am aflat de fericirea unui naufragiat pe o insulă pierdută de lume, undeva în mijlocul unui ocean pe atunci necunoscut. Fericirea omului acesta, care se salvase ca prin minune, a durat până în ziua în care o bucată de stâncă s-a prăvălit deasupra-i, dezvăluindu-i un peisaj cu totul nou şi, o dată cu el, *memoria*. În clipa aceea, fericirea din istoria noastră de demult, răsar deodată Cristoşii crucificaţi într-o multitudine de imagini care par să ţină de un calvar străin. Eroare, e vorba de Crişti foarte tineri – adolescenţi adesea – care, în imagini grupate sau în icoane individuale îşi fixează privirea însângerându-ne pupilele cu dâra încă proaspătă a sângelui lor adevărat.

De undeva, un alt Crist – osificat, şi înconjurat de o aură de eben – stă prosternat cu faţa în ţărână; se roagă

Alecu Ivan Ghilia, Portretul lui Nicolae Ţic

naufragiatului a încetat o dată pentru totdeauna. Graţie unei prăbuşiri naturale neaşteptate, naufragiatul nostru şi-a regăsit identitatea prin *memorie*: tot ce uitase, i-a venit ca un şuvoi în minte, ca o furtună de imagini pe creasta unui val. În fond, nouă tuturor, de-a lungul anilor negrii ni se răpise memoria şi, o dată cu ea, identitatea. În decembrie '89, s-a prăbuşit stânca naufragiului nostru, de atâtea decenii, şi aceasta a produs, din nefericire, destule victime. Graţie acestora, însă, noi toţi cei ce am rămas ne-am recăpătat identitatea.

Se ştie însă – şi în plan medical – că memoria este asemenea unui palimpsest. Cu cât ştergem informaţia *inutilă*, cu atâta putem dobândi alta de natură funcţional–personalizantă. În primul rang al informaţiei de natură autoidentificantă, personalizatoare, stă istoria devenirii şi reîncarnării noastre o dată cu acel cald decembrie '89. Iar un scriitor ca Al. I. Ghilia obsedat de arheologia sufletului românesc, într-un cuvânt de marii noştri arhei care au fost şi rămân ţăranii, ne atrage acum atenţia că nu se cade să uităm. El s-a aflat printre martori – ca scriitor era pictor şi înaintea acestei clipe, visând *lumina din adâncuri* – şi, ca martor, ne îndeamnă să ne amintim *jertfele inocenţei*. Ne tentează să ne scăldăm ochiul lăuntric în propria noastră istorie. Pe 6 septembrie 1993, la sediul Filialei Bucureşti *Vatra Românească*, pictorul ne-a dăruit, încă o dată, o suită întreagă de peisaje simbolice din acele clipe ale re-găsirii noastre.

Alături de arheii de odinioară care ne privesc cu ochi adânciţi în orbite ori plânge? Nu ştiu ce să spun. Nu ştiu dacă autorul însuşi o ştie. Un lucru e cert; privindu-l, ne amintim deodată că am traversat acest dramatic moment de sănătate morală, graţie căruia ne-am săltat faţa şi am privit cu bucurie spre cer.

Există, printre numeroasele şi impresionantele pânze ale lui Al. I. Ghilia, şi scene colective de o incredibilă, cruntă realitate. A le descrie *întocmai* – sau aşa cum le vedem acum – ar fi să agresăm acea perspectivă simbolică din care a gândit, în ordine artistică şi morală, artistul. Fiece imagine este o nouă *restituire* a ceea ce credeam că am uitat şi, o dată cu această autoidentificare, trăim, la o altitudine vibrantă, o veritabilă expertiză existenţială.

În cromatica vie a acestor tablouri de compoziţie mi se pare firesc să prevaleze roşul sau albul fisurat adesea, din neaşteptate părţi, de acelaşi roşu ce aminteşte de Delacroix. Scriitorul şi pictorul Ghilia încă nu dispune de propriul său atelier. Veţi spune că mirarea noastră nu poate fi prea mare într-o epocă de tranziţie. Voi răspunde că această mirare poate să dureze până când veţi vedea aceste tablouri, unele în linia graficii goyeşti, ce ar trebui preluate în patrimoniul permanent al unui muzeu de stat. Pentru împrospătarea memoriei celor ce uită în chip natural, celor ce vor să uite, ca şi acelora – ce ironie... – deşi s-au aflat între cei ce pot admira azi pateticele tablouri ale lui Ghilia, îşi amintesc doar secvenţial propria lor biografie.

Constantin CRIŞAN

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

FILM

Viaţa ca o trecătoare iubire

Uneori, în cazurile divine şi rare, moartea este învinsă, pentru că ea dă naştere amintirii, poate mai puternice decât viaţa însăşi. SILVIA POPOVICI este acum o amintire. Amintirea unui chip regal. Amintirea unor eroine cuprinse de patimi, de remuşcări, de nefericire – amintirea unor vorbe care deveneau ţipete, până la acel urlet triumfal „Respiră, mă, respiră!" – sorescianul strigăt al regenerării şi speranţei. Amintirea unei modestii, unei timidităţi care o făceau inaccesibilă privitorului.

Câte amintiri şi câtă viaţă rămâne după Silvia Popovici!

Cât suflet rămâne!

Câtă metamorfoză! A fost, pe rând, *Gioconda fără surâs*, a privit plină de remuşcări şi de suferinţă cum se duce o lume în *Serata*. A retrăit cu intensitate iubirile „deloc trecătoare", în *Treăcătoarele iubiri*. A fost princiară în *Lăpuşneanu* – toate partituri despre nefericire scrise de Malvina Urşianu. Ce spun eu, „a fost", „a trăit"? *Trăieşte*!

Colegii teatrologi vor scrie, în mod sigur, despre cum a trăit şi trăieşte cariera scenică a Silviei Popovici. Dar filmul a avut prioritate, în timp, începând cu scurt–metrajul *La mere*, al lui Iulian Mihu şi Manole Marcus. Şi tot filmul va ajuta memoria tuturor.

Avea ea un gest, să fiţi atenţi, la reluări, avea un gest unic de a-şi duce mâna prin păr şi apoi mâna îi cădea pe umăr şi prindea gâtul şi corpul sfârşea într-o legănare. Asta era Silvia Popovici: însingurarea. Sufletul ei ne spune acum că viaţa este în fond o iubire trecătoare.

Laurenţiu DAMIAN

Alte polemici cordiale

Am decis să ies puţin din zona de analiză a filmului ca artă şi să privesc industria şi mai ales structurile cinematografice româneşti actuale. Nu de alta, dar pluteşte încă o mare confuzie – şi pot să dau un prim exemplu: o emisiune minoră ce contactase subiecţi „majori" pe tema „cine are nevoie de film?", prezentată cu tam–tam la televiziune, pe programul doi, evident!

Nu aş fi discutat aceste structuri dacă presa nu pornea campanii în legătură cu o demitere sau alta din cinematografie, titrând înfricoşător „Vine restauraţia!", cerând opinia unor oameni, de regulă abonaţi la opinie, fără să analizeze de fapt aberantele structuri care nu vor face altceva decât să distrugă lent, dar sigur filmul românesc. A fost de înţeles, imediat după decembrie '89, revolta cineaştilor. A avut sens. Ministerul Culturii, moştenind acel Consiliul al culturii şi educaţiei socialiste, nu mai putea prezenta garanţii. Dialogul părea o noţiune de neconceput, nici chiar cu Andrei Pleşu. O mare greşeală, dar să presupunem că în acea perioadă totul se derula cu patimă, cu elan revoluţionar şi nu era timp de luciditate. Polemicile cordiale nu aveau sens atunci. Din păcate, ele nu au sens nici acum.

Curios, cineaştii s-au desprins de trecut, preluând însă *structurile trecutului*. Producătorul delegat a devenit director şi regizor. E drept, regizorii au fost aleşi de breaslă şi nici nu se putea altfel, pentru că o primă intenţie era *mecenatul*. Doar realizatori de marcă trebuiau să înceapă un program cultural, să ajute debutanţii, să solicite creaţii consacraţilor şi astfel, în perioada de confuzie culturală, cinematografică să dea – dacă se poate direct – adevărate capodopere. Un plan interesant, în care se sconta pe nişte nume, dar mai ales pe o moralitate şi pe un spirit de sacrificiu egal cu talentul celor aleşi să conducă breasla. Evident, deocamdată pe banii statului.

Meseria de *producător* este însă altceva, cu totul altceva decât cea de regizor. Producătorul sondează piaţa, atrage parteneri, incită sponsori, respectă actul de creaţie şi *câştigă*! În perioada când filmul american – „marele rechin" – a pătruns pe piaţa românească, ba mai mult i s-au deschis larg porţile, filmul românesc trebuia apărat. Şi atunci, preluând modelul francez, dar numai cu numele, s-a creat un organism – *Centrul Naţional al Cinematografiei*, care urma să însemne promovare şi protecţie a filmului naţional. Un organism, repet, dar nu o metodă, nu o strategie de protejare a valorii naţionale. Cu aceste organisme – adică studiouri conduse de regizori–producători şi având în cap CNC – s-a crezut că lucrurile sunt rezolvate. Regizorii importanţi au dat filme ce au stârnit ecouri favorabile în străinătate, alţi realizatori s-au abţinut şi au declanşat prin alţii „seria debuturilor", dar ca trăsătură fundamentală a mersului cinematografic s-a impus formula „eu director de studiou, eu producător şi tot eu realizator!" Cu o singură inadvertenţă: banii erau ai statului, pe subvenţia generic „filme de importanţă naţională". O formulă veche, uzitată în vremuri să le zicem apuse şi reluată cu frenezie tocmai de cei care o contestaseră.

Cele două volume de texte ale Centrului Naţional Francez, puse nouă la dispoziţie, au fost cu grijă uitate în sertare, pentru că ele însemnau *legi*! Sunt unul dintre regizorii care au beneficiat de această „structură" şi am realizat două filme. Nu pot să fac abstracţie de acest lucru şi nici de faptul că am avut de-a face cu un producător de marcă – Sergiu Nicolaescu. Iată, nu m-am referit la *regizor*. El a fost, în primul rând, un producător şi în cazul meu responsabilul financiar artistic al filmelor mele. De fapt, după trei ani de aşa–zise căutări, după serii de egoisme, după înfiinţarea unui grup potent financiar şi elitist, pot spune fără a mă înşela că aceste structuri şi înverşunarea de a se rămâne în ele nu ţine de reinstauraţie ci este un eşec al generaţiei '70, poate generaţia cea mai contestatară în trecut, despre care am mai vorbit în această revistă. Ca să folosesc un limbaj la zi, *reinstauraţia aparţine opoziţiei în ceea ce priveşte cinematografia*!

Domnilor cititori, este hilar, dar este un adevăr: dincolo de premiile obţinute, de participările numeroase la mari festivaluri mondiale, dincolo de un ritm acceptabil în ceea ce priveşte apariţia producţiilor locale, rămânem încremeniţi în structuri care nu ajută filmul, care nu-i asigură difuzare şi distribuţie, care-l omoară şi-i dă un regim sigur de arhivă vetustă. Adică de o nemeritată penitenţă. Cei care altădată au făcut *filme arestate* – şi noi ştim bine ce experienţe tragice s-au consumat în cinema – privesc neputincioşi cum economia de piaţă *arestează* filmele produse astăzi. Iată de ce, tapajul presei de scandal în jurul unor nume nu mă interesează, pentru că nici pe cei care scriu injuriile nu-i interesează găsirea unei formule salvatoare, care să nu genereze corupţie şi neglijenţă, inconştienţă şi infatuare.

Faptul că cele mai multe debuturi au fost promovate de generaţia '60, apariţia unor case producătoare particulare ce nu intră în evidenţa Centrului, proiecte remarcabile refuzate de noi şi finanţate de alţii, lipsa unui control financiar şi mai ales – pentru că pe mine acest lucru mă interesează cel mai mult – confuzia de valori promovată ca lege, iată schiţa de portret pentru ce este azi cinema–ul românesc. Festivalurile mondiale nu sunt un paravan suficient de opac pentru a nu observa destule eşecuri ale mecanismului. Răfuiala între cineaşti nu poate duce la nimic bun. Fiindcă este oarbă. Aşa cum se prezintă astăzi structurile, mulţi sunt pasibili, intrând în ele, să se compromită iremediabil. Această breaslă are totuşi o nobleţe şi un mister al ei. Această breslă are totuşi o eleganţă a polemicii. Ea a degenerat în gâlceavă de suburbie. Şi nimeni nu vede sau nu vrea să vadă că filmul românesc se face astăzi *în altă parte*. Că zona de coproducţie a devenit esenţială. Că regizori români au primit subvenţie în Franţa. Că telexul bate (vorba lui Caragiale!) ştiri despre premii importante luate de filme ce s-au filmat în România, dar nu şi finanţate de *Centru*.

Trebuie şi fac un efort să mă plasez în zona *polemicilor cordiale*. Să uit de deconturi, de termene de filmare la unii creatori care ţin doi ani, de bolnăvicioasa şi corupta formulă „eu cer, eu aprob", de birocraţia exasperantă, sufocantă, ce paralizează iniţiativa, încerc să trec cu vederea iniţiativa particulară prosperă care se învârte în zona vampirilor şi sex–ului, ca să nu mai spun că tineri deosebit de talentaţi au fost înghiţiţi de multiplele paste de dinţi şi de băuturile Rio, mă fac absent la imaginea degradată a unor „nimeni" care sunt realizatori, operatori, regizori, de parcă meseria asta ţine de două luni de reciclare şi reorientare la un oficiu de plasare a forţei de muncă!

Rămânem deci în zona polemicilor cordiale, a apelurilor mai mult sau mai puţin patetice. Tot mai multe glasuri spun: „să revenim la *Cultură* (în sensul organismului, doar adică la Minister!), să terminăm cu acel „Decret–lege 80" şi nimeni nu realizează că aşa s-ar consfinţi un veritabil *eşec*. Vocile tot mai numeroase au dreptate într-un fel. Ei vor, de fapt, să vadă cinci regizori debarcaţi din sfera puterii discreţionare. Şi pentru acest lucru ar sacrifica tot. De fapt este o nouă dovadă a lipsei de reper. Doar metoda impune o structură. Fenomenul cinematografic este extrem de complex şi – lucru important – este foarte costisitor. Filmul este artă şi industrie. Nu e suficient să aprobi un scenariu şi să dai banii. O piaţă de desfacere se câştigă greu, anevoios şi pentru asta îţi trebuie specialişti, nu pensionari reangajaţi la cerere, nu mulţi cumularzi de bani şi funcţii care nu servesc cu nimic filmul. Cultura naţională nu este dată de un minister, ci de vocaţia unor artişti veritabili. Dacă ar trebui să înşir, nu într-o formulă de „top", evenimente care definesc starea cinematografiei astăzi, aş alege câteva:

– Lucian Pintilie, nume sonor al cinematografiei noastre este în afara structurii Centrului şi îndrăznesc să spun şi a Ministerului Culturii. Realizează în coproducţie filme importante.

– regizorul Caranfil Nicolae este refuzat de o casă de filme (condusă de Mircea Daneliuc, ce s-a transformat postrevoluţionar dintr-o *autoritate* într-o *notorietate*) dar obţine fonduri pentru proiectul „E periculoso sporgersi" şi realizează unul dintre cele mai concludente debuturi cinematografice. Este elogiat la Cannes. Nu este în sistemul *Centrului*.

– filmul „Unde la soare e frig" realizat de Bogdan Dumitrescu, încântător în formulă şi expresie este refuzat la Costineşti, pe motivul că nu face parte din sistem.

– „Trahir" în regia lui Radu Mihăileanu primeşte un mare premiu internaţional. Pentru filmul românesc „din sistem" el este un necunoscut.

– Stere Gulea realizează două filme în coproducţie.

– Malvina Urşianu a scris un scenariu pe care îndrăznesc să-l caracterizez ca remarcabil, dureros, incitant. Stă cu el acasă.

– Între timp debutează un „sub–oarecare", numitul Columbeanu şi are consilier artistic pe Haralambie Boroş, un regizor activ de protecţia muncii şi filme alimentare. Cei care-l cunosc se vor tăvăli, evident, de râs!

– Proiectul „Celui mai iubit dintre pământeni" a reunit sistemul doar la şampanie şi promisiuni. Filmul s-a făcut cu banii Electronului şi trustului Expres. Urmarea – difuzare paralelă, în afara sistemului. Aici, Centrul a pierdut o şansă de a media un conflict.

În cadrul unor polemici nu intră şi lucrurile bune. Pentru că normal, semnalul de alarmă trebuie tras. El nu se referă la oameni dar nici oamenii nu se pot acoperi la infinit cu legi nefuncţionale şi nu se pot preface că nu simt (dacă nu chiar văd) prăpastia ce se cască, spre deliciul presei care va avea oase de ros pe cincinale.

L. DAM.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

SINE IRA ET STUDIO

Dumitru MICU

Tarabe

Până deunăzi, dughenele şi feluritele tarabe de pe străzile Capitalei nu mi-au inspirat reflecţii. Eram, ca multă lume, consternat că, în loc de a se importa produse utilizabile pentru relansarea economiei, se irosea valută pe bunuri şi produse de consum restrâns inclusiv pe nimicuri alimentare (ciocolăţele, bombonele etc.), dar nu acordăm situaţiei proporţii prea alarmante sau vreo semnificaţie deosebită. În una din zilele trecute, însă, văzând o tarabă cu de-ale mâncării, mi-a venit în minte titlul unui articol călinescian: *Mâncăm foarte mult*, care, de atunci, mă tot urmăreşte. Spre a scăpa de obsesie, nu-mi rămâne decât să articulez scriptic câteva din gândurile pe care mi le-a stârnit.

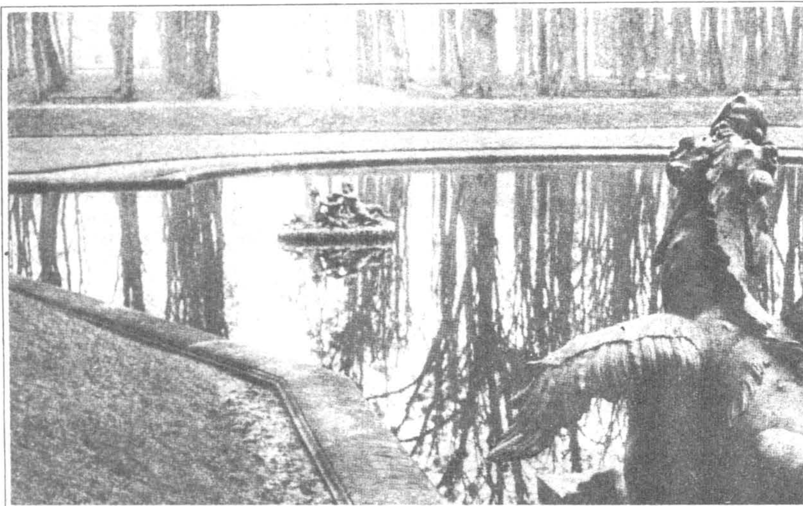
„Mâncăm teribil, mâncăm, vorba lui Caragiale, ceva de speriat", scria Călinescu, în 1947, referindu-se evident, la timpurile precedente, şi nicidecum la anii de imediat după război, când dimpotrivă, se murea de foame; fapt consemnat de el însuşi, frecvent, în *Naţiunea*. Supra-alimentarea, susţinea artistul angrenat în viaţa Cetăţii, era una dintre principalele cauze ale deficitului de intelectualitate în societatea românească: „Bucătura ne stă în gât şi ne sufocă ideea". Inadecvat realităţii momentului, articolul în cauză relua de fapt, o teză a autorului dezvoltată în formulări încă şi mai dure, cu aproape un deceniu înainte, în *Jurnalul literar*. Sub titlul *De ce nu se citeşte?*, G. Călinescu afirma acolo, sub pseudonimul Aristarc, că refluxul atracţiei spre lectură era cauzat pe de o parte, de „sărăcia alimentară", dar pe de alta, paradoxal, tocmai de „bogăţia alimentară". Orăşenii, afirma semnatarul *Cronicii mizantropului*, se imbecilizau prin nutriţie excesivă. Orăşenii – scria – „mănâncă îngrozitor". Şi îşi exemplifica aserţiunea astfel: „Ieşiţi pe străzi, acum vara, şi vedeţi cum mii de burghezi, care n-ar da câţiva lei pe o carte, cheltuiesc sute, ca să se îndoape cu cărnuri şi băuturi. Pot fi în România orăşeni care nu mănâncă, din mizerie, într-o zi, dar când dau de un ban, ei consumă ceea ce n-ar putea consuma un parizian bogat. În crâşmele periferice, cărnurile, muşchiurile, cârnaţii, momiţele stau la gheaţă sau sub perdea, în mormane. Şi toate aceste cărnuri tâmpesc".

Mâncăm, oare, într-adevăr, românii – şi mănâncă întotdeauna, când le dă mâna – „îngrozitor"? Unii, da. Cei din burghezia (orăşenimea) imortalizată comic de Caragiale. Au observat-o şi străinii. Unii dintre aceia, puţini, cu care am venit personal de timpuriu în contact aveau sentimentul, mărturisit, că până şi în socialism, bucureştenii mâncau pe rupte. „Ils mangent toujours... Ils mangent des prajituri..." O carte despre România, a unei englezoaice, asupra căreia mi s-a cerut cândva referat, sintetizând în prefaţă impresiile nemijlocite ale autoarei, care ne cunoscuse ţara în perioada interbelică, reducea tot specificul nostru naţional la un apetit alimentar ieşit din comun. Mă întreb dacă nu cumva tocmai sub impresia posibilei lecturi a cărţii cu pricina un funcţionar al bibliotecii londoneze *British Library* l-a întrebat pe Adrian Marino (potrivit relatării sale din *Prezenţe româneşti şi realităţi europene*, 1978), pe franţuzeşte: „On bouffe bien chez vous?" Fapt e că filistinul român rivalizează cu omologii de orice naţie şi poate îi depăşeşte, în puterea de a face prăpăd în „bucatele pământeşti". Există în acest sens atestări literare prestigioase. De pildă, în Arghezi. „Şi-a făcut înghiţitoare/ Pe pofta lui de mâncare./ Toate bunătăţile/ i-au mânjit mustăţile" ş.a.m.d. (*Epitaf*). Sau: „Omul, însă căpcăun/ Vrea frumos numai ce-i bun (...)// Nu-i frumos la el ceva/ Care nu se poate bea/ Şi nimic bun şi curat/ Nu-i ce nu e de mâncat". (Buruiană, nu ştiu care). Roadele pământului nu sunt, de altfel, dispreţuite nici de oamenii de rând din literatura română, unul dintre aceştia Parpanghel al lui Budai–Deleanu, reprezentativ în ceea ce priveşte mentalitatea populară, descriind raiul ca un tărâm cu „râuri dă lapte dulce (...) şi dă unt păraie", cu „tărâmuri dă mămăligă moale,/ Dă pogăci, dă pite şi mălaie", cu dealuri „dă caş, dă brânză, dă slănină", cu copaci de ale căror ramuri „spânzură covrigi, turte, colaci", cu garduri „împletite/ Tot cu fripţi cârnăciori lungi, aioşi,/ Cu plăcinte calde streşinite" şi având „în loc dă pari tot cartaboşi". Priveliştile popular edenice din *Ţiganiada* corespund, evident, celor din literatura şi pictura occidentală a Renaşterii – orgiilor alimentare din piesa lui Rabelais, imaginilor de ospeţe monstruoase din pânzele artiştilor flamanzi şi olandezi, opulenţei de Pays de Cocague imaginate de popoarele vestului, şi acest fapt învederează universalitatea dorinţei de satisfacere plenară, şi chiar peste necesităţi, a nevoii de hrană. E în natura omului să-şi dovedească delicii gustative permanente; altminteri nu s-ar fi creat mitul paradisului reprezentat ca o grădină ai cărei pomi rodesc necontenit.

Numai că paradisul nu e spaţiul propice creaţiei şi cunoaşterii. Paradisul adăposteşte copilăria umanităţii. De îndată ce începe a gândi, a-şi pune întrebări, a cerceta, omul se autoizgoneşte din rai. Emancipându-se de tutela Veşnicului, asumându-şi şi condiţia proprie umană, el îşi abrogă privilegiul paternităţii, „cade în timp", cum se exprimă Cioran; părăseşte spaţiul sacru, spre a intra în cel profan, care e Valea plângerii din basmul lui Ispirescu. Popoarele fericite n-au istorie, ele trăiesc în netimp, dar omului nu-i este dată fericirea. Omul devine om pe deplin tocmai cu preţul renunţării la fericire, al asumării unui destin tragic. Insul devine uman prin detaşarea de „divin", de „sacru", prin abandonarea „veşniciei" în favoarea istoriei. Doar astfel îşi creează omul posibilitatea de luare în posesiune a potenţialului demiurgic.

Românii au vegetat, veacuri în şir – nu fără intermitente treziri – în „somnul cel de moarte". Pentru a se deştepta definitiv şi a participa la creaţia istorică universală (cum şi-o doresc şi cum încearcă, de când există), nu-i suficient să schimbe regimuri politice şi, în general să-şi demonstreze existenţa prin agitaţii şi urlete; se impune angajarea în muncă dârză şi perseverentă, în eforturi constructive. Într-o activitate ce poate părea sisifică din perspectiva eternităţii, dar care e singura sursă de fericire specific umană, adică de fericire propriu–zisă. O necredincios, insul decis să realizeze ceva, să nu trăiască zadarnic se „izbăveşte" de „cel rău" de tot ce îl trage dedesubtul condiţiei umane, care e creaţia (în sens larg), în măsura în care îşi trăieşte viaţa, în loc de a se lăsa trăit de ea. În măsura în care, cum ar spune Camil Petrescu, toate comportamentele sale, şi simţămintele, sunt controlate şi dirijate de *minte*.

Biserica a procedat în conformitate cu exigenţele raţiunii şi ale funcţionalităţii naturii omeneşti specifice atunci când a instituit anumite norme în materie de alimentaţie. Temperanţa în toate privinţele condiţionează chiar buna

Versailles; foto: Bruno Réquillart

funcţionare a organismelor biofiziologice. E o necesitate şi pentru corp, nu doar pentru spirit, a posti periodic, şi chiar a ţine, din când în când, post negru. Azi, insul format în spiritul autoconstruirii, al libertăţii de conştiinţă suportă mai greu disciplina impusă de canoane, rituarea existenţei, în consonanţă cu anumite perioade calendaristice delimitate în sinoade (şi era firesc să încalce, cu dispreţ, programul ceauşist demenţial de „alimentaţie ştiinţifică"), dar, un regim alimentar sobru, sănătos, stabilit de el însuşi, în funcţie de toate circumstanţele biografice şi caracterele psihosomatice individualizante nu-i poate fi decât folositor.

asemenea angajare implică o anume sobrietate, inclusiv alimentară „Plenus venter non studat libenter", se spunea în şcolile medievale. Nu voi pleda, asemenea lui Călinescu, pentru foame („Marile civilizaţii se ivesc unde e puţină *foamete*"), riscând a fi acuzat (cum am fost în Şcoala de literatură) de „perfidie catolică", dar mă voi delimita explicit, ori de câte ori va fi cazul, de cei al căror Dumnezeu este (vorba apostolului Pavel) pântecele. Nu e nimic rău în a mânca pe săturate – este, tocmai dimpotrivă, recomandabil (insul de bună credinţă e chiar dator să lupte pentru a se asigura această posibilitate tuturor), însă mijlocul nu trebuie transformat în scop. Mâncăm pentru a trăi, şi nu trăim pentru a mânca. Nici o religie nu recomandă abstinenţa alimentară generală şi permanentă; cea creştină mai puţin decât oricare alta. Întemeietorul creştinismului n-a ezitat să onoreze mesele celor ce îl invitau la prânzuri şi cine, şi a specificat în termeni clari că „Fiul omului mănâncă şi bea". Apostolul său cel mai dinamic n-a recomandat nici el asceza impusă. Dar a scris: „Toate îmi sunt îngăduite, dar nu toate îmi sunt de folos. Toate îmi sunt îngăduite, dar nu mă voi lăsa biruit de ceva". (1 Corinteni, 6, 12). A nu te lăsa posedat de nici o propensiune a materiei a „nu îndrăgi nimică", în formularea lui Eminescu, a-ţi domina toate instinctele şi facultăţile, aceasta e condiţia „mântuirii". Creştin sau necreştin, credincios sau

Revenind la punctul de plecare, tarabele cu alimente (fie şi inconsistente) de care vorbeam mi-au apărut ca simbol al defulării produse, drept fatală reacţie la înfometarea suportată de naţiune prin „programul de alimentaţie ştiinţifică" al lui Ceauşescu. Mergând, după decembrie 1989, în întâmpinarea aşteptării înfrigurate a populaţiei, doritorii de îmbogăţire peste noapte au dughenizat şi tărăbit Bucureştii şi ţara, propunând – la preţuri tâlhăreşti – produse alimentare iluzorii şi chiar nocive. Bine ar fi dacă românii ar găsi mijloace de a provoca falimentul acestora. De a nu mai cumpăra nimic de la şarlatanii care, sub aparenţa de satisfacere a unor dorinţe refulate, îi jefuiesc ca în codru şi, uneori, îi mai şi stârnesc pe deasupra. ■

Meridianele limbii române

Nimbul nemuririi

Când...
Ne-am născut a doua oară
Eram fraţi siamezi
De viaţă şi patimi
Noi opuşii, nefraţii
Bărbatul şi femeia
Strâns lipiţi
Ca polii unui magnet

Când...
Ne-am născut a doua oară
Valsam pe Ceruri
În hora magnetică a Căii
Lactee

Contopiţi
Ochi în ochi, inimă în inimă
Trăiam molecule în magnet
Noi opuşii, nefraţii
Bărbatul şi femeia
Fraţi siamezi
Inseparabilii
Ca polii unui magnet
Iradiind
Nimbul nemuririi...
Când?...

Florin GHEORGHIU
Atena

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

ATLAS

La Capul Colonna

(Urmare din pagina 15)

rog!"... ne îmbie cu volubilitate din uşă, un bărbat mărunţel, negricios şi uscăţiv, desigur patronul trattoriei cu firmă promiţătoare „La adevăratul calabrez".

E zi de târg şi-n spatele Domului din Crotona, pe străduţele pitoreşti care urcă abrupt, o mulţime densă, zgomotoasă, mobilă, ia cu asalt tarabele cu „specialităţi" ale producătorilor locali: caciotta silana umplută cu unt, pecorino cu nuci sau cu piper, caciocavallo, muştar de struguri, smochine umplute cu migdale sau înfăşurate în frunze de laur, măsline, portocale, bergamote...

Cei mari consumă cu poftă o pâine lunguiaţă stropită cu suc de roşii; cei mici se extaziază zgomotos în faţa unor biscuiţi plaţi, imitând figuri omeneşti sau diverse alte forme, rudele sărace ale celor din turtă–dulce de la Frascati.

Atmosfera e toridă, vacarmul asurzitor, ambianţa prăfuită şi incitantă.

„Poftiţi, vă rog!... Unde doriţi să vă aşezaţi?..."

La umbră, sub pergola de viţă din stradă, printre ghivece mari cu leandri, câteva mese, gata „apparechiate", îşi aşteaptă consumatorii. Forfota din jur e însă prea mare, aşa că optăm pentru interior.

În drum, zăbovesc pentru câteva clipe, să mai privesc o dată, atent, firma de deasupra intrării, „La adevăratul calabrez"; scrisă cu nişte caractere galbene, săltăreţe, are drept pandant, la extremitatea opusă a panoului, pictat cu tot dichisul şi-n culori stridente, un medalion cu portretul unui bărbat rubicond şi vesel, cu o bonetă roşie cu moţ lung pe cap, care adulmecă hulpav o halcă de miel bine rumenită – desigur „arrosto" –, alături de care se află o voluminoasă carafă cu vin rubiniu.

Ne aşezăm la una dintre mese tentaţi de răcoarea şi de liniştea încăperii, precum şi de ineditul şi, sunt sigură, de savoarea unui prânz cu adevărat calabrez... E o sală vastă, tăcută, destul de întunecoasă (în ţările cu prea mult soare semiobscuritatea pare întotdeauna un balsam), cu multe ghivece mari cu flori, la toate ferestrele şi la cele două intrări.

Ca şi imaginea bărbatului pictat pe firmă, patronul poartă şi el o bonetă roşie, asemănătoare, cu un moţ lung, care-i saltă nonşalant pe umeri, pentru a accentua probabil pitorescul local.

În ciuda afabilităţii discrete cu care caută să ne întreţină conversaţia, scoate din când în când câte-un strigăt răguşit, iritat, către o uşă care duce spre bucătării.

„Benedetto... Graziano..."

Nici Benedetto, nici Graziano nu catadicsesc să se arate, sau măcar să răspundă, aşa că, în cele din urmă, se hotărăşte să ne ia el comanda.

Ne exprimăm dorinţa să mâncăm ceva cât mai tipic local, spre deplina lui satisfacţie, observăm bucuria pe care şi-o manifestă dând repede şi de mai multe ori din cap în semn că a înţeles, că totul e O.K., şi că o mai bună idee nici că puteam avea...

Văzând cât de perfect este acordul nostru şi fiind siguri că am nimerit în locul cel mai potrivit pentru a degusta „deliciile... Calabriei", lăsăm alegerea la latitudinea lui, ca să-i flatăm (şi să-i dublăm totodată) responsabilitatea de... adevărat calabrez.

Satisfacţia (a noastră de data asta) nu întârzie: prânzul, servit imediat, e într-adevăr excelent, rafinat alcătuit şi impecabil prezentat. Îl savurăm pe îndelete, cu exclamaţii entuziaste, sau de surprindere şi comentarii apreciative prin comparaţie cu felurile siciliene sau cu specialităţile napoletane.

Sub pergola din faţa intrării, mesele au fost între timp toate ocupate. Răcoarea plăcută, semiobscuritatea, parfumul florilor care ne înconjoară de pretutindeni, aromele incitante ale mâncărurilor aburinde vin să sporească senzaţia de beatitudine, de tihnă destinsă, într-un loc în care, vai, ştim că probabil nu vom mai reveni.

Distrată, iau de pe una din mesele apropiate o listă cu „menu-ul", pe care se află, nelipsit, inscripţia de pe firmă şi amuzantul medalion cu mâncăciosul rubicond. Încep să parcurg felurile, cu intenţia de a-mi fixa mai bine în amintire numele câtorva combinaţii culinare locale.

Stupoare!!!... Întreaga listă poartă amprenta... bucătăriei franţuzeşti!...

Storione regence
Sogliole fritte Colbert
Ostriche alla Villeroy
Costolette alla papillote.

Până şi cartofii, numiţi, atât de cumsecade, în limba italiană „patate" – capătă preţiozitate în context:

Patate duchesse variate alla dauphine.
Patate duchesse in crochette...
Indivie del Belgio alla bechamella – continui să citesc,
Vol – au – vent con gamberi, şi
Zuppa di pesce, alla marsigliese (Bouillabaisse). Mi-e de ajuns!...

„Străinii îşi închipuie că noi, cei din Calabria, nu ştim să mâncăm bine. Străinii se înşeală, doamnă, cum aţi putut prea bine să constataţi...", aud deodată în spatele meu vocea sonoră a patronului, care s-a apropiat pe nesimţite de masa noastră.

Eu am un sentiment de jenă, pentru indiscreţia de a-l fi deconspirat. El, nu s-ar zice, de vreme ce continuă dezinvolt, cu o superioritate dintre cele mai binevoitoare:

„Bucătăria franţuzească este prima în lume, cum se ştie! În localul meu, servim numai bucătărie franţuzească: e specialitatea casei!... Sper că aţi fost pe deplin mulţumiţi..."

„Sigur, cum să nu!... Totul a fost excelent", îngân, luată prin surprindere, în timp ce patronul pune discret pe masă nota de plată. „Numai că, ştiţi – îmi iau totuşi inima în dinţi – noi ne-am aşteptat la altceva... am văzut firma de-afară... şi credeam... că e vorba de bucătăria calabreză, tipică şi..."

„Nu, doamnă, mă corectează, de data asta categoric şi cu distanţarea de rigoare, patronul. Pe firmă scrie clar – probabil că n-aţi citit dumneavoastră cu atenţie: *La adevăratul calabrez*. Eu sunt – se loveşte el cu degetul arătător de mai multe ori în piept, ca întărire – eu sunt adevăratul calabrez, acolo e vorba numai de mine! Eu sunt un calabrez adevărat!.., Toată lumea de-aici mă cunoaşte. Sunt calabrez sută la sută!..." Şi am impresia că-i zăresc în priviri licărirea unui zâmbet, pe care-l au doar copiii, puşi pe şotii...

Părăsim trattoria însoţiţi de amabilităţile curtenitoare (şi convenţionale) ale patronului, încheiate pe prag cu stereotipul „Vă mai aşteptăm pe la noi..."

Abilitatea de a se adapta la împrejurări nu face parte din calităţile recunoscute ale localnicilor: cel puţin, lucrările de specialitate pe care le-am consultat privitor la Calabria nu pomenesc de aşa ceva. Cu toate astea, trebuie să recunosc că ea funcţionează magistral!

Şi mă gândesc, cu sinceră compasiune, la gestul inutil al acelui nefericit Vatel, renumit bucătar şi maître d'hotel al lui Fouquet, şi ulterior al prinţului de Condé, care – aşa cum relatează M-me Sévigné –, s-a sinucis străpungându-se cu propria-i sabie, pentru simplul fapt că n-a putut să le ofere invitaţilor patronului său dineul făgăduit...

Un adevărat calabrez, oricât de cordon-bleu, nu se va sinucide niciodată dintr-un motiv similar. Am avut doar ocazia să ne convingem, la faţa locului, de lucrul ăsta!...

Pe străduţele înţesate cu tarabe, din care unele au şi început să se strângă, urcăm mereu, spre un castel din secolul XVI, care se decupează taciturn şi masiv pe înălţimea unei ipotetice acropole.

De sus, viziunea portului, cu nenumărate ambarcaţiuni multicolore şi, dincolo de el, a mării nesfârşite şi-a cerului, uşor voalat, estompează toate amănuntele spaţiului prezent. Timpul se derulează cu repeziciune înapoi, pe fundalul de purpură al unui soare la asfinţit, către gloria şi splendorile altei lumi, de mult apuse...

Pe la începutul secolului IV în. de Chr., conjunctura conflictelor cu Dionysos, tiranul Siracuzei, a determinat, contrar spiritului grec, o alianţă a tuturor cetăţilor din Magna Graecia, care, trecând peste animozităţile permanente care le învrăjbeau, au făcut front comun împotriva duşmanului extern. Aşa a luat fiinţă *Liga italică*.

Sediul ei se afla în vecinătatea Crotonei, la Capul Lacinium, unde se înălţa, cu faţada spre locul unde soarele răsărea din mare, un templu fastuos dedicat Herei Lacinia. El avea să devină Sanctuarul naţional al Ligii, care şi-a adăpostit acolo tezaurul.

Opulenţa şi splendoarea acelui lăcaş erau pe măsura comorilor încredinţate: el era împodobit cu statui, cu vase şi alte obiecte de mare valoare, iar pereţii erau decoraţi cu picturile celebrului Zeuxis, pe care veneau să le admire, de la mari depărtări, iubitorii de artă.

Printre numeroasele şi nepreţuitele obiecte dăruite drept ofrandă, se număra şi acel veşmânt, fabulos, pe care negustorul sibarit Alcistene l-a oferit templului, ca să împodobească statuia Herei: o mantie, de o neasemuită frumuseţe, probabil de provenienţă persană, întreţesută cu pene scumpe şi cu pietre preţioase.

Cu ocazia unei expediţii de jaf, Dionysos n-a pregetat să şi-o însuşească, pentru a o vinde apoi cartaginezilor pentru, pe atunci, tot atât de fabuloasa sumă de 120 de talanţi.

S-a năruit de mult măreţul templu şi bogăţiile lui s-au spulberat.

Hera Lacinia a fost dată uitării. I-a luat locul Madonna Nera, de la care localnicii obişnuiesc să solicite cu fervoare fecunditatea, în ţinutul acela devenit tot mai pustiu.

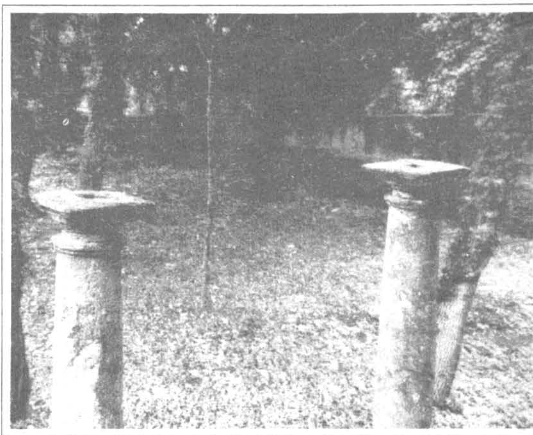
Preţioasele ofrande au fost jefuite; statuile, din bronz, topite fără milă şi prefăcute în arme de luptă, – pe cât de neînţeleasă pe atât de neobosită rămânând râvna, cu care oamenii din toate timpurile s-au grăbit să transforme în instrumente de distrugere, tocmai obiectele menite să le înnobileze spiritualitatea şi pe care le-au creat îndelung, cu dragoste şi cu artă.

Cele 48 de coloane ale templului, în stil doric, au fost luate pe rând şi duse la Crotona, pentru a fi folosite acolo la lucrările de consolidare a portului.

Una singură mai dăinuie astăzi, stingheră, pe ţărmul ars şi pustiu. De la ea, Capul Lacinium de odinioară se numeşte acum Capul Colonna.

Pitagora credea în metempsihoză...

E greu, în ciuda oricărui scepticism modern, raţionalist, să nu acorzi o atenţie înfiorată micilor şopârle care s-au adunat, neauzit, pe piatra albă, încinsă de soare, de la baza coloanei aceleia stinghere, şi te-au înconjurat pe nesimţite, la o distanţă circumspectă, fixându-te atent şi atât de uman, cu ochii lor de gămălii strălucitoare, care-ţi urmăresc, fără să se clintească, orice gest.

Villa Lante; foto: Erica Lennard

E greu, privindu-le pe fiecare în parte şi pe toate la un loc, în soborul lor tainic şi straniu, să nu te duci cu gândul la discipolii care-l vor fi înconjurat pe maestru, privindu-l cu aceeaşi atentă comprehensiune, plină de veneraţie şi devotament. Milo, invincibilul atlet, simbol – conform canoanelor vechi – al îmbinării perfecte dintre forţa fizică şi cea spirituală; Democedes, strălucitul chirurg, a cărui faimă se acreditase până şi la curtea lui Darius, regele Persiei, şi-a cărui competenţă profesională, pentru cunoştinţele ştiinţifice destul de reduse ale acelor vremi, pare de-a dreptul miraculoasă; Architas, conducătorul model, care a izbutit să instaureze ordinea în Stat, printr-o unanimă înţelegere şi armonie...

Tăcerea, impusă cândva de maestru discipolilor săi, timp de cinci ani, înaintea iniţierii, a căpătat parcă acolo dimensiuni atotcuprinzătoare şi s-a aşternut dominator peste neclintirea resemnată a întregului ţărm, peste cer şi apă.

E o tăcere adâncă, de nostalgică evocare, încolţită parcă din rădăcinile vremii. Vălul ei invizibil transformă şuierul rafalelor de vânt fierbinte într-o melopee abia–ngânată şi vuietul impetuos al mării în murmur nedefinit.

În locul acela pustiu, de capăt de viaţă, orice zgomot se estompează şi orice impuls devine inert.

Adie imperceptibil, uşor şi înaripat, doar Melancolia...

Cei vechi nu cunoşteau imperativele ecologiei, deşi ne-au furnizat etimologia cuvântului respectiv.

Aveau în schimb cultul crângurilor sacre, ca acela care umbrea odinioară întregul litoral din preajma templului Herei, unde trăiau în libertate şi circulau nestingherite tot felul de animale. „Sacralitatea" acestora se răsfrângea din plin şi asupra oamenilor, care le venerau.

Şi mai aveau deopotrivă cei vechi cultul înălţimilor vaste şi pure ale cerului, al limpezimii orizontului nesfârşit, al întinderii odihnitoare şi ameţitor de albastre a mării.

Divinizau Aurora – simbol al prospeţimii matinale –, ivită în momentul desferecării zorilor din veghea înceţoşată a nopţii. Eos, zeiţa dimineţii, învăluită în aure trandafirii, era închipuită ca o fluturare diafană şi voluptoasă în acelaşi timp a luminii, deschizând larg, de-a lungul cerului, porţile unei noi zile, care se năştea triumfător în întâmpinarea Soarelui.

În vremurile noastre, Statul a luat iniţiativa revigorării economiei locale, făcând din celebra Crotonă, patria de adopţiune a lui Pitagora, un puternic centru... industrial.

În stabilimentele ei de la Montecatini şi Pertusola tronează acum industrii prelucrătoare de cositor, zinc, plumb şi cadmiu, provenind din Sardinia; industrii prospere, fără–ndoială, şi care fac să se înalţe spre acelaşi cer – cântat de străvechii barzi – o pădure de coşuri şi de furnale, deasupra cărora planează permanent şi ameninţător o pâclă gălbuie, roşietică sau cenuşie, rezultată din arderea savantă a unor inutili şi vătămători oxizi.

Prea mult fum şi... fumuri, peste ruinele unui trecut atât de glorios...

Dar asta e o modalitate a secolului nostru – un secol excesiv de orgolios (datorită realizărilor lui) şi mult prea vlăguit (de sentimente) – de a „revigora", tranşant şi cinic, faţa pământului, împodobind-o cu un nimb – fie el şi multicolor –, de fum...

La marginea mării, pe întinderea cu nisip cernit, ondulată doar de câteva dune joase, o coloană albă, stingheră, scrutează melancolic orizontul îndepărtat, aşteptând să se înfiripe din necuprinderea lui o navă fantomatică, salutară, cu pânzele desfăşurate larg în vânt, care să readucă pe ţărmul uitat strălucirea, bogăţia şi viaţa de mai înainte.

În preajma ei – stăpân definitiv peste tot şi toate – stă de veghe însă, imprevizibil şi sceptic, Timpul...

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

ATLAS

Anca BALACI

La Capul Colonna

Timpul pictează ciudat peisajul în preajma Crotonei: cu roşu închis dunele joase, domoale, uniforme; cu un negru amorf şi implacabil nisipul plăjilor pustii. Asta poate ca o admonestare la adresa întinderii mării, de un albastru sfruntat.

Un itinerar dedalic te poartă cu două mii de ani în urmă, prin silueta albă a unei coloane dorice, stinghere, şi cu milioane de ani în urmă – la începutul Lumii –, prin câmpia stearpă şi cenuşie, abia-ncropită parcă din Haosul primordial.

Capricios şi exhibiţionist, tot Timpul a fost acela care a vrut ca întregul ţinut de-a lungul coastei să arate astăzi altfel decât acum două milenii.

Pe atunci natura făcea aici risipă de verde, păduri întinse acopereau şi umbreau locul. Climatul era unul din cele mai sănătoase şi mai căutate, marea veşnic brăzdată de forfota navelor, ţărmul înţesat cu nenumărate porturi, pământul presărat cu aşezări prospere, fremătând de viaţă şi de mişcare.

Acolo unde astăzi domină ariditatea şi malaria, exista odinioară un ţinut râvnit pentru bogăţiile lui: cu un sol pe care se îngrămădeau în devălmăşie cereale, viţă de vie, păşuni şi păduri întinse; cu un subsol bogat în zăcăminte, din care argintul, mai ales, a dus până departe faima artizanilor locali.

Ceea ce sugerează în zilele noastre deprimant şi îngrijorător denumirea de *Mezzogiorno*, proclama pe atunci, prin contrast, biruitor, denumirea de *Magna Graecia:* o civilizaţie şi o lume poate ca nici o alta de înfloritoare, poate ca nici o alta dispărută însă, total şi definitiv.

Să fi fost numai cutremurele, repetate nemilos de-a lungul istoriei şi devastatoare, cele care au răscolit şi schimbat faţa locurilor, împrumutându-le un alibi permanent sumbru?!

„Vivere pericolosamente" a rămas deviza amară şi indispensabilă în acelaş timp, a întregii Calabrii.

„Strânşi între munte şi mare – scria cineva – calabrezii au învăţat să le urască pe amândouă, deopotrivă..."

Au avut şi de ce. Marea le-a pus mereu în faţă primejdia piraţilor şi a malariei. Muntele le oferă până astăzi pericolul alunecărilor de teren.

Caracterul specific şi unic poate al Calabriei se datorează masivului Sila, un lanţ de munţi împăduriţi care o traversează de la un capăt la altul, conferindu-i aspectul, cu totul inedit, de peisaj romantic (amintind de Alpii tirolezi sau chiar de pădurile scandinave), împlântat şocant în exuberanţa clasică mediteraneană.

Cu arbori seculari – în care predomină faimoşii pini silani, acoperindu-i cu bolţile lor înalte, de catedrală, – cu întunecimi compacte şi cu desişuri de nestrăbătut, cu stânci spectaculoase, cu lacuri şi cu impetuoase căderi de apă, munţii au fost urâţi de localnici de la bun început, pentru faptul că le „furau pământul" – ocupând suprafeţe considerabile, socotite neproductive, care altfel ar fi putut fi destinate păşunilor şi agriculturii.

În secolul nostru, la acest dezavantaj s-a adăugat un altul, cu proporţii de adevărat flagel: despăduririle sălbatece, efectuate mai ales în anii celui de-al doilea război mondial, au lăsat stâncile goale şi-au favorizat catastrofale alunecări de teren, datorate fluviilor–torente care, prăvălindu-se de sus, dezrădăcinează arborii, mătură în calea lor sate întregi, schimbă faţa pământului, târând-o spre mare.

Fenomenul, repetat, a generat în rândul oamenilor fatalismul, o tristeţe depresivă şi o neîncredere mută, îndârjită, împinsă până la iraţionalitate.

Ca orice populaţie săracă, obişnuită din tată-n fiu cu neşansa şi cu dezastrul, calabrezii sunt sceptici şi refractari la toate făgăduielile mincinoase ale politicienilor, la orice măsură luată de Stat, la eficacitatea şi probitatea administraţiei locale.

Este adesea citat – şi devenit anecdotic de-acum – cazul unei bătrâne dintr-un mic sat de munte, a cărei casă se afla sub o stâncă gata să se prăvale.

„Dacă nu pleci, o să cadă peste dumneata..." i s-a spus. „Şi dacă nu o să cadă?" a răspuns ea şi a refuzat cu încăpăţânare să se clintească de acolo, cu toate că i se oferise, în schimb, o altă locuinţă, mult mai bună.

„Avem două resurse – declară, cu amară ironie, calabrezii – cutremurele şi aluviunile..." Şi o sublimă forţă vitală – s-ar putea adăuga – aceea de a lua, mereu, totul de la capăt.

Încă din secolul VIII în. de Chr. o sumedenie de cetăţi – colonii ale metropolelor greceşti de peste mare – au împânzit coastele meridionale ale Italiei.

Între ele, cu timpul, au prevalat deosebit de înfloritoarele Tarentum, Heraclea, Turium, Sibaris (aceasta din urmă devenită, prin secolul VI în.de Chr. cea mai prosperă şi mai importantă cetate, nu numai din Magna Graecia, ci de pe tot cuprinsul Italiei), apoi Crotona, Regium, Metaurum, Posidonia, Neapolis, Cumae şi multe altele.

Varietatea resurselor locale, comerţul înfloritor pe mare, schimburile fericite de mărfuri cu cele mai îndepărtate puncte ale Mediteranei şi, dincolo de ea, ale lumii pe atunci cunoscute, au favorizat, în secolele următoare, o rapidă ascensiune economică a acestor cetăţi, dublată de o rafinată cultură, de o complexă viaţă spirituală.

Ştiinţele, artele şi-au găsit aici condiţii optime de dezvoltare; curentele filosofice îndeosebi, evoluând într-un climat de generoasă şi intrepidă libertate de gândire. Astfel, influenţa şcolii eleate, avându-i ca reprezentanţi pe Zenon şi, mai ales, pe Parmenide, a fost substanţială, iar cea a lui Pitagora – stabilit în a doua jumătate a vieţii pe ţărmul italic, la Crotona, şi avându-i drept continuatori străluciţi pe Philolaos, Architas şi pe Lisides –, s-a manifestat pregnant, multilateral şi îndelung, fiind hotărâtoare pentru desfăşurarea evenimentelor de mai târziu.

Emulaţia benefică pe plan spiritual dintre cetăţile Magnei Graecii a avut drept revers nefast, pe plan politic, luptele înverşunate dintre aristocraţi şi democraţi în interiorul fiecărei cetăţi, apoi conflictele permanente, generate de rivalităţi politice sau comerciale, între diferitele cetăţi şi, în sfârşit, războaiele pustiitoare şi continue, datorate unor rivali externi, de pe uscat sau de pe apă, mai apropiaţi sau mai depărtaţi, dar având mereu drept mobil ura, invidia sau cupiditatea.

Magna Graecia, un adevărat Eldorado al acelor vremi, a constituit ani în şir ţinta către care îşi îndreptau prorele corăbiilor cartaginezii, temuţii şi invincibilii stăpâni ai Mediteranei, dar şi nesăţioşii ei piraţi.

Aici s-au desfăşurat bătălii acerbe, dictate de tendinţe expansioniste, precum cele, repetate, pentru controlul strâmtorii Messina, la care râvnea Dionysos, puternicul tiran al Siracuzei. În acest scop el a trecut în mai multe rânduri prin foc şi sabie înfloritoarea cetate Regium, izbutind s-o distrugă, în cele din urmă, cu desăvârşire.

Aici a avut loc bătălia epocală pentru Tarentum, în care s-au înfruntat Roma, în proaspăta şi ambiţioasa ei ascensiune, şi Pyrrhus, cu spectaculoşii lui elefanţi.

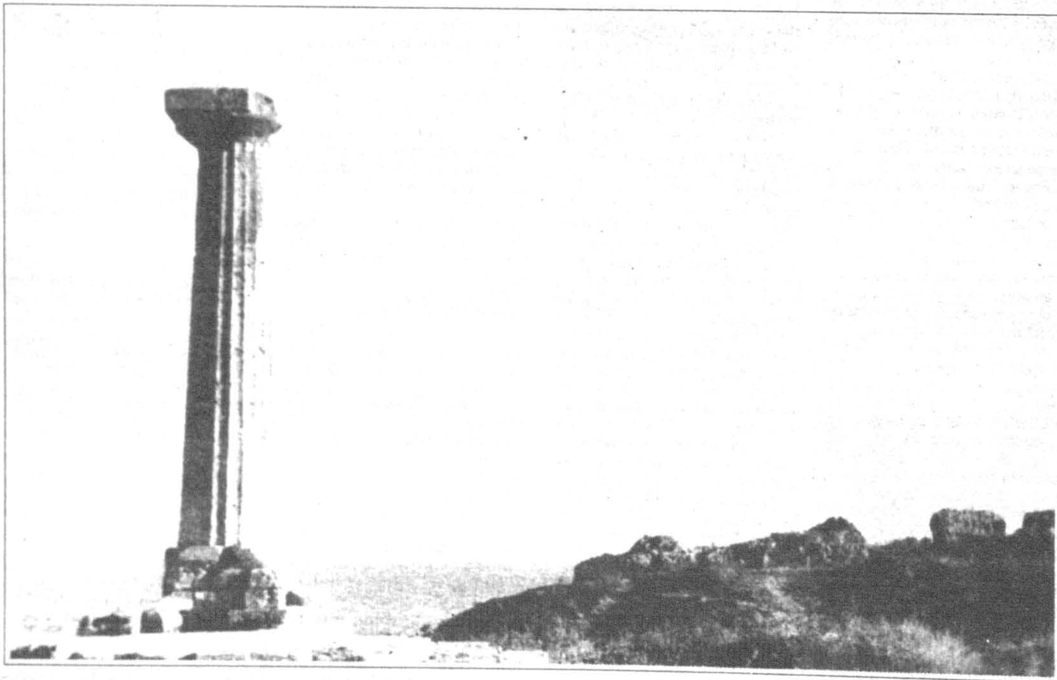
Aici au venit să lupte cu armatele lor, mânaţi de visuri glorioase sau incitaţi de câştig, Alexandru Molossul, regele Epirului şi Archidamos, regele Spartei.

N-au lipsit nici atacuri spectaculoase: alaiul de nuntă al fiicei tiranului Agatocles, însoţit de o puternică flotă şi anunţat ca fiind „în trecere", s-a transformat ulterior într-o distrugătoare expediţie de jaf, menită, pe de o parte, să sporească simţitor „zestrea" tinerei mirese, pe de altă parte, să rămână în istorie drept o ingenioasă strategie de luptă a acelor vremi.

Pe aici au trecut, în sfârşit, Hannibal, în marşul lui glorios şi tragic, şi Spartacus, cu destinul lui de încrâncenată durere.

„Poftiţi, poftiţi!... Fiţi bineveniţi la noi... Intraţi, vă

(Continuare în pagina 15)

SPORT

Triste duminici de septembrie

Deschid caneaua toamnei şi curge must roşu. Dinspre munţi, prin pâcle, picură tălăngi. Copita calului scapără în piatra din curtea hanului. Lăutari mirosind a levănţică spun voinicilor, în ceas de petrecere, balade prin care umblă Belphegor, zeul moabiţilor şi al celor ce se iubesc în taină. Pe drumurile dragostei, la popas, miroase a pastramă şi-a ceapă de apă. Toţi cei ce fug după un ideal zăpăcit ştiu să-şi bucure şi trupul. Nu-i neapărat nevoie să te fi născut între bălţi şi să umbli îmbrăcat marinar, cu ancore aurite pe mâneci şi petliţe cât conurile de brad ca să-ţi dai seama că, toamna, ne întoarcem în aburul magic al începuturilor. Peste tot miroase a Mare Neagră şi pustie de corăbii, a frunză sângerând şi a dor de ducă. E vremea când, vorba unui scriitor din vechime, omului îi place a se da cu desfătare nepăsării septentrionale (Vladimir Odoevski). În cuprinsul toamnei, eu mă simt frate cu vânătorul de porumbei ieşit în curte, cu arma la spinare, ca să cerceteze starea iepurilor de casă. Şi vrăjmaş cu fotbalul românesc. Nu fac parte din burtăverzimea tranziţiei căreia îi pute totul, nici din rândurile proletarilor morocănoşi, dar când văd că Universitatea Craiova intră în panică în faţa unei echipe din Insulele Faroe, iar Steaua e ruşinea unei umbre a ruşinii, trebuie să accept că ne zbatem într-o insuportabilă mediocritate. Toate echipele noastre angajate în cupele europene (mai puţin Dinamo, în prima repriză cu Cagliari) au jucat atât de prost încât creau impresia că gonesc pe teren cu deştele picioarelor prinse în cleşti de rufe. Nişte băieţi care mănâncă păstrugă sărată prin preajma Gării de Nord s-au bulucit cu condeiele să ne bage-n cap că Rapidul, la Milano, a fost egala lui Inter, dar un nemernic de danez, având talia lui popa Metru şi ţâfnos ca vântul de pe Baltica, s-a strecurat pe lângă Huzun şi ne-a ciuruit drapelul. Îi cunosc bine pe aceşti omuleţi de porţelan care se sparg în douăşpe cioburi la primul tunet: mint. Făcuţi gazetari în ziua de vineri, cu deştul, ei tăvălesc prin pelin câţiva ciulini aurii şi ni-i vând pe post de tutun. Mersi, noi fumăm mahorcă de baltă, privim lumea aşezaţi pe o buturugă acoperită cu carpete orientale şi ne bucurăm că, la Brăila, în livada unei şcoli din cartierul Chercea, vişinii au înflorit a doua oară. Şi promitem să scoatem la vânzare, în Obor, doi saci de soia, doi de orz, 20 metri lanţ de puţ, un colac de cablu (furat, bineînţeles) şi o putină de plastic plină cu tescovină, iar cu banii adunaţi să cumpărăm abecedare pentru câţiva crainici sportivi care ne sparg urechile cu nerozii de felul ăsta: 1) Stângă acţionează pe stânga, lateral stânga... 2) Cârstea faultează la centrul din centrul terenului şi e atenţionat a doua oară de către arbitru...

Trişti băieţi, triste duminici de septembrie. Şi indiferent de zicerea că oamenii trişti sunt totdeauna mai frumoşi, pe mine mă ia cu frig când îi aud şi-mi piere cheful de-a-i mai vedea şi la faţă. Din teama c-aş putea să dau peste unul din acele tablouri de bâlci ruseşti reprezentând o pisică înmormântată de şoareci.

Fănuş NEAGU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Preţ: 25 lei